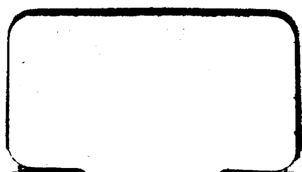

LITTERARISCHE
SCHETSEN EN KRITIEKEN.

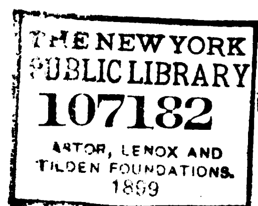
LITTERARISCHE
SCHETSEN EN KRITIEKEN

DOOR

Dr. JAN TEN BRINK.

Lord Edward Bulwer Lytton.

LEIDEN. — A. W. SIJTHOFF.
1882.

EERSTE HOOFDSTUK.

De Student van Cambridge.

„Les premières idées que l'homme a reçues,
les relations qui l'ont habituellement entouré,
l'atmosphère au sein de laquelle il a vécu,
dominent sa pensée comme sa vie."

Guizot.

Op den achttienden van Louwmaand 1873 stierf te Torquay Edward George Earle Lytton Bulwer-Lytton, eerste Lord Lytton.

De door geheel Europa beroemde poëet en romanschrijver had zeven-en-zestig jaren geleefd en daarvan zes-en-veertig aan den onverdroten dienst der letteren en wetenschappen gewijd. Hij was voor Engeland eene der eerste poëtische krachten van zijne eeuw, een novellist, die naast Dickens en Thackeray met eer genoemd werd. Hij was een man van veelzijdige kennis en wetenschap, die zonder ophouden onderzocht en navorschte, die de duitsche letteren grondig kende, die de geschiedenis der fransche omwenteling van 1789 met vrucht beoefende, die eene niet onverdienstelijke geschiedenis van Athene schreef. Hij was een geestig dichter en tooneelschrijver, die zoowel het heldendicht als het blijspel

met geluk beoefende; hij was een smaakvol kritikus en biograaf; hij was een redenaar van talent in het Huis der Gemeenten, een werkzaam minister van de engelsche kroon; hij beschermde zijne broederen in de letteren en was de welsprekende voorzitter van menig openbaar letterkundig banket.

Onder de kinderen dezer eeuw was Lord Lytton een der meest in 't oog vallende, een der meest bekende, ook in Nederland. Zijne plaats, zijn invloed in de europeesche letteren is niet van voorbijgaanden aard. Heeft hij niet in Pelham, bij zijn eerste optreden als novellist, het dandyïsme van den whigschen adel met meesterlijk vernuft gegeeseld? Heeft hij de elegante waereld van Bond-Street, de welgekuischte causeriën der Almack-salons niet verloochend, om eene oplossing der ingewikkeldste psychologische problemen in de afzichtelijkste holen van Thames-Court te beproeven? Zouden Paul Clifford en Eugene Aram niet staven, dat aan moerasoevers heerlijk schoone bloemen prijken, dat het gemoed van den onder 't laagste boevengemeen opgevoeden knaap kostlijke schatten en het hart van den onder de heiligende indrukken van wetenschap en kunst ontwikkelden geleerde afzichtelijke geheimen kan verbergen? En heeft hij zijne processtukken, zijn somber Cour d'Assises en zijne psychologische kazuïstiek niet vaarwel gezegd, om de historie op cijns te stellen, om uit de ruïnen van Pompeji een veelkleurig — misschien al te veelkleurig — tafereel van het schitterende kampanische stadsleven in de dagen van Keizer Titus op te bouwen; om, na den laatsten der romeinsche Tribunen, den laatsten der saxische Koningen en der normandische Baronnen, omstuwd met hun bont — misschien al te bont — gevolg, uit het voorleden te doen opdoemen? Ving hij eindelijk niet als Pisistratus Caxton aan, eene geheel nieuwe, hoogst belangrijke schilderij van 't engelsche leven in zijne geheele veelzijdigheid, in zijne tallooze schakeeringen met zóo groote kunstvaardigheid te ontwerpen, dat er na zoo vele en zoo verschillende proefnemingen, geen twijfel meer overblijft, welke plaats men den rusteloos werkzamen priester aan 't outer der kunst zal moeten inruimen?

Lord Lytton achtte daarenboven met een twee-en-twintigtal romans zijne letterkundige taak niet afgewerkt. Dan eens greep hij naar den lauwer van den epischen dichter, dan eens naar dien van den dramaturg, om vervolgens als geschiedschrijver of staathuishoudkundige, als biograaf of als redakteur van the New Monthly Magazine te bewijzen, dat zijn ijver onverzwakt bleef, zijne energie nooit verdoofde. Bezat hij alzoo den vasten wil om de kroon van Lawrence Sterne en Sir Walter Scott te veroveren, met even groot verlangen haakte hij naar de glorie van Edmund Burke en van William Pitt.

Het zes-en-veertigjarig tijdvak (1827—1873), 't welk zoo vele en veelsoortige lettergewrochten van zijne hand zag voltooyen, mocht den auteur van Pelham tevens als afgevaardigde van St. Ives, Lincoln en Hertfordshire in het Huis der Gemeenten zien optreden, mocht hem zelfs gedurende het korte tijdvak van het tweede ministerie Derby (1858—1859) als Staats-Sekretaris voor de koloniën op de bank der ministers zien verschijnen, terwijl hij, bij het derde ministerie van Lord Derby in Juli 1866, tot Pair van Engeland verheven als Baron Lytton van Knebworth in het Huis der Lords zitting nam.

Bij de populariteit, welke Lord Lyttons naam ook in Nederland heeft gewonnen, schijnt mij eene korte historisch-aesthetische studie van zijn letter- en staatkundig leven niet ongepast. De volgende bladzijden mogen als eene geringe bijdrage tot de letterkundige geschiedenis onzer eeuw in biografischen vorm hier of elders hare bescheiden plaats innemen [1]).

---

[1]) Tot bronnen voor de studie van Lord Lyttons leven en schriften zijn aanbevelenswaardig, behalven zijne gezamentlijke werken, later te vermelden, zijne biografie door Mark Rochester (Mr. Charles Kent, Lord Lyttons oudste en intiemste vriend) in dezes: The Derby Ministry, a series of Cabinet Pictures. London, 1858 — thands grootendeels gevolgd door Thompson Cooper F. S. A.: Lord Lytton, a Biography, London. 1873. Men vergelijke verder: Julian Schmidt, Sir Edward Bulwer Lytton und die Kinder des Jahrhunderts — in Westermanns Monatshefte, 26 B. 1869. bl. 475, 627, — eindelijk het door mij geschreven opstel in het tijdschrift Nederland: De Dichter-Staatsman (1860. I Deel), waarvan deze bladzijden eene geheel herziene en veel vermeerderde uitgave vormen.

I.

Dertig mijlen noordwaarts van Londen, in 't graafschap Hertford, verheft zich te midden van wijduitgestrekte wouden een opmerkelijk kasteel. De huizing draagt den naam van Knebworth en is sints eeuwen in 't bezit van 't oudadelijk geslacht der Lyttons. Hier langs deze laan van lommerrijke olmen, komt ge in 't park. Statig rijst de burcht uit zijne donkergroene lijst voor u op. Nog een weinig verder en men zal van gindsch terras het landschap in trotsche pracht vóor zich zien. Ver verwijderde bosschen teekenen eene golvende lijn tegen den blauwenden horizon; rechts strekken zich de eiken van 't hertenkamp uit, waaronder de bevallige ree met luchtigen tred door het varenkruid snelt of dartelens moe zich neêrvlijt in de koele schaûw; links kruisen zich de tallooze wandelpaden van een kostelijk lustoord, waar te midden der schoonste bloemenweelde tal van heerlijk bloeyende rozen geurt. En daar recht vóor u eindelijk, de burcht Knebworth, welsprekende getuige der aloude grootheid van 't voorgeslacht.

Toen eens de sterke koninklijke forteres — door verloop van tijd tot het pittoreske slot verbouwd, 't welk we thands heel onze aandacht schenken — door Henry VII aan Sir Robbert de Lytton werd afgestaan, had het geslacht der Lyttons reeds eeuwen onder Engelands adel eene aanzienlijke plaats bekleed. Tochtgenoot van den Veroveraar, deed het zijne zonen hunne koningen ter kruisvaart of in den burgerkrijg volgen. Sir Giles de Lytton streed met Richard Cœur-de-Lion voor Askalon. Sir Robbert, de eerste bezitter van Knebworth, ontving de Bath-orde op 't slagveld van Bosworth. Een derde telg dezer strijdbare Normandiërs ontplooide de welberoemde banier met den gehoornden wolf der Lyttons in het Camp du Drap-d'or, en toen Koningin Elizabeth naar een hoofd voor hare uitgelezen keurbende van engelsche Baronnen omzag, koos zij daartoe Sir Rowland de Lytton.

Knebworth kan van al die glorie nadrukkelijk getuigen.

In den zuiversten Tudor-stijl onder Henry VII herbouwd, heeft de ridderlijke huizing ook nog heden niets van hare beteekenisvolle schoonheid verloren. Aan alle zijden is zij met cierlijk in steen gebeitelde wapenborden getooid. Hare vier ronde torens schieten met talrijke koepelvormige spitsen uit de kanteelen op, en van iedere spits wappert de breede, vergulde weêrhaan, als eene tong van vlammend vuur in 't zonlicht schitterend.

Als 't u vergund wordt den burcht te bezichtigen, zal de deftig in 't zwart gekleede Majordomus u eerst na de groote ridderzaal voeren, waar ge het blazoen der Lyttons in ontelbare schakeeringen op de ouderwetsche in lood gevatte ruitjens geschilderd vindt. Hebt ge deze ruime hal verlaten, waarvan de gewelfde zoldering uit de dagen des eersten Tudor-Konings en het snijwerk uit die der laatste Tudor-Koningin dagteekenen, dan volgt ge uwen welbespraakten cicerone naar een eenvoudig vertrek, waar eens – naar zijn zeggen – door Cromwell, Pym en Vane het ontwerp van den grooten opstand werd gesmeed. Langs de breede, dubbele trap voert hij u voorts naar het met kostelijk tapijtwerk behangen slaapvertrek, waarin, tijdens de spaansche Armada, door Koningin Elizabeth de nacht werd doorgebracht, toen ze Sir Rowland de Lytton met een onverwacht bezoek verheugde. En overal, waar hij u ook binnenleide, merkt ge den kostelijken smaak van den laatsten eigenaar op, die alle deze getuigenissen van verzwonden eer aan de strengste eischen van een echt negentiende-eeuwsch comfort heeft weten te huwen. Uw statige gids heeft intusschen het gantsche slot met u doorkruist, en vergunt u thands met eene uitstekende buiging om de tuinen en bosschen van Knebworth, zooveel u lust, te doorwandelen.

Eerst dan die prachtige eikenlaan gekozen, welke u naar de grens van 't hertenkamp voeren zal. Verberg dien glimlach van blijde verrassing niet, als ge eensklaps den effen spiegel van dat kleine, maar diepe en doorschijnende meir gewaar wordt, tot nog toe door de hooge dennen en eiken voor uw oog weggescholen. Zwijgend zet ge u aan den voet van een reusachtigen eik neêr en vestigt uw blik allereerst op dat

kleine visschershutjen, daar juist tegenover u aan gene zijde van 't meir. Helder wit springt het eenvoudig huisjen uit een dicht bosch van berken, lorken en dennen te voorschijn. De roode bessen van den bergesch vlechten er een cierlijken krans om, het lange donkergroene oeverriet golft zacht klagend aan zijn voet. En heinde en ver, waar ge uw oog moogt wenden, het geheimzinnig ruischende woud in onmetelijke uitgestrektheid.

II.

Gedurende een heerlijken zomermaandsuchtend van achttienhonderd-vijf-en-twintig snelde een jonkman, welke nauwelijks een twintigtal jaren kon bereikt hebben, met haastigen tred door de breede eikenlaan van Knebworth naar zijne lievelingsplek, den oever van 't zoo even door ons bezochte meir. Blij glimlachend vlijt hij zich in 't zachte oevergras neêr, waar de zoete adem van den welriekenden tijm en van tallooze wilde bloemen hem gastvrij verwelkomt. Duizenden insekten gonzen vertrouwelijk om hem heên; dan eens komt een groote bleekgele vlinder uit den kelk eener in 't riet verscholen waterlelie hem plotseling voorbijfladderen, dan eens nadert hem eene menigte kleine donkerblauwe kapellen in vast vertrouwen op zijne bewondering voor hare bevallige schoonheid, dan weder eens trekt een talrijke zwerm van goudgroene vliegen hem voorbij, die glinsteren in de schuine stralen der morgenzon en wemelen tusschen de hooge riethalmen van den meiroever. Op den rechterarm geleund, rust zijn blik langen tijd op het visscherskluisjen vóor hem. Zijn lichtblauw oog spreekt van stille tevredenheid, zijn gantsche wezen tuigt van wakkeren levensmoed en van rijke hoop voor de toekomst.

Een geduldig opmerker had wellicht nog meer op dat gelaat kunnen waarnemen. Die lichtblauwe, wat grijs getinte oogen zijn gewoon met starende, onbeweeglijke blikken een bepaald voorwerp vast te houden. Op het voorhoofd komt zich nu reeds een lichte rimpel vertoonen, voor een oogenblik door den loop der gedachten te voorschijn geroepen en even

ras weggevaagd met de fijn gevormde hand, die doelloos door het bruine krullende hair blijft woelen. De bovenlip, een weinig vooruitspringend en gants niet verborgen door een fijn kneveltjen, trekt soms scherpe lijnen om mond en kin, die van vasten wil, misschien van krachtige eerzucht spreken. De scherp gebogen neus, de bleeke doorschijnende tint van het gelaat, de lange, wat aristokratisch magere gestalte, de kleine voet geven u recht tot het vermoeden, dat ge hier wellicht een zoon van het eens zoo beroemde geslacht der Lyttons in geliefkoosd gemijmer hebt bespied.

De jonkman behoort inderdaad tot het geslacht der Lyttons; zijne moeder was de laatste erfgename van Knebworth. En wat zijne mijmerijen aangaat, in latere jaren heeft hij ze zelf geopenbaard. — „De meiroever in 't park van Knebworth" — schrijft hij — „was mijne lievelingsplek. Daar placht ik als jongeling mijn gantschen vakantietijd te slijten, daar bouwde ik kasteelen in de wolkenlooze lucht tot het vallen van den avond. Het ruischen en gonzen van den zomernamiddag deed de lieflijkste beelden voor mij verrijzen. De stille rust der natuur overstelpte mij met een stroom van levenskracht, van ongekende levensweelde, die mij uit haren rijkdom van rondsom tegenvloeide. Wie bracht niet uren aan zoodanige plaats door, wie mijmerde er niet met stille vreugde, wie glimlachte er niet tegen de bevallige gestalten zijner idealen? Uitgestrekt op het geurige gras, werd ik aan de overzijde te midden van 't bosch de torenspits der kleine kerk gewaar, waarin het krachtig voorgeslacht sluimert — de grafsteê, waar ook eens mijne eigen asch rusten zal.

„Alles is stil en eenzaam en toch zoo welsprekend. Zie, daar beweegt het riet aan den oever, een hert komt met statigen stap naar 't meir om te drinken en te rusten. O, Nymfen, o, Feeën, o, Poëzie! — Ik ben weder de uwe!" [1])

III.

Edward George Bulwer Lytton werd in Bloeimaand

---

[1]) The Student: a series of papers. By E. Lytton Bulwer. Paris, 1835.

van 1805 geboren. Zijn vader, de brigade-generaal William Bulwer, had in 't vorige jaar het kommando van een der legerkorpsen aanvaard, welke Engeland tegen den gedreigden aanval van Boulogne zouden verdedigen. Zijn vroege dood legde aan zijne echtgenoote, Elizabeth Barbara Lytton, de laatste telg van 't beroemd geslacht, de gewichtige taak der opvoeding van drie jonge knapen op de schouderen. Haar oudste zoon, William Lytton Bulwer, verwierf na zijne meerderjarigheid de vaderlijke landgoederen in Norfolk. Sir Henry Lytton Bulwer, haar tweede zoon, koos zich een diplomatischen werkkring en won als britsch gezant te Madrid, te Washington, te Florence, en eindelijk als opvolger van Lord Stratford de Redcliffe te Konstantinopel den welverdienden roem van uitstekende staatkundige [1]) bekwaamheid. Lord Lytton – men gunne hem terstond den in 1866 verworven pairstitel – heeft, even als zijne oudere broeders, de hoogste verplichting aan de opleiding zijner moeder [2]). Omringd door zoovele trotsche herinneringen aan vroegeren luister op de huizing Knebworth, leerde hij aan hare knieën de naïve balladen van Bisschop Percy nastamelen en hoorde hij er gewagen van de glorie door den dichter van Marmion en Waverley gewonnen. Met levendige sympathie voor 't verzwonden heldengeslacht, vol weemoed en heimwee voor die dagen van kracht en feödale heerlijkheid, kiemde thands reeds in het gemoed van den knaap, den zoon der Bulwers en der Lyttons, de groote hartstocht, die zijn gantsch, volgend leven beheerschen zou, de eerzucht.

De scheppingen van den grooten Onbekende moesten den mijmerenden knaap wel 't meest treffen. De Middeneeuwen en hare krachtigste figuren, door den tooverstaf van Ivanhoes auteur tot een nieuw leven geroepen, waren zijne eerste

---

[1]) Voor zijne letterkundige talenten gaf hij verdienstelijke getuigenissen in zijn: An Autumn in Greece; in zijn: Life of Byron, en in zijn: France, Social and Literary. Kort voor zijn dood (Mei, 1872) werd Sir Henry Lytton Bulwer tot Pair van Engeland benoemd met den titel van Lord Dalling.

[2]) Hij droeg de eerste uitgave zijner verzamelde werken in 1840 aan zijne moeder op en getuigt, hoe zij hem de balladen van Bisschop Percy, de koppletten van Pope en hare eigene poëzie heeft voorgelezen als knaap.

liefde. De geschiedenis zijner voorouderen had hem tot die genegenheid uitstekend voorbereid. Want niet alleen de Lyttons streden met Richard Cœur-de-Lion voor Askalon en met Henry VII bij Bosworth. Des morgens na den slag bij Hastings was reeds door Aymer de Valence aan Turold Bulwer, een van des Veroveraars dapperste tochtgenooten, de landstreek van Wooddalling — eens het erf van Lord Lyttons oudsten broeder — als bezitting toegewezen. De naïve poëzie der middeneeuwen, met hare schitterende toernooyen en veelkleurige banieren, met hare wuivende vederbosschen en fonkelende helmetten, met hare kinderlijke trouw aan den vorst en hare vrome vereering der vrouw vond in hem een welbereiden bewonderaar. En zoo onder de traditiën van vervlogen ridderlijke grootheid ontwikkeld, begon hij ijverig aan den meiroever te peinzen of hij den naam zijner vaderen geene nieuwe glorie zou kunnen schenken door den lauwer des dichters.

Terwijl hij intusschen onder toezicht van verschillende „zeer eerwaardige" mannen [1]) een deel zijner jongelingsjaren met echt engelsche belangstelling aan de studie der klassieken en der mathezis wijdde, kwamen de eerste zangen van Childe-Harold zijne feödale droomerijen verderven. In driest verzet tegen alle maatschappelijke konventie, luid schallende echo der teleurstellingen en verwachtingen zijns tijds, hartstochtelijk twijfelaar — althands in zijne vaerzen — aan de heiligste hoop des harten, geestdriftig apostel der vrijheid, geniaal zanger der natuur, moest Lord Byron het gemoed van den jongeling tot op den diepsten bodem treffen. Zachtkens zijne eerste geliefde vaarwel kussend, sloop er thands bij de lezing van Childe-Harolds schitterende en wanhopige kopletten een vurige dorst naar dat bedwelmende ideaal van schoonheid en vrijheid in zijne ziel, waarin Gœthe den grond voor 't zelfpijnigende lijden van zijn jongen Wer-

---

[1]) Mark Rochester noemt er drie: Dr. Hooker van Brighton, „the Reverend" Charles Wallington van Ealing en „the Reverend" H. Thompson van St. Lawrence bij Ramsgate. Thompson Cooper voegt er nog den geleerden orientalist Dr. Parr bij, die Bulwer gedurende zijne jonge jaren met raad en daad bijstond.

ther gevonden had; 't welk Chateaubriand als oorzaak der bittere levenswarschheid van zijn René had pogen te doen gelden. Latere dagen zouden daarom Lord Lytton voor geruimen tijd zich bij de talrijke nakomelingschap van Werther, René en Childe-Harold zien scharen, om, met den „Kainsstempel der vertwijfeling" gebrandmerkt, een bitterzoet genot in de ongeneeslijke weeën der waereldsmart te beproeven.

Thands echter had zich le premier souffle de la Muse geopenbaard. Ismaël: an Oriental Tale, with other Poems had in 1820 een londenschen uitgever gevonden. Neemt men den titel alleen in aanmerking, men zou den vijftienjarigen knaap reeds toen onder den invloed van 't gloeyend oostersch koloriet der Bride of Abydos of van den Giaour kunnen stellen. Allerwaarschijnlijkst evenwel dankt deze bundel met zijn lang vergeten scholierspoëzie zijn bestaan slechts aan de natuurlijke toegeeflijkheid eener verheugde moeder en aan den kinderlijken overmoed van een eerzuchtigen knaap [1]).

Tot nog toe door private opleiding ontwikkeld, trad hij, zonder dat men het gewone bezoek van Eton noodzakelijk oordeelde, onder de studeerende jongelingschap van Cambridge op. Een nieuw en hoogst gewichtig tijdperk zijns levens was hiermede aangebroken. Door een kring van aanzienlijke en talentrijke jongelieden met onderscheiding ontvangen, werkzaam lid hunner Debating-Society: de Unie — juist toen, dank zij Macaulays schitterende studenten-welsprekendheid, tot luisterrijken bloei geklommen — uitte zich hier zijne jongelingseerzucht in enkele opmerkelijke historische vertoogen, welke, door de vereeniging met warme belangstelling gehoord, hem weldra de eereplaats van Voorzitter der Unie deden verwerven. Mark Rochester moge verzekeren, dat deze verhandelingen door gezonde en uitgebreide historische kennis hebben uitgemunt, dat de staatkundige denkbeelden, door hem onder de jeugdige debaters voorgestaan, zich

---

[1]) Mark Rochester en Thompson Cooper citeeren beide een gedeelte uit dezen bundel: „Ode to a Poker" als reeds zeer merkwaardig voor den vijftienjarigen knaap.

door praktische voortreffelijkheid en bewonderenswaardige gematigdheid onderscheidden, men zal voorzichtig handelen, wanneer men den al te warmen lofredenaar niet op zijn woord gelooft. Lord Lyttons historische vertoogen van Cambridge kunnen 't best gewaardeerd worden naar zijne latere historische romans, waarvoor hij zich ernstige en uitgebreide studiën getrooste. Want zoo deze – om er hier terstond een enkel woord aan te wijden – van ijverige en volhardende beoefening der bronnen spreken, ze staven tevens, dat de verkregen kennis op bekrompen wijze is meêgedeeld, dat de groepeering der feiten met een angstig jagen naar effekt is tot stand gebracht [1]). Zoo zal ook de Unie meer het ontkiemend talent van den novellist, dan de wetenschappelijke verdiensten van den geschiedvorscher hebben kunnen bewonderen. En zijne politieke katechismus konde toen nog weinig meer bevatten, dan eene vurige bewondering voor Oud-Englands krachtigen adel, getemperd door het liberalizeerend en satyrizeerend dilettantisme van Childe-Harold.

Een feit uit zijn studentenleven te Cambridge zal het genoegzaam kunnen bewijzen.

Men had in de Unie de vraag geopperd naar de betrekkelijke verdiensten der engelsche en amerikaansche staatsregelingen. De jonge voorzitter sprak, naar aanleiding dezer quaestie, een zoo warm pleidooi voor Engelands monarchalen regeeringsvorm en aloude aristokratie uit, dat de echo zijner rede tot in 't krachtig torykabinet van Lord Liverpool doordrong en eene aanbieding van een zetel in 't parlement ten gevolge had. Doch zoo sterk was reeds zijne eerzucht ontwikkeld, zoo gering zijne sympathie voor de

---

[1]) Hier slechts een paar vluchtige proeven om dit vonnis te motiveeren. – Harold platonizeert in zijne verliefde gesprekken met Edith (passim). – De Veroveraar waagt de volgende ontboezeming in den smaak van Rousseau: – „De mensch heeft recht op zijne liefde, als het hert op de hinde; hij die mij mijne liefde betwist, heeft zich niet aan den Hertog, maar aan den Mensch vergrepen!" – Richard van Gloucester (The Last of the Barons) roept met apokalyptische geestdrift uit: – „Zoo is dan het geslacht van ijzer voorbijgegaan! De laatste der Baronnen is gevallen, der Baronnen, die den troon konden bewaken en het volk beheerschen. De eeuw der kracht verdwijnt met ridderschap en wapenfeiten. En over dezen grooten Doode zie ik de nieuwe eeuw aanbreken!" –

oprechte torypolitiek, dat hij zich, naar aanleiding zijner aesthetische en genealogische geestdrift voor den adel, niet verplicht achtte, om onder de vanen van een Liverpool en een Castlereagh als welverplicht partijganger op te treden. Het aanbod des Ministers werd door den voorzitter der Unie beleefdelijk gewezen van de hand.

Was op Knebworth de dichter voorbereid, in Cambridge werd de staatsman gevormd [1]). De hoofdtrekken, die in latere dagen zijn optreden in de letterkundige en politieke waereld zouden kenmerken, hadden zich reeds bij den student van Cambridge geopenbaard: eene, deels ridderlijke, deels ziekelijke eerzucht en eene alles ondernemende, nooit teleurgestelde wilskracht. Had zich bij den knaap allereerst de gave der poëzie doen gelden, zijne jongensambitie streefde terstond haar te gebruiken tot vestiging van zijn naam. En toen Sir Henry Bulwer hem op het onafgebroken toernooi der diplomatie had gewezen, waarin voor den moedigen — en welgegoeden — ondernemer nog dagelijks ridderslag en ridderkruis te winnen was, wendde hij zich tot de politiek. Mocht al zijn geheele leven kunnen bewijzen, dat een uitstekend letterkundig talent zich niet altijd aan de praktische vaardigheid van den staatsman huwen zal, het zal tevens bevestigen met hoeveel recht de toekomstige auteur van: The Caxtons, My Novel en What will he do with it? op de nimmer verzwakte veerkracht zijns geestes mocht rekenen, toen hij, als student van Cambridge, te midden der bosschen van zijn voorvaderlijken burcht na eene plaats in het parlement te hebben afgewezen, tot de Poëzie durfde te zeggen: „Ik ben weder de uwe!"

---

[1]) In 1826 werd hij B. A. (Bachelor of arts), in 1835 M. A. (Mastor of arts). Later bevorderden Oxford en Cambridge (1864) hem honoris causa tot doctor in de rechten en letteren, D. C. L. en L. L. D.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Falkland en Pelham.

„On s'est donc fait misanthrope; on a verni sa misanthropie d'une couche de fatuité; on a médit des femmes et de Dieu."
Philarète Chasles.

I.

Nadat Lord Lyttons akademieleven door het verwerven van den vereischten graad was gesloten, kwam hij niet in Cambridge terug, dan om er zijn met goud gekroond Gedicht over de Beeldhouwkunst [1]) voor te dragen. Zijne belofte aan de poëzie alzoo getrouw, begon zijne kunstenaarsroeping allengs hoe langer hoe nadrukkelijker te spreken. Een voetreize door Engeland en Schotland was reeds door den gebruikelijken vastelandstocht gevolgd, en zoo vond hem het jaar 1826 te Parijs, ijverig bezig de vruchten zijner kunstoefeningen — voor rekening van den auteur — onder den titel: Weeds and Wildflowers [2]) uit te geven.

---

[1]) Sculpture: a prize poem. 368 verses. Cambridge, 1825.
[2]) Weeds and Wildflowers. One vol. pp. 103. Paris 1826. Deze bundel bevat een fraai vers op Milton en aan 't slot eenige stellingen in den geest van La Rochefoucauld.

Misschien mocht hij daar tevens een anderen, toen zeer luid geprezen dichter leeren kennen, die, schoon hij als Frankrijks Gezant aan de kabinetten van Berlijn en St. James en als Legaat naar 't Kongres van Verona de persoonlijke vriendschap van Metternich en keizer Alexander mocht winnen, toch oneindig meer luister aan zijn naam geschonken had door zijne Atala en zijn René — het werk van den jongeling. De Burggraaf de Châteaubriand hield zich toen met de uitgave zijner komplete werken bezig. Voor 't oogenblik had hij geen dringender arbeid; — twee jaren te voren had men hem uit het ministerie Villèle verwijderd. Wellicht had de jonge zanger der beeldhouwkunst uit Engeland een woord van aanbeveling voor den veel bewierookten apostel der gemuskeerde Christenen van den Faubourg St. Germain meêgebracht, en zag men den een-en-twintigjarigen Bulwer Lytton bij de vertrouwelijke bijeenkomsten in 's Burggraafs fraai hotel der Rue d'-Enfer dikwijls tegenwoordig. En zoo hem de toegang tot den gevallen minister gesloten was, moest toen juist Châteaubriands naam door zijne veelbeteekenende oppozitie in de Kamer der Pairs menigwerf worden vermeld. De toekomstige Staats-Sekretaris had er voortreffelijke gelegenheid in kunnen vinden, om de waereldsmart van René en de dichterlijke droomerijen van den Pelgrim naar Jeruzalem met de quasi-konstitutioneele ontboezemingen van den goeden vriend des russischen keizers te vergelijken.

Het volgende jaar, 1827, in Engeland teruggekeerd, kocht hij zich plotseling eene kornetsplaats bij de Horse-Guards. Mocht men al met Mark Rochester „dit korte en zonderlinge tijdvak zijner loopbaan" bij eene bizondere voorkeur voor 't krijgsmansleven willen aansluiten, we vermoeden, dat het hem aan eene geschikte gelegenheid ontbrak, om den grooten kruistocht zijns levens tot verovering van roem en eer zoo spoedig mogelijk aan te vangen, en dat het den naneef der Bulwers en der Lyttons niet ongepast voorkwam daartoe het leger te kiezen. Dat het evenwel louter eene proef was en dat hij zijne waarachtige roeping niet miskende, blijkt uit de verschijning van zijn eersten roman:

Falkland[1]). Deze eerste arbeid in proza — ik wensch er welhaast op terug te komen — had den jongen kavalerieofficier van zijne ingenomenheid met het vers niets ontroofd, daar hij hetzelfde jaar eene poëtische vertelling: O'Neil, or the Rebel[2]) in 't licht zond.

Den negen-en-twintigsten van Oogstmaand, nog altijd van datzelfde jaar 1827, trad de twee-en-twintigjarige krijgsman-auteur in 't huwelijk met Rosina Massy Wheeler, dochter van een aanzienlijk iersch geslacht en — de toekomstige schrijfster van: Cheveley, or the man of honour. Een blik op het voorleden van een talentrijk kunstenaar behoeft zich juist niet angstig op de slagschaduw te vestigen, welke al te ijverige belangstelling in 't tafereel van zijn huiselijk leven ontdekt heeft. Wat ook in latere dagen aanleiding moge gegeven hebben tot de scheiding der echtgenooten, hoevele welbespraakte apologeten er op de zijde van Lady Bulwer Lytton of van Lord Lytton mogen staan, we achten de schriften van den kunstenaar en de handelingen van den staatsman aangenamer stof voor onze kritiek. Om beide in 't noodzakelijk verband, waarmeê alle verschijnselen van 't leven elkaâr bepalen, te leeren kennen, herinneren we de belangrijkste feiten van Lord Lyttons loopbaan: voor de chronique-scandaleuse der huiskamer gevoelen we slechts eene voorbijgaande belangstelling. — Nauw was zijn huwelijk voltrokken, of hij legde den fraai gepluimden helm en de schitterende tenue der Horse-Guards af, om eene landelijke villa te Woodcote in een uithoek van Oxfordshire te gaan betrekken. Hij had begrepen, dat zijne vaardige stift hem spoediger tot het gewenschte doel zou brengen dan eene werkelooze, zware kavaleriesabel[3]). Bijna drie jaren sleet hij onder de lieflijk lommerende beuken van Woodcote. De tijd werd er met verbazende vlijt en onverpoosde werkzaamheid op cijns gesteld. Tegen het einde van 1828 verscheen zijn

---

1) Falkland. One vol. pp. 264. 8°. Colburn. 1827.
2) O'Neill, or the Rebel. 8°. pp. 140. Colburn. 1827.
3) Wat de meening van Lady Bulwer Lytton geweest zij, wagen wij niet te beslissen.

eerste roman in drie deelen: Pelham [1]). Tot nog toe waren de scheppingen van den jonkman slechts in zeer beperkten kring bekend geworden, Pelham verzekerde hem voor 't eerst de algemeene aandacht. Zoo verrassend en boeyend, zoo bitter en onmeêdoogend werden hier de fijn gepolijste en koele impertinentiën van 't high life, de armzalige en lage intrigen van de londensche politieke waereld belachen en gegeeseld, dat men den jongen schrijver terstond een welverdienden eerezetel aan de voeten van den grooten Onbekende wilde inruimen. Na Pelham kwamen in den loop der beide volgende jaren: the Disowned [2]) en Devereux [3]), die, schoon met voorkomendheid ontvangen, schoon merkwaardig door flink geteekende figuren als Algernon Mordaunt en Morton Devereux, op niets meer dan een zedig succès d'estime mochten rekenen. Was thands reeds een deel zijner geliefkoosde droomen vervuld en overtuigend gebleken, welke baan de auteur van Pelham te volgen had, de student van Cambridge en zijne illuziën waren daarom in geenen deele vergeten. De staatkundige horizon begon hem thands minder onheilspellend bewolkt te schijnen. Daarom verliet hij straks de rustige villa, die zijne eerste kunstenaarsglorie had mogen bespieden, en betrok hij eerlang een huis in Londen, Hertfordstreet, Mayfair. Te midden der politieke agitatiën van 1830, met een open oog voor alles wat hem zijn doel nader kon brengen, ging hij met noesten ijver voort, om zijn derden grooten roman: Paul Clifford [4]), zijn tweeden belangrijken letterkundigen triumf, te voltooyen. Nauw had deze in 't volgende jaar het licht gezien of hij voegde er wederom een vrij dubbelzinnig satyrisch poëem bij: the Siamese Twins [5]), en mocht hij eindelijk de voldoening smaken, de lang gewenschte staatkundige loopbaan te kunnen aanvangen, daar het distrikt St. Ives — het waarom en

---

1) Pelham; or the Adventures of a Gentleman. 3 vols. Colburn. 1828. Colburn betaalde voor Pelham een honorarium van £ 500.

2) The Disowned. 3 vols. Colburn. 1829.

3) Devereux. 3 vols. Colburn. 1830.

4) Paul Clifford. 3 vols. Colburn and Bentley. 1831.

5) The Siamese Twins. one vol. Colburn and Bentlly, 1831.

het hoe onbekend — hem tot zijn vertegenwoordiger in 't Lagerhuis koos.

De geschriften van den kunstenaar, de handelingen van den afgevaardigde rekenden wij het gepaste onderwerp voor eene historisch-aesthetische studie. Tot eene onpartijdige waardeering van Lord Edward Bulwer Lyttons opmerkelijk en te recht gevierd talent, zoo als het zich het krachtigst in zijne jongste werken heeft geopenbaard, zal zonder twijfel eene beknopte beschouwing van de belangrijkste zijner vroegere geschriften behooren. We kiezen daartoe thands bij voorkeur de zoodanige uit, welke de eigenaardige ontwikkeling van dat talent het best ontvouwen, of de zoodanige, welke den toekomstigen Pisistratus Caxton het best voorspellen. Zijne dramatische proefnemingen, zijn Epos over koning Arthur en zijne historische romans schuiven we voor dit doel gerustelijk op den achtergrond. Met volkomen recht is opgemerkt, dat de bloeitijd van den historischen roman met den dood des grooten scheppers van Quentin Durward en Old Mortality is voorbijgegaan. De gedramatizeerde historiën van Walter Scotts epigonen, de schitterende mise-en-scène van Bulwer Lyttons Rienzi en Pompeji mogen tot de geschiedenis van den historischen roman onzer eeuw behooren, voor de studie van het karakteristiek talent van Pisistratus Caxton hebben zij geringe beteekenis. Wederom bewijzen zij het nadrukkelijk, dat er geene kampplaats in 't groote gemeenebest der letteren gevonden wordt, waarin deze onversaagde ridder geene lauweren heeft pogen te winnen.

De worstelingen en teleurstellingen van den afgevaardigde, de middelen tot zijn triumf, behooren daarentegen evengoed bij eene studie der figuur van Lord Edward Bulwer Lytton, als het onderzoek naar de letterkundige waarde van Pisistratus Caxtons kunstscheppingen. Slechts ten halve zou het veerkrachtig talent van den auteur van: The Caxtons, My Novel en Whatwill he do with it? begrepen worden, zoo de geschiedenis van den in 1859 gevallen Staats-Sekretaris voor de Koloniën geheel buiten reke-

ning moest blijven. Met den dichter aanvangende, zullen we weldra den volksvertegenwoordiger gaan vinden.

II.

Toen aan het eind der achttiende eeuw door Edmund Burke met krachtige hand protest werd aangeteekend tegen de gezondverstandsfilozofen en de gezondverstandspoëten, toen dezelfde machtige stem zich tegen de fransche Revolutie verhief, was de herleving der nationale kunst in Engeland aangebroken, die weldra met den naam van Romantiek zou bestempeld worden. De Renaissance der zeventiende eeuw had met de Stuarts zich van fransche pruiken en fransche parfumeriën bediend. De welbezochte school der vrijdenkers had tegen de rationeele regelmatigheid van Boileau-Despréaux niets in te brengen. En ging al de maarschalksstaf van den goeden smaak van Dryden op Johnson over, de komische roman werd daarentegen met zoo onloochenbaar talent bewerkt, dat er toen reeds eene uitmuntende voorbereiding dier herleving was tot stand gekomen. Zoowel Horace Walpoles anekdoten van engelsche kunstenaars als Bisschop Percys volksballaden werkten tot dit doel krachtig meê. Burkes verzet tegen de fransche Revolutie had algemeene verkoeling tegen den geliefkoosden franschen smaak en tevens tegen het veel te lang gedulde aesthetische dwangbuis der fransche Akademie ten gevolge. Tegenover de dwepende vereering van 't gezond verstand plaatsten zich de dwepende verdedigers van de rechten des gevoels; tegenover de voorstanders van leerdicht en idylle, de ijveraars voor volksballaden en natuurpoëzie; tegenover den invloed eener ineenstortende uitheemsche konventie, de eischen van een herlevenden, krachtigen, nationalen geest.

Reeds had de Romantiek in Schotland gewichtige ondersteuning gevonden.

Robbert Burns, de zoete menestreel van 't schotsche landleven, had kort maar heerlijk gebloeid. Nauw nog was de echo van zijn liefelijk lied verstorven, of er trad op nieuw een menestreel te voorschijn, de menestreel van de trotsche

wouden en ongenaakbare rotsen der nevelige Hooglanden. Zijne zangen van 't schotsche grensland, zijne Lady van 't Meir, zijn Marmion en Rokeby waren de eerste heerlijke zonnestralen van een langen, schoonen dag. Het tijdvak der voorbereiding was voorbijgegaan, het nationale kunstleven op nieuw tot frisschen jonkheidsbloei herboren. Naast hem schalt reeds het woeste, wanhopige, maar heerlijk schoon gemoduleerde lied van Childe-Harold. Met krachtig penceel had de dichter der Hooglanden woud en berg, waterval en rotskloof, burcht en abdij geschilderd, het frissche en beweeglijke leven der schotsche natuur met onnavolgbaar talent bezongen en de fiere gestalten van 't voorgeslacht met fieren eenvoud verheerlijkt. Maar de onstuimige en diep gewortelde verbittering tegen alle konventionalisme der oude waereld, welke in elken regel van Childe-Harolds verrukkelijke Reisebilder trilde, maar zijne grootsche, melancholische hymnen tot vergoding van Spanjes, Itaaljes en Griekenlands schoonste natuurtafereelen, zijne snerpende ironie, zijn gloeyende haat tegen oud Englands feödale vooroordeelen en officiëele tartuferij moest de gemoederen dieper schokken, dan de rustige en kalme scheppingen van Walter Scott. Volkomen juist werd dit gevoeld door den dichter van Waverley. Het breede doek, waarop hij zijne historieschildering thands ontwierp, schonk hem gelegenheid, om de grootste en geliefdste figuren uit de geschiedenis zijner vaderen met strengen smaak, kernachtige wetenschap en virtuoziteit voor 't detail te penceelen. Beide richtingen werden door de behoeften van den tijd volkomen gerechtvaardigd. De gantsche poëzie der waereldsmart, door Goethe in zijn Werther tot een onvergankelijk kunstgewrocht en eene luid sprekende getuigenis van den geest des tijds gekristallizeerd, vond in Childe-Harold haren lang verwachten Messias. De deklamatiën van René werden hol en gekunsteld naast Manfreds pijnigende onrust, naast de vlammende wroeging van Kaïn. De dorst naar 't altijd vliedende ideaal, had in Lord Byrons genie een onovertroffen tolk gevonden, om weldra door het fantastisch en lijdend gemoed van Shelley, van 't byroniaansch satanisme gezuiverd, zich in eene hartstochtelijke aanbidding der natuur-

krachten uit te spreken en eindelijk in een spookachtig pantheïsme te vervloeyen en onder te gaan.

De historische methode van Sir Walter Scott was evenzeer door de eischen van den tijd in 't leven geroepen. De hevige, eindelijk zegevierende worsteling tegen den Zoon der Omwenteling had de engelsche natie geleerd, dat er niets gevaarlijkers voor haar bestaan te duchten was, dan de eens zoo alom gehuldigde taal en kunstsmaak der Franschen. Gantsche volken waren juist door dergelijke belachlijke gallomanie den Veroveraar in enkele dagen ten deel gevallen. Het eigenaardig Engelsche, de echt nationale uitingen van 't volksleven werden nu uit de middeneeuwen of vroegere dagen met geestdrift saâmgelezen. Percys volksliederen werden opgevolgd door Wordsworths germanizeerende balladen en door de tooverachtig vloeyende melodieën van den grooten ierschen dichter Thomas Moore. De wijsgeeren der achttiende eeuw hadden daarbij alleen het oog gevestigd op de eischen van het verstand. De geschiedenis was in hunne school eene redelijke aaneenschakeling van verschijnselen geworden naar het zoo dikwerf miskende verband van oorzaak en gevolg. 't Sprak van zelf, dat er hier geene plaats was voor waardeering van 't eigenaardig nationale kostuum en van de schilderenswaardige omtrekken van 't volksleven, noch voor studie van de psychologische geheimnissen in de groote karakters der historie. Sir Walter Scott begon het eerst deze dubbele behoefte zijner eeuw uit de mild vloeyende bron van zijn genie te bevredigen. En zoo zijne school in de nationale letterkunde spoediger is ondergegaan dan die van Byron en Shelley, de grootste geschiedschrijvers onzer dagen hebben zich aan zijne voeten neêrgezet en van hem geleerd, dat de historiografie niet alleen eene wetenschap, maar ook eene kunst is.

Waarom echter heeft de school van Lord Byron en Percy Bishe Shelley langer gebloeid, dan de degelijke, epische richting van Walter Scott?

Vooreerst de groote Schot was in 1771, Lord Byron in 1788 en Lord Lytton in 1805 geboren.

Juist in deze chronologie ligt de sleutel.

Sir Walter Scott stond met Bisschop Percy aan het hoofd van de engelsche, in zeker opzicht zelfs van de europeesche Romantiek. Hun streven was oppozitie te voeren tegen den anti-nationalen geest der letteren in 't laatst der XVIII^de^ Eeuw; zij brachten de engelsche middeneeuwen, de engelsche groote historische figuren op nieuw naar den voorgrond. Hunne polemiek kon niet anders dan een zuiver engelsch karakter vertoonen. Van de woeste aanvallen, door Lord Byron tegen zijn volk en zijn tijd gericht, waren zij ver verwijderd. Zij beleefden de grootste gebeurtenis van hunne eeuw — de omwenteling van 1789 — als jongelingen, toen de vorming van hun geest bijna voltooid was. Zij stonden van verre en dweepten niet met de fransche begrippen van gelijkheid en vrijheid.

Lord Byron daarentegen groeide op met de revolutionaire beginselen van 1789 en 1792. Zijne persoonlijke neiging strookte volkomen met den gang van den tijdgeest, zijn leven en streven sloot zich aan bij het nieuwe geslacht, dat de veroveringen van de Omwenteling in praktijk zou pogen te brengen. Hij wordt daarom de voorganger en gids van al wat in de laatste jaren der XVIII^de^ of in de eerste jaren der XIX^de^ eeuw geboren zijnde zich tot verdediging dier verworven rechten gereed maakte.

Plotseling kwam nu 1815 tusschen beide.

De heilige alliantie van alles wat Kerk- en Staatsgezach naar den goeden, ouden geest zou willen steunen, behaalde de viktorie. Priesters en edelen snelden allerwege toe en het lieve, feodale leven van voor 1789 zou in Europa gaan herbloeyen. Geen wonder dat de jongelieden, die met de denkbeelden der revolutie hadden gedweept, zich jammerlijk bedrogen gevoelden en hun heimwee moesten uiten door bittere aanvallen op het bestaande in navolging van Byrons schitterende oppozitie. De tweede periode van de Romantiek brak aan. De eerste kinderen der negentiende eeuw, zoo als Alfred de Musset ze noemde, kozen Byron, Goethe en Châteaubriand tot hunne aanvoerders, de poëzie der waereldsmart, de negatieve kritiek, de stelselmatige oppozitie tegen de zegeningen der Restauratie van 1815 werd alom gehuldigd.

Daarom bleef Lord Byrons invloed machtiger bij het jonge geslacht, dat in aantocht was en meer groote namen tellen zoude, dan de generatiën, die tusschen 1810 en 1830 zouden geboren worden. Men zie de volgende lijst in van merkwaardige „enfants du siècle" tusschen 1795 en 1810 geboren en oordeele of de tweede periode der Romantiek met haar negatief karakter niet beslissend geworden is voor den algemeenen letterkundigen geest in Europa tot op 1848.

Het eerste levenslicht zagen in:

1795: Thomas Carlyle. – Leopold Ranke. – Petrus van Limburg Brouwer.

1796: Karl Immermann. – Graaf Platen. – Thorbecke.

1798: Jules Michelet. – Eduard Gans. – Des Amorie van der Hoeven.

1799: Heinrich Heine. – Balzac. – Alfred de Vigny. – Puschkin.

1800: Macaulay.

1801: Grabbe – Gioberti.

1802: Victor Hugo. – Nicolaus Lenau. – Arnold Ruge. – Jakob van Lennep.

1803: Alexander Dumas. – Hector Berlioz. – Mérimée. – Edgar Quinet.

1804: George Sand. – Eugène Sue. – Jules Janin. – Sainte-Beuve. – Eduard Mörike. – Ludwig Feuerbach.

1805: Lord Lytton. – Benjamin Disraeli. – Kaulbach. – Ida Gravin Hahn. – Ainsworth.

1806: John Stuart Mill. – Anastasius Grün. – Heinrich Laube. – Max Stirner. – Adalbert Stifter. – Oltmans.

1807: Samuel Warren.

1808: David Strauss. – Theodor Mundt.

1809: Gladstone. – Nathaniel Hawthorne. – Bruno Bauer.

1810: Alfred de Musset. – Robert Browning. – Bakhuizen van den Brink [1]).

---

[1]) Deze lijst gedeeltelijk gevolgd naar Dr. Julian Schmidt t. a. pl.

Het was deze uitstekende letterkundige en wetenschappelijke falanx, die ons waerelddeel leiden zou naar 1848.

Hoe verschillend ook de namen zijn van deze zoo geheel verschillende, talentrijke persoonlijkheden, naar den algemeenen toon van den tijdgeest brachten zij hunne invloedrijke stemmen uit. Zij hadden in hunne jeugd de vrijheidsliederen van 1792 gehoord en verloren door 1815 hun vertrouwen op de toekomst. De illuziën, waarvoor men van 1789 tot 1815 had gekampt, dikwerf ten koste van eene slecht verdedigde onafhankelijkheid, waren in rook opgegaan. De fransche veroveraars waren verdreven, maar de oude adel, die niets vergeten en niets geleerd had, deed de oude aanmatigingen weer gelden, terwijl de oude geestelijkheid, die vijf-en-twintig jaren lang op den achtergrond gestaan had, met de oude autoriteit te voorschijn trad. Het jonge geslacht had zijne idealen verloren en koesterde geene geestdrift voor het herstel der oude toestanden.

Thands eerst ving men aan met helden als Don Juan, Childe-Harold, Manfred, Faust, Werther en René te dwepen en wat bij oorspronkelijke geesten, als Lord Byron, Goethe en Châteaubriand, nog met den tooverglans van het genie was omstraald, kwam bij vernuften van den tweeden rang allengs met bonter en schreeuwender kleuren te voorschijn. De poëzie en de roman, die sints 1815 geschreven werden, kunnen het nadrukkelijk getuigen.

Lord Lytton behoort tot de „enfants du siècle", die met Byron en Goethe een volledigen tegenzin voor de restauratie der achttiende eeuw in feodalen zin aan den dag legden. Hij koesterde hooge achting voor de rustige scheppingen van Sir Walter Scott en beproefde ze zelfs later na te volgen, doch doorgaans heeft zijn roman een polemisch-ethisch doel. Hij heeft behoefte aan nieuwe grondslagen voor de moraal-filozofie en roept karakters en toestanden in 't leven, die de fouten der alledaagsche levenswijsheid op het duidelijkst zullen in 't licht stellen. Hij predikt eene hervorming van de

---

bl. 476. Eenige onnauwkeurigheden zijn gewijzigd. Jul. Schmidt stelt Lord Lyttons geboortejaar in 1803 — eene dwaling natuurlijk.

grondbeginselen der konventioneele zedeleer en ijver voor dieper, wijsgeeriger opvatting van het leven. Niet alleen hoogere intellektueele ontwikkeling, ook grondiger studie van de natuurwetten, die de menschelijke handelingen bepalen, schijnt hem eene vereischte voor den romanschrijver. Hij verdiept zich daartoe in het geheimzinnige en raadselachtige der menschelijke natuur en schept dikwijls onharmonische, onoplosbare karakters, daar hij de kunst niet verstond de som zijner studiën en overpeinzingen naar de hoogere eischen der kunsteenheid te verwerken.

III.

Toen in 1827 Lord Bulwer Lyttons eerste novelle: Falkland verscheen, had de groote Onbekende reeds lang het masker afgelegd. Zijne voortreffelijkste scheppingen hadden allen het licht gezien. Met den onverzettelijken heldenmoed van dien ouden, echt trotschen adel, welken hij zoo lief had en zoo uitstekend begreep, ving hij thands eene reuzenworsteling aan tegen den ontzachlijken schuldenlast, welken het failliet zijns uitgevers hem op de fiere schouderen geladen had. Drie jaren te voren had Lord Byron te midden van het om zijne vrijheid worstelende Griekenland, in eene onaanzienlijke kamer van Missolounghi, slechts door den trouwen Fletcher en zijn ouden gondolier Tita beschreid, den laatsten adem uitgeblazen. Falkland kan het best getuigen, wie van beide door den jongen dichter 't meest beoefend was. Uit Parijs teruggekeerd, had de kornet der Horse-Guards nauw zijne eerste schreden op de prachtige tapijten van St. James afgelegd, toen Falkland zonder naam des auteurs werd uitgegeven. Mark Rochester getroost zich de moeite om twee malen te verzekeren [1]), dat de schrijver van Falkland deze zijne eerste novelle in latere dagen zelf veroordeeld en nooit bij een herdruk zijner komplete werken heeft

[1]) Herhaald door Thompson Cooper, die over het algemeen Charles Kent (Mark Rochester) naschrijft.

opgenomen [1]). Schoon Falkland inderdaad een embryönisch kunstgewrocht is — indien er van kunstgewrocht sprake mag zijn — en gebreken te over heeft, om Pisistratus Caxton te mishagen, levert dit boek het onmisbare eerste hoofdstuk voor de natuurlijke historie van Lord Lyttons talent.

Falkland is de uiting van 's dichters gemoedsstemming bij den aanvang zijner letterkundige loopbaan. Erasmus Falkland is een zoon van den menschenhatenden Childe-Harold met het geniale zegel der vertwijfeling op 't voorhoofd. Zijn vader was een groot country-gentleman, een groot jager en een groot tory, de drie bitterste vijanden, die een land ooit kan bezitten, merkt hij met naïve heftigheid op. Hartstochtelijk dweper voor het schoon der natuur, vertrouwt hij haar slechts de geheimen van zijn onrustig hart, als hij in vakantiedagen door zijne geliefde velden en wouden ronddwaalt. In de maatschappij opgetreden, doorgrondt hij weldra den ongeneeslijken kanker, die hare fundamenten doorknaagt. Zinnelijk en intellektueel genot, eenzaam wetenschappelijk onderzoek, de stoutste droomen der eerzucht hebben in zijn gemoed slechts den angel eener pijnigende teleurstelling achtergelaten. Reeds aan de akademie stond hij in eigen schatting hooger dan de voortreflijkste zijner tijdgenooten; in de maatschappij, gelijk hij die in Londen leert kennen, vindt hij slechts mannen, die hem om zijn talent — welk talent, blijft een raadsel — met huichelende beleefdheid, slechts vrouwen, die hem om zijn vermogen met stuitende voorkomendheid ontvangen. In sombere wanhoop vlucht hij naar 't vaste land en zoekt er heul in eene hernieuwde jacht naar zinnelijk genot. Rusteloos dorstende naar liefde en sympathie, begint hij eene ernstige studie van 't menschelijke hart.... in de afzichtelijkste schuilhoeken der ondeugd. Schoon hij reeds geweigerd had in de staatkundige waereld op te treden, zet hij zijne historische onderzoekingen voort met eene ijverige lektuur van Bolingbroke en van Atala. In Engeland teruggekeerd, sluit hij zich in eene ruïne op,

[1]) In de fraai bezorgde Collection of British Authors van Bernhard Tauchnitz is Falkland met Godolphin in één band vereenigd.

waarvan eenige kamers met weelde gemeubeld en met boeken overladen zijn. Toevallig ontmoet hij zijne schoone buurvrouw, Lady Emily Mandeville, en terstond vestigt zich de hartstocht in zijn gemoed, welken hij zoo lang te vergeefs gezocht had. Hij heeft zijn ideaal weinig anders meê te deelen — behalven een hand vol cicaten uit Tassa en Alfieri — dan, dat het hem ten eenemale ontbreekt, niet alleen aan elken schijn van geestdrift, maar ook aan allen grond van hoop. Met de mystische diepzinnigheid van een herboren Swedenborg fluistert hij haar toe: — „Het verliezen van alle hoop heeft mij geleerd te denken en het denken heeft mij alle gevoel ontnomen!" — En met een sombere trilling in de gedempte stem voegt hij er weldra bij: — „Gelijk kinderen in de schemering, leven wij in een vreeselijk somber ledig, bevolkt met de gewrochten onzer fantazie. Het leven is onze waarachtige nacht en 't eerste uchtendkrieken, 't welk ons zekerheid brengt, is de dood!" — 't Spreekt van zelf, dat Lady Mandeville deze geniale kopie van Manfred hartstochtelijk liefheeft, schoon het der gehuwde engelsche vrouw altijd een gewetensbezwaar blijft, die liefde te bekennen.

Falklands voorstel, om te vluchten, wijst ze terstond van de hand. Maar als hij met stijgenden pathos haar toebuldert: — „Zoo ge mij liefhadt, als ik u, zoudt ge gevoelen, dat er iets fiers, een zekere trots in steekt, om alles te wagen, zelfs eene misdaad, voor hen, die we beminnen!" — als het hem eindelijk met een citaat uit Lopez de Vega mag gelukken haar van de noodzakelijkheid der ontworpen vlucht te overtuigen, stemt ze toe, om er des nachts onder de eiken van haar park de middelen voor te beramen.

Na hunne bijeenkomst op zijne ruïne teruggekeerd, heeft Falkland een droomgezicht. Hij ziet zijne geliefde, te veel geliefde Lady Emily, als een met bloed bespat lijk aan zijne voeten. Te vergeefs wacht hij haar den anderen morgen met zijne berline. In hare woning doorgedrongen, ontdekt hij, dat hun voornemen door eene trouwelooze vriendin verraden is. Mandeville had zijne echtgenoote op woedenden toon om rekenschap gevraagd en bij den arm gegrepen. Het

springen van een bloedvat had daarop weldra den dood van Lady Emily ten gevolge gehad. Falkland sluit zich thands terstond bij Riëgoos guerilla aan en vindt spoedig den vurig verbeiden dood in een gevecht tegen de koninklijke troepen.

Duidelijk springt hier de strekking van den jeugdigen auteur op den voorgrond. Volleerd adept der byroniaansche wanhoopsfilozofie, wilde hij in Falkland zijne jonkmans-mijmerijen belichamen. Daarom is ook Falkland de eenige figuur, die een soort van melodramatisch leven leidt, de overige personaadjes zijn figuranten. Daarom is de verwikkeling van geene de minste beteekenis en voor zoover er in dit opzicht van navolging sprake kan zijn, herinnert deze vertelling voortdurend aan Goethes Werther, zonder de schoone eigenschappen van het duitsche voorbeeld. De bijeenkomst in 't park, den avond vóor de beraamde vlucht, wordt met dezelfde gesluyerde wulpschheid, schoon zonder den hartstochtelijken, levenskrachtigen gloed uitgewerkt, waarin weinige jaren later Indiana (1832) en Valentine (1833) van George Sand zoo hooge virtuoziteit bereikten. De stijl is pathetisch-rhetorisch; de briefvorm waarin de gantsche novelle, even als de Werther, geschreven is, bizonder geschikt voor waereldsmartelijke ontboezemingen. Het geheel, de onrijpe vrucht eener onmiskenbare letterkundige roeping, getuigt van den gewichtigen invloed door Byron en Châteaubriand op 't gemoed van den twee-en-twintigjarigen dichter geoefend. Zijne talrijke citaten uit grieksche, latijnsche en italjaansche moralisten staven echter zijne degelijke voorbereiding en wetenschappelijke ontwikkeling.

IV.

De weinige lezers van Falkland hadden zich te recht kunnen verbazen, zoo men hen, na kennismaking met de drie welgevulde deeltjes van Pelham, ontwijfelbaar zeker overtuigd had, dat beide door dezelfde pen waren bewerkt. Want hier was inderdaad zoodanige zekerheid noodig. De vooruitgang van den jongen kunstenaar was zóo merkwaardig,

de jonkmanspathos zóo verstandig getemperd, de karakterteekening zóo verrassend meesterlijk behandeld, dat er een gants andere auteur, de welberoemde auteur van Pelham voor een Manfredjen in duodecimo was opgetreden.

Door het schrijven van Falkland had hij, zeide hij later stout, zich even als Goethe, van de waereldsmartelijke Werther-stemming verlost.

Pelham, de zoon eener aanzienlijke whigsche familie, wordt door zijne voortreffelijke moeder, Lady Frances Pelham, tot een volmaakten dandy afgericht. Na Cambridge bezocht te hebben, onderneemt hij het onvermijdelijk kontinentaal reisjen en vestigt hij zich eenigen tijd te Parijs. Met talrijke pretentiën gewapend, herinnert hij zich allereerst de les zijner moeder, hem eens in plechtige bewoordingen aldus meêgedeeld: „Niets is voortreffelijker mijn zoon, dan eene kleine — natuurlijk zeer onschuldige — liaison met eenige aanzienlijke, alom bewonderde dame. Gehuwd, daalt eene vrouw tot den rang van haren echtgenoot, maar een minnaar klimt tot den rang der vrouw, die hij liefheeft.” — De eerste luid schreeuwende eischen zijner ijdelheid weet hij spoedig met opmerkelijke handigheid te voldoen. Gants in statig zwart gekleed, schoon gekenmerkt door dat onuitsprekelijk achevé, 't welk den gentleman karakterizeert, heeft hij weldra de aandacht van den Faubourg St. Germain op zich gevestigd. In een salon geeft hij luid genoeg te kennen, dat hij nooit een uurwerk draagt, omdat een gentleman niet noodig heeft te weten, hoe laat het is, tenzij er eene dame op hem wacht; maar is dit werkelijk zoo, dan mag de dame, als hij die onderscheiding werkelijk verdient, wel op hem blijven wachten. Dit onverschrokken dandyïsme stelt hem dan ook in staat de lessen zijner moeder onbekrompen in praktijk te brengen. Eene geestige française, Mme d'Anville, hoort zijne stoute taal met goedkeurende knikjes aan, maar wordt weldra verwaarloosd voor eene italiaansche Hertogin d'Oregliano, die op niets ernstig verliefd is, dan op den Corsair van Lord Byron en op eene oesterpastei. Toevallig ontdekt Pelham, dat ze een valsch gebit en valsch hair draagt, 't geen de Hertogin op zoo

woedende vendetta doet peinzen, dat ze hem met een kop koffie vergiftigen en met een vouwbeen doorsteken wil.

Juist wordt hij door Lady Frances naar Engeland teruggeroepen, om een zetel in 't Parlement te verwerven. Met blijdschap ijlt hij naar Londen, om er de vruchten zijner kontinentale ontwikkeling in eene volledige kennis van alle de kunstgrepen eener smaakvolle kleeding, in een verbazenden takt van vleyen en in een afgerond stelsel van gedandyfiëerde waereldwijsheid te doen bewonderen. 't Spreekt van zelf, dat hij in 't verwerven van stemmen voor een zetel in 't Lager. huis de uitstekenste vaardigheid aan den dag legt. Bij eene verarmde toryfamilie zet hij zich ongedwongen aan tafel, als hij haar aan 't luncheon verrast en spreekt in zeer geruststellende termen tegen anarchie en bandeloosheid. Bij een brutalen radikaal zet hij alle vleyerij op zij en openbaart hij eene hevige antipathie tegen de aanmatigingen der aristokratie. Hoewel met eene kleine meerderheid gekozen, wordt zijne benoeming vernietigd om de onvoorzichtige overdrijving, waarmeê hij zich stemmen had weten te winnen in 't achtenswaardige distrikt Buyemall. Terstond kiest hij zich een ander veld om te schitteren en treedt hij in de gelederen der meest gevierde londensche salonkoningen. Zijn meer en meer ontwikkelde eerzucht maakt hem bedacht op de keuze der verstandigste middelen, om het vurig gewenschte doel te bereiken. Hij heeft reeds opgemerkt, dat de man, welke in gezelschap het gesprek wil bemachtigen, zijne eigene ijdelheid in 't aangezicht slaat, zoo hij te weinig, en die van anderen grievend beleedigt, zoo hij te veel vernuft bezit. Hij spreekt daarom altijd tot éene persoon in 't bizonder. Een grondig inzicht in 't engelsche karakter komt hem daarbij uitstekende diensten bewijzen. De Engelschen — mijmert Pelham — maken van hunne genoegens hoogst ernstige bezigheden. Als ze u vragen, hoe ge vaart, schijnen ze de lengte van uwe doodkist te meten. Hunne geestdrift is altijd gekunsteld, hunne koelheid nimmer. Ze zijn statig zonder waardigheid en voorkomend zonder bevalligheid. Ze zullen u eene beleediging zeggen en haar voor het onverbloemd spreken der waarheid houden, ze zullen u grieven en beweren, dat

het edel is, zijne meening te uiten. Ze kreunen zich volstrekt niet om den minister en bewegen hemel en aarde voor eene invitatie van zijne echtgenoote. De trotsch van den adel — de jongste van gantsch Europa — snijdt u als een hagelstorm in 't gelaat, de vleyerij van den burgerstand maakt u ziek als een teug lauw water. — Met dergelijke treffelijke beginselen gewapend, ziet hij zich alras tot het bevredigend resultaat gewettigd: „Goddank, de knapste man mijner eeuw kan in geen salon de hoofdfiguur blijven, zoodra the right honourable Henry Pelham, Esq., met zijn goeden genius, welken zijne vijanden zijne ijdelheid noemen, is binnengetreden!" Meer en meer begint zijne eerzucht sterker te spreken. Daar de mode eene zekere bedrevenheid in wijsgeerige terminologiën eischt, maakt hij ijverig studie van.... metafyzika. Om zijne door zoovele inspanningen geschokte gezondheid te herstellen, vertrekt hij naar 't land met een elixir tegen vroegtijdige rimpels en een deel der komplete werken van Berkeley. Lady Frances schrijft hem uitvoerige brieven, waarin ze hem ernstig vermaant zijn walsen niet te vergeten, en zich zoo vlijtig mogelijk met zijn fauteuil te oefenen.

Zijne staatkundige spekulatiën, in stilte weder opgevat, mislukken voortdurend. Na eene krizis wordt hij door de partij, welke hij steeds trouw gediend heeft, over 't hoofd gezien, 't geen hem niet belet den eersten Minister met de oude, welberekende courtoisie te bejegenen. Deze eerste minister, Lord Dawton, het hoofd van een whigkabinet, verbreekt zonder aarzelen het hem eens geschonken woord, gelijk hij reeds vroeger uit lafheid een duël geweigerd had. Lord Vincent, ijverig voorstander der Tories, poogt Pelham te vergeefs door een stortvloed van citaten uit de Antieken tot zijne partij te bekeeren. Lord Guloseton eindelijk biedt hem zijne vijf stemmen in 't Lagerhuis aan, uit dankbaarheid voor den fijnen takt en oprechten kunstzin, waarmeê hij de alom beroemde diners van dezen weet te waardeeren — maar toevallig kan hij er geen gebruik van maken.

Intusschen wordt Pelham tot wichtiger taak geroepen. Zijn halsvriend, Sir Reginald Glanville, die in het eerste

deel door geheimzinnige waereldsmart zich van alle verkeer onthield, blijkt in het tweede door eene lange geschiedenis van liefde, vriendschap en verraad daartoe volkomen recht te bezitten. Zijn lot is daarbij verbonden met eene gantsche bende van 't laagste gauwdievenpak. Door een schurk van moord beschuldigd, onderneemt Pelham de onschuld van zijn vriend te bewijzen. Onder leiding van een filozofeerenden zakkenroller, Job Johnson, dringt hij in de ongenaakbaarste holen van 't londensche boevenkwartier door, om er een getuige à décharge met levensgevaar op te sporen. Hoe langer hoe meer begint thands Pelhams onverschrokken moed zich naast zijne uitstekende waereldkennis te toonen; eene edele zelfverloochening openbaart zich naast de voortreffelijkste gezelschapstalenten; de dandy is het ideaal van den gentleman geworden.

In Pelham heeft de filozofie der vertwijfeling voor een zelfgenoegzaam skeptisch idealisme plaats gemaakt. De dichter heeft de geheime roerselen der maatschappij en van 't menschelijk hart thands diep genoeg — naar zijne meening — doorgrond, en kan er zich eindelijk zonder bittere ergernis boven verheffen. Met geestigen, schoon somtijds heftigen, spot, belacht hij de schamele holheid van 't leven der fashion; met elegante koelheid kastijdt hij de verachtelijke kuiperijen der diplomatie. Daar hij zich tevreden stelt met zich in de waereld zijner eigen idealen terug te trekken, om die der verkankerde en vermolmde werkelijkheid te vergeten, waagt hij tevens de stoute poging in het rijk der gauwdieven door te dringen; in de eerste plaats, omdat ze hem niets verwerpelijker voorkomen dan de aanzienlijke kringen, en voorts omdat ze nog altijd het belangrijke voordeel eener geheimzinnige onbekendheid bezitten.

De figuur van Job Johnson is dan ook zoo meesterlijk geteekend, dat de gantsche rijke litteratuur der Mystères geen beter schavuit heeft aan te wijzen. Pelham zelf is met het duidelijke doel ten tooneele gebracht, om den volleerden, brutalen en onverwinlijken coxcomb te portretteeren, en — hier eenigszins wederom uit autobiografisch belang — om in dezen een edel vriend, trouw minnaar en veelbelovend staats-

man op te merken, die de algemeene achting, hem aan 't slot van 't derde deel bewezen, volkomen waardig is. Terstond stuit men hier op 't centraaldogme van Bulwer Lyttons aesthetischen katechismus. In plaats eener eentonige karakterteekening — door hem zelf in de figuren van den tweeden grond (lord Vincent, lord Guloseton) niet altijd vermeden — poogt hij in 't karakter zijner helden de verschillendste en meest kontrasteerende trekken tot een geheel saâm te vatten. Hoewel van een gezond beginsel uitgegaan, 't welk zich aan den onmetelijken rijkdom der natuur poogt aan te sluiten en de grillige schakeeringen van 't leven des geestes wil verklaren, zou hij slechts zelden met den genialen blik van Sir Walter Scott de eenheid van eenig karakter bij verscheidenheid van tegenstrijdige verschijnselen doorgronden. Zeer dikwijls blijft de strijd bij hem onopgelost en zijn de karaktertrekken eenvoudig naast elkander geplaatst. Zoo is er in Pelham den ijdelen coxcomb niets, dat Pelham den achtenswaardigen gentleman verklaart.

Voortreffelijk is daarentegen de figuur van Lady Frances. Zij getuigt van de kostelijke opmerkingsgave des jongen auteurs. Clubs en salons hadden hem met recht als gevaarlijken gast kunnen uitbannen — gelukkig, dat beide in dergelijke gevallen juist het tegendeel doen.

De stijl is even elegant als de welgepolijste montuur van Pelhams geliefkoosd rijpaard. De opgeruimde, trotschvroolijke toon geeft overvloedig aanleiding tot die geliefkoosde uitweidingen, welke Lord Lytton in bijna geen enkel werk heeft kunnen verloochenen. Met plechtigen ernst schuift hij zijne figuren achter de coulises, om zelf het publiek eenige invallende gedachten meê te deelen, die meestal van fijn vernuft getuigen, maar tevens de kwalijk verholen bezorgdheid openbaren, dat men te midden van 't voortreffelijk spel zijner personaadjes den niet minder voortreffelijken impresario uit het oog mocht verliezen. Schoon zonder eene enkele bladzijde, die van diep en krachtig gevoel spreekt, heeft Pelham door geestige sarkasmen en treffelijke karikaturen, door tintelende luim en vroolijken spot, door een schat van meesterlijke opmerkingen en eene boeyende verwikkeling

Bulwer Lyttons waarachtige letterkundige loopbaan schitterend geopend.

In zijne eerste manier schreef hij geen beter roman.

Reeds in 1828 vond Pelham grooten bijval door de scherpe satyre van het londensche high-life. De Juli-Revolutie was in aantocht en het boek sloeg den algemeenen toegejuichten, polemischen toon des tijds aan. Ook in Duitschland en ons vaderland werd het door vertolkingen bekend en de naam van Lord Lytton gevestigd. Men had tot nog toe weinig romans uit het aristokratische leven genoten, alleen de echt engelsche tories van Walter Scott hadden geleerd, dat men, om een waarachtig edelman te zijn, degelijkheid aan minachting voor allen hollen schijn moet verbinden. Lord Lytton leerde eene geheel andere, licht na te bootsen aristokratie kennen in den type van Pelham, den edelman, die schijnbaar door zijne intellektuëele ontwikkeling boven ieder verheven was, die aan alles twijfelt, en met zijne voorname manieren ieder bekoort. Inderdaad zag men, dat er voor eene kopie van Pelham weinig meer noodig was, dan zekere mate van handige onbeschaamdheid, eenige citaten uit toegeeflijke moralisten en goeden smaak, om zich naar de nieuwste mode te kleeden. Latere romanschrijvers hebben zich herhaaldelijk op Pelham geïnspireerd, inzonderheid Karel Gutzkow, Eugène Sue en Ida Hahn-Hahn.

DERDE HOOFDSTUK.

De afgevaardigde van Lincoln.

„Literary men must cease to be literary men, before they can leed political parties."
Edward Whitty.

I.

In vluggen draf rijden eenige elegante broughams en tilburies langs Regent-Street naar Charing-Cros. De klokken der naburige kerken kondigden juist half-twaalf aan. De straten zijn verlaten. Het geratel der rijtuigen van de naar 't Lager-Huis snellende leden breekt alleen de stilte af. Langs Whitehall en Parliament-Street neemt het getal der rijtuigen gedurig toe. Op het plein voor Westminster-Abbey en 't gebouw van 't Parlement wemelt het van grooms, van lakeyen en rijpaarden, door talrijke lantaarnen schitterend verlicht. In de gaanderijen en in de voorzaal van 't Huis der Gemeenten is bijna niemand aanwezig. Hier en daar snelt een lid u haastig voorbij, om de zitting bij te wonen.

Er heerscht bizondere stilte in de reusachtig grootsche vergaderzaal van 't Huis der Gemeenten, stilte aan de rechter-

en aan de linkerzijde, stilte op de bank der Ministers, stilte op de gaanderijen. Geen kreet wordt er vernomen, dan het: „Hoor! Hoor!" of het „Neen! Neen!" – geene luidruchtige causeriën onder de luidruchtigste der leden, geen gelach noch gejouw. De afgevaardigde van Lincoln is aan 't woord. Zijne lange, wat magere gestalte is in gestadige beweging; zijne meestal eentonige stem klinkt helder en krachtvol door de gantsche zaal, zijn oog tintelt van buitengewone geestdrift. 't Geldt heden de slavenquaestie. De Ministers van zijne majesteit Koning William IV willen de west-indische slaven de vrijheid schenken.... over twee jaren. De afgevaardigde van Lincoln bestrijdt dit uitstel. De halfheid van den maatregel, de inkonsequentiën der regeering worden door hem zegevierend betoogd en heftig gegispt. Met nadruk vraagt hij naar de onverwinnelijke zwarigheden, die het onmiddellijk in vrijheid stellen verhinderen en voegt den Ministers beleefdelijk lachend toe, dat de fiere Muze van Engelands historie geene nieuwe, heerlijke bladzijde over hun bestuur aan hare glorierijke gedenkrollen zal toevoegen!

Terwijl de spreker voortgaat zijne rede met hartstochtelijke, cierlijke, indrukwekkende volzinnen te voltooyen, heeft gints op de banken aan de uiterste linkerzijde een anders ongemeen woelig lid zich door ingespannen aandacht onderscheiden. De donkere, drieste oogen zijn half gesloten, de breede vuist omklemt en kreukt onbewust een handvol papieren, die de bouwstof voor een weldra te houden speech zullen leveren. Op de bank der Ministers is kwalijk bedwongen onrust. Het welsprekend pleidooi van den jongen vertegenwoordiger zal hun maatregel doen schipbreuken. Plotseling weêrglamt een luid gejuich, waartegen zich scherpe afkeuringskreten met kracht verzetten. Het lid aan de uiterste linkerzijde grijpt zijne papieren en terwijl hij ze verbergt, roept hij luide met eene scherp doordringende stem: „De zaak is uitgemaakt! Er is niets bij te voegen! Tot de stemming!"

En nadat men zonder verder te beraadslagen tot de stemming is overgegaan, wordt de onmiddellijke vrijverklaring der west-indische slaven met eene meerderheid van twee stemmen doorgedreven.

II.

„De gedenkwaardigste en zeker de beslissendste rede" — schrijft Mark Rochester — „welke ooit door onzen staatsman werd uitgesproken, was aan het onmiddellijk in vrijheid stellen der west-indische slaven gewijd. De maatschappij tot afschaffing der slavernij zond hem eene deputatie, om haren warmen dank voor zijne rede uit te spreken, welke rede door dezelfde maatschappij gedrukt en alom verspreid werd [1])."

't Was in 1833 en als afgevaardigde van Lincoln, dat Lord Bulwer Lytton zich tot het vervolgen der edele taak van Wilberforce geroepen achtte. Twee jaren te voren had men hem reeds als vertegenwoordiger van St. Ives zien zitting nemen [2]). Na de ontbinding van 't Parlement in Januari 1832 had hij, van de in drie distrikten op hem uitgebrachte keuze, der vertegenwoordiging van Lincoln de voorkeur gegeven. Beteekenisvol stipt Mark Rochester bij de mededeeling van dit feit aan, dat zijne voorkeur grootendeels toe te schrijven was, aan de omstandigheid, dat Lincoln de hoofdstad van een belangrijk landbouwdistrikt was, en dat daar de liberale meerderheid met hem — Lord Lytton heeft ten allen tijde de uitgestrekte landbezitting van zijne familie met welwillendheid in 't oog gehouden — volkomen overeenstemde in zijne onverschrokken oppozitie tegen het toen nog gants onwelkom plan tot afschaffing der bekende koornwetten.

Want er was veel geschied, sints men den student van Cambridge een zetel in 't Parlement had aangeboden. De

---

[1]) Speech upon Slavery, 1833.

[2]) Gedurende dezen tijd had de jonge afgevaardigde zich voornamelijk met letterkundige onderwerpen bezig gehouden in het Huis der Gemeenten. Hij bevorderde eene enquête naar den toestand van het engelsch tooneel — uit een nederlandsch standpunt bijna ongeloofelijk — evenzoo eene enquête naar het monopolie der oost-indische (Engelsche) kompanjie. Inzonderheid streed hij tegen het zegel op de dagbladen (Taxes on Knowledge) en wenschte hij een internationaal traktaat (met Amerika) op het kopyrecht tot stand te zien komen. Naar zijn voorstel werd het zegel op de dagbladen van 4 penny's tot een penny verlaagd.

goede dagen der oude, onverdraagzame, onverbeterlijke Tories waren voorbijgegaan. Het krachtig kabinet van Lord Liverpool was langzaam door den drang der omstandigheden ineengestort. Met Lord Castlereagh scheen de school van Pitt gesloten. En hadden de gevolgen de oorzaken verre overleefd, had dezelfde volksmenigte, die eens den Markies van Londonderry en zijne europeesche koälitie met uitbundigen bijval begroette, in latere dagen zijn rijtuig met slijk overdekt en zijn persoonlijken vijand George Canning, den renegaat zijner partij, voor eene wijle toegejuicht, juist hierin werden de ruwe levensteekenen van dien echt engelschen, naar vooruitgang en hervorming hakenden geest aanschouwd, welke, hoe hartstochtelijk bestreden en hoe uitzinnig voorgestaan, toch immer in zijne beste bedoelingen heeft gezegevierd. Reeds had men den eisch tot toelating der katholieken in 't Parlement niet te vergeefs uitgesproken. Dezelfde afgevaardigde in 't Huis der Gemeenten, die zoo luide instemde met Bulwer Lyttons welgestijld pleidooi, had in die dagen bij woelige meetings zijne iersche landgenooten met onvermoeide, grove, maar wegslepende welsprekendheid tot de emancipatie van hun geloof en hunne nationaliteit opgeroepen. Wat O'Connell bij de licht te treffen volksheffe wist te bewerken, vereischte het talent van Thomas Moore, om door gantsch Engeland, tot in de salons van Londen met ingenomenheid te worden ontvangen. Dank zij den edelen zin des ijzeren Hertogs en des jongen Ministers van Binnenlandsche Zaken, Sir Robert Peel, konde reeds in Lentemaand van 1829 de bill tot toelating der katholieken, van een sterk gekleurd toryministerie uitgegaan, met grooten bijval van de zijde der Whigs begroet, in de beide Huizen worden aangenomen. Moeilijker zou het den twee grooten mannen zijn den moed hunner meening ook in volgende dagen te blijven betoonen. De Juli-revolutie stelde hen op eene zware proef. Het oude, anglikaansche torysysteem was met de emancipatie der katholieken in den hartader getroffen. Reeds had O'Connell, die nu het graafschap Clare in 't Lager-Huis onverhinderd kwam vertegenwoordigen, eene hervorming der kieswetten in radikalen zin voorgesteld. Hoewel toen nog

verworpen, had echter de onmiskenbare behoefte aan hervorming van 't heerschend stelsel der vertegenwoordiging zich onder de schuts der gematigde Whigs gesteld. Lord John Russell drong er op aan in 't Lager-, Lord Grey sprak er met een enkel woord van in 't Hooger-Huis. Ditmaal ging men den ijzeren Hertog te ver. Met onverbloemde duidelijkheid gaf hij Lord Grey te kennen, dat hij zich, zoo lang men hem aan 't hoofd van 's Konings kabinet zoude zien, tegen zoodanigen maatregel zou blijven verzetten. Deze onverwachte verklaring verhaastte den val van 't ministerie Wellington-Peel. Bezat men nog altijd patriotisme genoeg, om den lauwer van Waterloo te blijven gedenken, aan 't hoofd van 's Konings kabinet mocht de zestigjarige krijgsman-minister niet even onverwinnelijk stand houden, als eens aan de spits der verdedigingsliniën van Torres-Vedras. Daarenboven de „zaakwaarnemer der torypartij" – als Capefigue Sir Robert Peel met schamperen spot heeft gebrandmerkt – had de zaken zijner vroegere bondgenooten door de emancipatie der katholieken een al te gevoeligen slag toegebracht. Het eerst komende voorstel der Ministers werd met veelbeteekenende meerderheid verworpen. En toen Lord John Russell op den 1sten van Maart 1831 in naam van 't whigministerie, onder voorzitting van Lord Grey, den Reform-bill in 't Huis der Gemeenten voorstelde, had Lord Lytton reeds als afgevaardigde voor St. Ives zitting genomen.

III.

De auteur van Pelham had zijne liefste wenschen vervuld gezien. Lid van 't Lagerhuis in een tijdstip, toen onder invloed der Julirevolutie de edelste wedijver geboren was, om het beginsel van hervorming met onbekrompen vrijheidszin hulde te bewijzen, meende hij het oogenblik gunstig om onverschrokken en moedig zijne staatkundige loopbaan aan te vangen. Dat hij echter in hare eerste periode [1] als vertegenwoordiger van Lincoln slechts dan alleen eenigen bijval kon

[1] 1831–1841.

winnen, wanneer hij tevens als de welbekende dichter van Pelham optrad, heeft wichtige, licht te verklaren oorzaken. De leden van het Huis der Gemeenten hebben hunne eigenaardige wijze van oordeelen over hunne ambtgenooten. Letterkundige roem, fortuin of geleerdheid kunnen hunne genegenheid volstrekt niet winnen. Van een Pair willen ze niets over de koffieteelt hooren, maar vraagt een onbekend vertegenwoordiger eener kleine handelstad hunne aandacht, zoo volgen ze hem met dezelfde belangstelling, alsof Sir Robert Peel zijn bill tot wijziging der koornwetten voorlas, want ze weten, dat hij van de koffiehandel zijn bizonder werk gemaakt heeft. Letterkundigen, die niet terstond van allen letterkundigen arbeid afzien, worden dan ook bijna alleen in letterkundige quaestiën gehoord.

Schoon Lord Lytton zijn debuut in 't Lager-Huis in eene rede vóor den Reform-bill geleverd had, waren alle zijne volgende bemoeyingen der literatuur gewijd. Eene enquête — naar ik reeds aanstipte — belast met een onderzoek omtrent den toestand van 't tooneel, werd op zijn voorstel in 't leven geroepen. IJverig drong hij vooral in 't eerste jaar zijner zitting, 1831, op afschaffing der bij de gantsche engelsche letterkundige waereld zoo gehate „Taxes upon Knowledge" aan, en wij zagen, dat hij aanvankelijk niet ongelukkig slaagde.

't Zou den vertegenwoordiger van Lincoln niet behagen in 't Huis der Gemeenten slechts als vertegenwoordiger van den roman te gelden. Zijne eerzucht mocht voldoening vinden in den lof, alzoo ook zijdelings aan zijne letterkundige scheppingen geschonken, zij streefde daar naar gants ander wit. De gunstige ontvangst zijner rede voor de vrijheid der westindische slaven deed hem datzelfde jaar den bill van 't Wighkabinet ter demping der iersche onlusten bestrijden. Lord Grey en zijn ministerie, onder den invloed der Julirevolutie opgetreden, hadden met den Reform-bill hunne taak niet afgewerkt. Men koesterde de overdrevenste wenschen en was telkens gereed de Ministers bij elke nieuw geëischte hervorming met stijgende hardnekkigheid te overvragen. Had men al de rustige oppozitie van Sir Robert Peel, aan 't hoofd

der gematigde konservatieven, te duchten, niets werd meer gevreesd, dan de bittere en onstuimige aanvallen van O'Connell. Want O'Connell sprak voor eene gantsche natie; voor eene natie, die door eeuwen lang onderdrukkens veel te dom, veel te ellendig en veel te verbitterd was, om langs den lankwijligen, wettigen weg der parlementaire hervorming voldoening voor hare tallooze grieven te vragen. 't Was dus eene uitmuntende gelegenheid voor Bulwer Lytton zich als ijverig pleitbezorger der onderdrukte Ieren te onderscheiden. Zoowel zijne speeches in 't Huis over deze aangelegenheid, als zijne artikelen in the New Monthly Magazine — waarvan hij de redaktie, als opvolger van twee uitstekende dichters, Campbell en Hook, in 1833 had ondernomen, om te betoogen, dat een gentleman zelfs een tijdschrift kan besturen — werden in afzonderlijken band vereenigd [1]) en naar de verzekering van zijne welgezinde biografen heinde en verre met goed gevolg verspreid.

En trots dit alles verdiende de zoon der Bulwers en der Lyttons nog den partijnaam van radikaal niet, die hem thands door zoo velen als brandmerk, door zoo weinigen als lauwer op 't voorhoofd werd gedrukt. Voor zoo ver men hem in 't Huis had willen en moeten hooren, had men den hartstochtelijken vijand van alle misbruiken overvloedig leeren kennen. Men had geestigen en bijtenden spot over elk onderwerp kunnen toejuichen, men had hem meermalen op de zijde van O'Connell gezien, men aarzelde niet, hem onder de radikalen op te nemen. Lord Lytton moest terstond het gevaar en de voordeelen dezer pozitie beseffen. Zijn werk over Engeland en de Engelschen [2]) geeft onverbloemd rekenschap omtrent de eigenaardige plaats door den vertegenwoordiger van Lincoln te midden van de menigvuldigen nuancen der staatkundige waereld ingenomen. Door Mark Rochester veel te welwillend het „Vade-mecum van een Parlementslid"

---

[1]) Papers on the Irish Coercion Bill. London, 1834.

[2]) England and the English, 2 vols. Bentley, 1833. Eene nederlandsche vertolking van G. Brandt Maas zag in 1835 te Zalt-Bommel bij Noman en Zoon het licht.

genoemd, is deze kritiek van Engelands maatschappelijken, letterkundigen en politieken toestand in 1833 grondig en vernuftig genoeg geschreven, om de moeite eener belangstellende kennismaking te loonen. Met Pelhams zelfgenoegzame opgeruimdheid hekelt hij van de eerste bladzijde af de ongehoorde aanmatigingen en misbruiken der aristokratie, om zich, als de student van Cambridge, den warmen verdediger van de belangen der monarchie en der High-Church te betoonen. – „Een rijk volk maakt den Koning machtig en den Adel zwak. Neen, mijn vriend!" – het woord is tot John Bull, Esquire, gericht – „geen koning heeft belang bij 't uitputten van zijn volk; maar ieder lord daarentegen heeft, hetzij eene hypotheek af te doen, hetzij een jongsten zoon te helpen, en daarom wordt het fnuiken van de macht des volks een stelsel van winst en voordeel, niet voor den koning maar voor de aristokratie." Van de staatskerk wordt beweerd: „Ik wil niet ontkennen, dat er in sommige opzichten over de kerk kan geklaagd worden, doch dit is geheel op rekening van haar gebrekkig machanisme te stellen. De gewoonte der gentlemen, die het recht hebben eene predikantsplaats te begeven, om de bediening des Evangelies tot eene broodwinning voor hunne jongste zonen te verlagen, schenkt ons zeker vele luye en onachtzame herders, maar dit is niet het gevolg eener staatskerk, als zoodanig, maar de schuld der aristokratie, waaronder zij zucht." Vraagt men wat den jongsten zoon van een adellijk geslacht, Pelhams skeptischen spot gants buiten rekening stellende, tot zoo treffend juiste gevolgtrekking doet besluiten, de volgende uitspraak zal een welkom licht schenken: „Ik wil verder zien, dan de Whigs en duidelijker spreken. Ik heb geen ambt of eeretitel te bejagen, geen gevoelen te verbloemen, ik kan mijne meening ronduit zeggen. Zoo spreek ik dan vrij en onbewimpeld en vraag u, mijn vriend! als ge uwe aandacht vestigt op den geest des tijds, op het gemor der volksheffe, op de woelingen in Frankrijk, op de welvaart van Noord-Amerika, op den voortgang van een onredelijk liberalisme, ziet ge dan niet de reusachtige schaduw der naderende republiek, gelijk deze zich voordoet in den beslagen spiegel

van de toekomst?" — Er bestaat goede reden John Bull, Esquire, met den moolik der republiek te verschrikken. Want werd er „morgen eene republiek in Engeland gevestigd, het zou eene aristokratische zijn!" Men zou het gevaar der aristokratische republiek nimmer kunnen ontkomen. — „Ontneem aan anderen adel, rang en titel en zij hebben alles verloren; maar verban een Northumberland, een Lonsdale, een Cleveland, een Bedford of een Yarborough van 't hof, ontneem hun hertogstitels, grafelijke namen, ordelinten en galakostumen, ze zullen geen minderen invloed oefenen door hunne landbezittingen en vaste goederen." En hoe zou men John Bull, Esquire, mogen verdenken, ooit een nijdig oog op die schatten te hebben geworpen? — „Ware er geene zekerheid van eigendom" — de toekomstige erfgenaam van Knebworth heeft een treffelijk tweesnijdend zwaard tot zijn dienst — „de republiek zou spoedig in despotisme verkeeren!"

Eene aristokratische republiek! De knaap van Knebworth, de student van Cambridge, de vertwijfeling van Falkland, de opvoeding van Pelham, alles werkte saâm, om hem, op dit stuk althands, reeds toen in merkwaardige sympathie naast zijn tegenvoeter van die dagen te plaatsen, den onverschrokken en konsequenten tory, den toekomstigen biograaf van Lord George Bentinck, den staatsman-dichter Benjamin Disraeli, die eens van de Whigs der oude school beweerde, dat ze van harte gaarne eene venetiaansche oligarchie zou willen in 't leven roepen en den koning reeds eene plaats hadden beschikt.... als doge. Bulwer Lytton stemt daarom nu reeds volkomen met hem in, als het er op aankomt de Whigs te geeselen. — „De eenige milde maatregel" — schrijft hij verder in England and the English — „door de Whigs voorgesteld, de Reform-bill, dankt zijn oorsprong aan hunne wanhoop, om het Huis der Lords welgevallig te kunnen zijn. De oppozitie der Tories is de ware oorzaak van de mildheid der Whigs. Als gene haar lieten rusten, zou men deze spoedig zien verharden en tot Tories versteenen."

Hieruit volgt reeds, dat er hier geen vermomde tory spreekt. Ten overvloede voegt hij er bij: „De Tories zijn zeer verzwakt door verdeeldheid, welke zij niet erkennen willen, maar die

evenwel onder hen bestaat. Thands schijnen zij in doffe sluimering te verkeeren, maar 't is een hazenslaap met open oogen, eene slangenrust, om venijn op een te hoopen!" En in hoever hij zich bij de radikalen wil aansluiten, zal de volgende wenk aan John Bull, Esquire, het best beslissen: „Werp een blik op de ultra-radikalen en ge wordt een ongevormden chaos van woeste theoristen gewaar, waartusschen onmogelijk eenige harmonie is tot stand te brengen. Welke overeenstemming is er tusschen de fransche filozofie van Warburton en de engelsche vooroordeelen van Cobbett? Deze is papierengeld en enthoeziasme, gene ijs en nationale schuld!"

Schoon dus elke partij hem verwerpelijk voorkomt — en hoe zou de dichter van Pelham ooit met eenige partij hebben kunnen samenstemmen — begrijpt hij de praktische noodzaaklijkheid, om zich bij de eene of andere aan te sluiten. Hij wil daarom eene nieuwe partij in 't leven roepen: de „onafhankelijke, nationale partij", welke, „noch uit laffe Whigs, noch uit vinnige radikalen", zal bestaan; die uit „novi homines, vrij van alle geërfde traditiën" zal gevormd worden; die de aristokratie „in den eigenlijken zin des woords" zal vertegenwoordigen, de „aristokratie der talenten en der rechtschapenheid."

Men ziet het, het idealisme van Lincolns vertegenwoordiger moge skeptisch en eklektisch zijn, het is geenszins negatief. Hij moge zich met zelfgenoegzamen trots boven den bestaanden toestand verheffen, hij tast met volkomen juistheid en snerpende satyre de ergerlijkste misbruiken aan, hij kiest met gezond oordeel de eene of andere gunstige zijde. Hij strijdt als een Tory voor vorst en kerk, maar eischt een konstitutioneelen vorst en eene van de oligarchie des adels geëmancipeerde kerk. Als een Whig dringt hij op hervorming en vooruitgang aan, maar doet telkens onderzoek naar de goede trouw der whigsche beginselen. Voor de groote zaak der vrijheid en volksontwikkeling sympathizeert hij volkomen met de radikalen, schoon hij terugdeinst om gemeene zaak te maken met hunne slecht gedisciplineerde leiders.

Het resultaat zijner politieke geloofsbelijdenis moest dus

noodzakelijk den dilettant verraden. De nationale partij, la noblesse du talent, die de zaak des volks zal behartigen en in den strijd tegen een verdwaasd liberalisme zich om de trappen van den koninklijken troon en bij den dorpel der staatskerk zal scharen, is eene utopie, maar eene poëtische utopie. Wat zijn stelsel aan praktische bruikbaarheid moge ontbroken hebben, welke de beginselen waren, waaruit zijn koene strijd voor de heerlijke zaak der vrijheid, voor den onbetwistbaren adeldom van 't talent ontsprong, die strijd was bij uitstek passend voor den naneef van dien met maliën gepantserden Turold Bulver, wien Aymer de Valence op den morgen na den slag bij Hastings de uitgestrekte bezittingen aanwees, welke zijn geslacht nog heden bezit.

IV.

Onder deze omstandigheden zou de invloed van Lincolns afgevaardigde op den gang der gebeurtenissen slechts zeer gering kunnen zijn. Toch liet hij geene gelegenheid ongebruikt voorbijgaan, om de aandacht van het Huis of der staatkundige waereld op zijn persoon en zijne talenten te vestigen. 't Meest komt zijne brochure[1]) over de ministeriëele krizis van Wintermaand 1834 in aanmerking. Lord Grey, 't zij zwakheid, 't zij verbittering over den geringen steun zijner ambtgenooten, had zijn ontslag gevraagd. Het Whigkabinet had nog eenige maanden een kwijnend leven onder den Burggraaf Melbourne voortgesleept, totdat deze met volmaakte bonnegrâce den Hertog van Wellington een brief ter hand stelde, waarin Koning William IV den laatsten uitnoodigde een nieuw ministerie saâm te stellen. De held van Waterloo had oordeel genoeg, om die taak aan voegzamer hand te betrouwen. Sir Robert Peel werd uit Italië opgeëischt, het Parlement ontbonden en aan den uitslag der verkiezingen overgelaten, of men de regeering in handen van een konser-

[1]) A Letter to a late Cabinet Minister on the Crisis. 8vo. pp. 108. Saunders and Ottley. 1834.

vatief ministerie wilde neêrgelegd zien. Thands verscheen Lord Lyttons vlugschrift, 'twelk — naar de getuigenis van zijne ijverige lofredenaars — zoo groote belangstelling wekte, dat in een drietal weken tijds een vijftiende druk noodzakelijk werd. Met geestigen spot werd er de krachtige reaktie der Tories in bestreden en in volkomen overeenstemming met de beginselen van England and the English de hervormingsleer van 1830 voorgestaan. Nauw was Lord Melbourne, na de korte en hevige worsteling van het eerste ministerie Peel, op nieuw aan 't hoofd van een Whigkabinet opgetreden [1]), of hij bood den vertegenwoordiger van Lincoln voor de goede diensten in zijne brochure bewezen eene der lordschappen der Admiraliteit aan. De student van Cambridge had een zetel in 't Parlement geweigerd, om zijne onafhankelijkheid te bewaren, de auteur van England and the English had nog onlangs aan John Bull, Esquire, bezworen, dat het hem om geen ambt of eeretitel te doen was, geen wonder, dat Lord Melbourne eene beleefde weigering op zijn beleefd aanbod ontving. In stilte triumfeerend, had Lord Lytton te recht begrepen, dat de Lord der Admiraliteit den goeden naam van Lincolns vertegenwoordiger volkomen zou bederven. Zijne voorzichtigheid zou de veelomvattende plannen zijner eerzucht beter baten, dan een onhandig overloopen naar de sterkten der Whigs. Weldra gewerd er hem een schitterend bewijs van. Lord Melbourne, die de onverzettelijkheid van het eigenzinnig Parlementslid mocht betreuren, behield het recht om den meer en meer gevierden novellist aan zich te verplichten. Terwijl deze door nieuwe scheppingen zijn letterkundigen roem voortdurend bevestigde en thands volgens eene zeer juist gekozen gedragslijn slechts enkele gunstige gelegenheden aangreep, om tot het Huis der Gemeenten te spreken, kwam hem in de gouden dagen van 't Whigbestuur [2]) een nieuw aanbod van den eersten Minister verrassen. Koningin Victoria wilde bij hare kroning eenige baronnetstitels verleenen en volgde den raad van haren wel-

---

[1]) April 1835.
[2]) April 1835—Augustus 1841.

geachten vriend Lord Melbourne, toen ze daartoe uit de vorsten der wetenschap, John Herschel, en uit die der letterkunde — hoe schoon waren de vizioenen van de meiroever reeds verwerkelijkt — Edward Bulwer Lytton koos. Ditmaal mocht de vertegenwoordiger van Lincoln geen politieken grond ontdekken, om zoo eervol een aanbod af te wijzen. Daarenboven de hoffelijke burggraaf wist zóo passende waardeering van zijn alouden adellijken stamboom en zijner letterkundige lauweren te doen gelden, dat de dichter van Pelham en Paul Clifford geene de minste zwarigheid kon opperen tegen de hem toegedachte eer.

De nieuwe Baronet zag in de laatste jaren zijner zitting als afgevaardigde van Lincoln het Whigkabinet aan een langzaam verval van krachten ten grave dalen. De reaktie der konservatieven, onder kommando van Sir Robert Peel, werd dagelijks heviger. De wijziging der wet op den invoer van vreemd graan — eene levensquaestie voor zoovele volgende kabinetten — werd oorzaak van den val der Whigs en temet van Sir Bulwer Lyttons aftreden als vertegenwoordiger van Lincoln. Was het denkbeeld van vrijen invoer door de konservatieven met afschuw ontvangen en met geestdrift bestreden, de Whigministers hadden tevens vast besloten dezen stouten eisch der uiterste linkerzijde slechts gedeeltelijk in te willigen. Lord John Russell stelde daartoe een bemiddelingsmaatregel voor tusschen de heftigste voorstanders van den vrijen invoer en de ijverigste beschermers van den nationalen landbouw. Deze maatregel, eene gematigde belasting op den invoer, werd met alle kracht door Sir Bulwer Lytton ondersteund. De landbezittingen van zijne familie en zijn eigenaardige toestand als vertegenwoordiger van Lincoln waren voldoende, om hem op dit stuk volkomen van zijn gewaande geestverwanten, de radikalen, te doen verschillen. De kiezers van Lincoln namen echter de vrijheid zijne houding af te keuren. Schoon men al in zijn vertegenwoordiger een kampvechter voor de liberale beginselen eischte, was men te veel landbouwer, om de wet op den invoer van vreemd graan aan diezelfde beginselen te toetsen. Toen alzoo Lord Melbourne en zijn kabinet ten gevolge van de beraadslagingen

over de graanwetten vallen zouden [1]) en de verkiezingen op nieuw moesten beslissen of de Whig-ministers het vertrouwen der natie behouden hadden, verloor Sir Bulwer Lytton zijne meerderheid op de hustings van Lincoln.

In zijn zonderlingen toestand, vertegenwoordiger van een landbouwdistrikt en toch slechts als afgevaardigde der letterkundige waereld geacht; jongste zoon van een oud adellijk geslacht en onder de radikalen geteld om zijn onverbloemden ijver voor de zaak der hervorming en van den vooruitgang, onvermoeid strevende naar onafhankelijkheid en toch verplicht zich aan eenige partij — ware het ook eene ideale — aan te sluiten, getuigen de tien jaren van Lord Lyttons eerste zitting in 't Huis der Gemeenten van denzelfden stouten moed, die hem naar het zwaard en de pen had doen grijpen, om zich te midden der rusteloos voorwaarts strevende engelsche maatschappij eene aanzienlijke plaats te verzekeren. De beste lof hem ooit geschonken is de bitter vijandige taal der oppozitiebladen. Zonder eenige persoonlijke genegenheid ontworpen, kan zij het best getuigen, wat men het meest in den vertegenwoordiger van Lincoln te prijzen vond.

— „Er is nog een man van genie" — schrijft Edward Whitty [2]), de auteur van de heftigste artikelen in den radikalen Leader — „behalven Mr. Disraeli, die het Huis der Gemeenten stormenderhand poogde te veroveren, maar die telkens werd afgeslagen. Het is Sir Edward Lytton, van wien het thands moet blijken, of hij de kunst verstaat het Huis na langdurige belegering te winnen. Sir Edward kwam in 't Parlement met het bepaalde doel om bijval in te oogsten en het Huis der Gemeenten als een tooneel tot verheerlijking van zijn talent te gebruiken. Dit doel, hoewel spoedig ontdekt, verborg eene verwaande minachting voor het Huis zelf, en werd steeds gestraft door hevig gehoest en geraas. Sir Edward nam eene verbazend hooge vlucht, maar kon het Huis niet bewegen hem te volgen. Wel is

[1]) Den 27 van Bloeimand 1841.
[2]) The Derbyites and the Coalition. Parliamentary Sketches. Londen. 1854.

waar leverde hij uitgezochte, welluidende, krachtige speeches en bestaat er geen de minste twijfel, of hij eene merkwaardige winst zij voor het Huis, een opmerkelijk afgevaardigde en misschien eens een populair Minister. Maar zijne aanmatiging — de steeds duidelijk in 't oog vallende zin om het Huis verre beneden Sir Edward te plaatsen — beleedigt, en het gewicht, door hem aan zijn eigen persoonlijkheid gehecht, walgt het Huis. Sir Edward zal daarom nooit een groot man worden in het Lagerhuis. Hij werkt niet genoeg voor 't Huis; dat is, hij veracht de repetitiën; hij wil steeds bij de groote uitvoeringen zijn en met schitterend effekt ten tooneele verschijnen. In één woord, hij staat geheel op zich zelf in de groote klub; hij wil zich bij de overigen niet aansluiten, niet denken of althands niet veinzen te denken als de anderen; hij spreekt tot de gaanderijen, niet tot de „honourable gentlemen", die tegenover hem zitten en kwetst het Huis grievend, door stilzwijgend te kennen te geven, dat hij het minder acht, dan „het groote publiek.""

VIERDE HOOFDSTUK.

Paul Clifford.

„Er sucht die Höhlen der Armuth und des Verbrechens auf, um für seinen Weltschmerz neue Nahrung zu saugen."
Julian Schmidt.

I.

Het tiental jaren van Lord Lyttons eerste optreden als volksvertegenwoordiger had den dichter niet op den achtergrond geschoven. Sints achttienhonderd dertig in Mayfair, den londenschen Faubourg St. Germain gevestigd, had hij het geheim ontdekt, om er zijn leven zoodanig tusschen zijne schrijftafel, zijn zetel in 't Huis der Gemeenten en zijn werkend lidmaatschap der fashion te verdeelen, dat hij, „l'enfant gaté des salons de Londres", niet alleen aan de gewichtigste beraadslagingen van 't Huis een ijverig gehoor kwam leenen, maar ook zijn letterkundigen roem zoo krachtig wist te handhaven, dat hij in 't Parlement en in de salons telkens als de welberoemde novellist werd opgemerkt en gevierd. Een groot aantal zijner schriften dagteekent uit dit tijdvak.

In het tweede jaar zijner zitting, achttienhonderd twee-en-

dertig, verscheen Eugene Aram [1]) en in 't volgende The Pelgrims of the Rhine [2]) en Godolphin [3]). Een uitstapjen naar de heerlijke Rhijnoevers kwam zich misschien bij eene lievelingsstudie van enkele duitsche dichters voegen, om hem voor een oogenblik tot de litteratuur der Märchen [4]) te brengen; mocht men er al niet den — weldra te behandelen — plechtig-tragischen toon van Eugene Aram en Godolphin [5]) aan willen toeschrijven, welke zijne tweede manier, in volkomen tegenstelling met de opgeruimde bitterzoete sarkasmen van Pelham en Paul Clifford heeft gekenmerkt. 't Blijft evenwel altijd gevaarlijk veel op den be-

---

1) Eugene Aram. 3 vols. Bentley. 1832.

2) The Pilgrims of the Rhine. One vol. Saunders and Ottley. 1833.

3) Godolphin. 3 vols. Bentley. 1833. Zonder naam van den auteur.

4) The Pilgrims of the Rhine bevatten het verslag van een bezoek der Rhijnoevers met zijn broeder Sir Henry Lytton Bulwer. De invloed van Schiller is duidelijk merkbaar. De auteur wil al de rijkdommen der germaansche mythologie aan zijn vaderland ontdekken en verhaalt van Nixen, Gnomen, Feeën, Elfen en Kobolden, van Reinaert en de dieren, van allerlei duitsche legenden. Het juiste begrip van den oud-duitschen geest heeft hij niet gevat. Julian Schmidt zegt, dat dit werk den indruk maakt „of een olifant zich inspant de polka te dansen."

5) Godolphin herinnert het meest aan Lord Lyttons zwaksten arbeid: Falkland. Eene der beste figuren uit het boek is de tooneelspeelster Fanny Millinger — voor het overige schijnt hier weder eene autobiografische bespiegeling geleverd te zijn. Daar het de liefdesgeschiedenis van Percy Godolphin en Constance Vernon geldt, heeft de auteur zijn werk anoniem in 't licht gezonden. Het verhaal vangt aan met een sterfbed, waarbij Constance een eed aflegt, dat zij haar bezwijkenden vader wreken zal op de aristokratische waereld, die hem als geestig schrijver heeft geëxploiteerd, maar daarna van gebrek heeft doen sterven. Percy Godolphin is een zonderling enthoeziast, die eerst als reizend tooneelspeler met Fanny Millinger dweept, daarna als officier eene hevige liefde voor Constance Vernon opvat. Constance reikt hare hand echter aan een hooger geplaatst man, aan Lord Erpingham en Godolphin trekt naar Rome, om met een duitsch astroloog Volkmann de kunst van waarzeggen te beoefenen. Lucilla, de dochter van den toovenaar, wordt Godolphins minnares, waarna Constance Vernon als weduwe te Rome komt en Godolphin hare hand reikt. Lucilla poogt zich onder de raderen der bruidskaros te werpen, maar wordt gered. Het huwelijk van Godolphin is ongelukkig, zijne echtgenoote wil politieke intrigen smeden, hij daarentegen het drama beschermen. Als Lucilla nu te Londen komt, om de rol van waarzegster te vervullen, wordt Godolphin door magische krachten betooverd, zoodat hij zich verdrinkt, gelijk hem was voorspeld. De gang der gebeurtenissen is vol overspannen onwaarschijnlijkheid; de hoofddenkbeelden wortelen in het troosteloos mysticisme, 't welk eene der zwakke zijden van Lord Lyttons intellekt uitmaakte.

paalden invloed van eenige, Lord Lytton bizonder boeyende lektuur te wijzen, daar hij zich ten allen tijde door eene uitstekende belezenheid in antieke en moderne schrijvers heeft onderscheiden. Mag men voor 't minst aan de mottoos zijner hoofdstukken gelooven, men zal er een regenboog van gevierde dichternamen zien schitteren. Fletcher en Catullus, Aeschylus en Sterne, Lesage en Hesiodus, Crabbe en Tacitus, Lord Chesterfield en Gœthe, Seneca en Shakspere, Lord Byron en Horatius, Schiller en Pindarus, Baco en Mrs. Hemans, Vergilius en Sir Philip Sidney, Goldsmith en Persius, Euripides en Dryden, komen allen enkele regels of kopletten afstaan, die in elk geval minder dienen om den te beschrijven toestand nauwkeurig te verklaren, dan om zijne veelzijdige lektuur in haren verbazenden omvang te openbaren [1]).

De redakteur van the New Monthly Magazine breidde thands zijne letterkundige taak nog belangrijk uit, daar hij weldra door tal van artikelen toonde — twee jaren later in één bundel verzameld [2]) — dat het niet alleen aan een gentleman past, een tijdschrift te besturen, maar dat hij het tevens als zijn plicht verstond, die taak met nijvere werkzaamheid te vervullen. Daar hij tevens nog vóor het eind van achttienhonderd drie-en-dertig zijne staatkundige geloofsbelijdenis omtrent Engeland en de Engelschen door den druk algemeen maakte, kan het weinig verwondering wekken, dat zijne gezondheid onder het gewicht van zoovele inspanningen merkelijk geschokt werd. Eene reis naar Italië, als noodzakelijke ontspanning ondernomen, is eerlang oorzaak van verdubbelde vlijt. Voor eenigen tijd te Rome verblijf houdend, treft, bij zijne omdolingen door de ruïnen van romeinsche en middeneeuwsche architektuur, de gedachte aan den eerzuchtigen en onverschrokken volkstribuun Cola di Rienzi zijne gretige verbeelding op de levendigste wijze. IJverzuchtig zijne inspiratie bewakend, vangt hij aanstonds aan, het plan voor

---

[1]) Dr. Julian Schmidt, Uebersicht der englischen Literatur im neunzehnten Jahrhundert. Sondershausen, 1859, bl. 150.
[2]) The Student: a series of pa ers. Paris, 1835.

zijn Rienzi in vlugge omtrekken op het doek te brengen, zijn held met sterk sprekende kleuren op den voorgrond te schetsen en in de onmiddellijke omgeving van dezen de ijzeren figuur van Fra Moriale naast Stefano Colonnaas bevallige gedaante, niet zonder een dikwerf in 't oog vallend streven naar effekt, te rangschikken. Nauw nog heeft hij het eerst ontwerp voltooid of het pas begonnen werk wordt verlaten, om een nieuw plan te aanvaarden. Zijne reis voortzettend had een aanvankelijk kort verblijf te Napels hem tot het gewone bezoek aan the city of the dead gebracht. Enkele bouwvallen mochten eene waereld vol feödalen luister, eerzuchtigen vrijheidszin en hartstochtelijken minnekout voor zijne fantazie doen opdoemen, het gezicht der doodenstad met haar eigenaardig koloriet, met de nog bijkans volkomen onbedorven kleuren en lijnen van den eeuwenheugenden dag der uitbarsting moest hem oneindig krachtiger treffen. Met het vaste voornemen, de eens zoo bloeyende kampanische stad tot hernieuwd leven te roepen, vestigt hij zich voor goed te Napels en bezoekt hij dagelijks de ruïnen van Pompeji.

Aan den voet van den rookenden volkaan begint hij allengs de geheimen van 't voorleden te ontraadselen en kiest hij de warmste kleuren van zijn palet, om den dag der verwoesting zoo sprekend mogelijk te malen. Scherpe afkeuring zou zeker zijne overdreven ingenomenheid met bont koloriet, de zonderlinge groepeering van den egyptischen wijsgeer-schavuit naast den griekschen dandy-poëet, van de half radikale politiek der lions van Pompeji en den bloedrooden vuurgloed in 't hol der saga naast de geheimzinnige plechtigheden van den Isisdienst en de sombere godsdienstoefeningen der Christenen verdiend hebben, hadde niet de lieflijke figuur van Nydia, „the blind flower-girl", zijne gantsche schepping met een waas van aantrekkelijke bevalligheid getooid, dat tot verdraagzaamheid noodzaakt. In achttienhonderd vier-endertig in Engeland teruggekeerd, haastte hij zich zijne Laatste dagen van Pompeji [1]) in 't licht te geven, om zich daarop

[1]) The last Days of Pompeii. 3 vols. Bentley. 1834. Het te zaam brengen van velerlei kultus te Pompeji was een denkbeeld, 't welk Wieland

zoowel aan de debatten over het stuk der iersche beroerten, als aan de voltooying van zijn middeneeuwsch historiestuk te wijden. Eene reis naar Ierland, om de nijpende ellende door eigen ervaring te leeren kennen en des te nadruklijker als verdediger van een veel te lang verwaarloosd Volk te kunnen optreden, schonk tevens het leven aan de eerste hoofdstukken van Maltravers, die vier jaren voltooide ovatie aan 't alles ondernemend talent van een spoedig te herkennen man of genius. En zoo onafgebroken werkzaam, zijne schrijftafel overdekt met proefbladen, nooit voldaan over de gewonnen eere, meestal met ernst bedacht op de politieke quaestiën van den dag, nimmer te vergeefs gezocht bij de schitterende feesten van West-End, bracht bijna elk jaar een nieuwen roman met een nieuw wetenschappelijk of staatkundig geschrift van zijne hand. In achttienhonderd vijf-en-dertig verscheen Rienzi [1]) en eene prachtig geïllustreerde historische vertelling [2]). In achttienhonderd zes-en-dertig schreef hij gedurende een kort verblijf te Parijs zijn eerste drama [3]), 't welk, na negen voorstellingen, om den zeer twijfelachtigen bijval voor goed werd vergeten: waarbij hij nog het begin

---

reeds in zijn Agathodaemon had beproefd. De schildering der uitbarsting is meesterlijk gelukt, hoewel zijne figuren Arbaces, Olinthus en Glaukus niet weinig theatraal zouden mogen genoemd worden. Zelfs zou men in den laatste familietrekken met Pelham kunnen ontdekken, als Glaukus niet in grieksch kostuum gehuld ware.

[1]) Rienzi, or the Last of the Roman Tribunes. 3 vols. Saunders and Ottley, 1835. Opgedragen aan Alessandro Manzoni, den beroemden auteur der „Verloofden", blijkt uit dit werk zoo goed, als uit zijn Pompeji, dat ditmaal Sir Walter Scott tot model was genomen.

Zijn Adriano Colonna herinnert aan Scotts Morton uit Old Mortality. Riënzies figuur is fijn geteekend, zijn val uitmuntend voorbereid. Stefano, de zinnelijke edelman, Fra Moriale, de schijnbaar lichtzinnige, maar innerlijk edelmoedig en trouwhartig gezinde condottiere treden kloek en krachtig op — de pest te Florence is indrukwekkend naar Thycidides en Boccaccio gestudeerd, maar in alle beschrijvingen, in alle handelingen, in alle gesprekken zijner helden, treedt te veel het subjektieve standpunt en de neiging om bespiegelingen te maken op den voorgrond. Sir Walter Scott was oneindig objektiever en daarom grooter.

[2]) Leila: and Calderon the Courtier. One vol. Longman and C°. London, 1835.

[3]) The Duchess de la Vallière. 5 acts. Saunders and Ottley, Londen, 1836.

eener nimmer afgewerkte Geschiedenis van Athene [1]) voegde — onvoltooid om het schitterend meesterschap door Thirlwall en Grote weinig tijds daarna als historieschrijvers van Griekenland aan den dag gelegd. In achttienhonderd zeven-en-dertig volschreef hij zijn Maltravers, waarmeê hij het volgende jaar zijne Alice, als noodzakelijk slot, verbond. Wie een buitengewoon gevleid portret van Lord Lytton verlangt, leze Maltravers. De minnaar, de novellist en de afgevaardigde treden achtereenvolgens op — schoon de minnaar de beide anderen blijft vergezellen — om het drieledig hartsgeheim van den man of genius uiteen te zetten. Trots de luidschallende opdracht aan de duitsche natie, het groote volk der kritiek en der filozofie — Lord Lytton heeft een bizonder ongeluk in zijne opdrachten — trots de talrijke ontboezemingen van Maltravers' levenswijsheid, behoort deze geïdealizeerde autobiografie tot des dichters minder gelukkige scheppingen. Mocht zij al belangrijke vingerwijzingen bevatten, hoe de auteur van Pelham zich zelf tot onderwerp eener eervolle verheerlijking heeft gekozen, noch Maltravers, noch Alice mag als letterkundig kunstwerk hooge waarde worden toegekend. Beide zijn toch op elke bladzijde met te veel onbelangrijke, persoonlijke aangelegenheden — de kwaadsprekende gemeente had alras het origineel van Alice ontdekt — doorvlochten, om in spijt der talentvolle teekening van drie treffend gelijkende vrouwenkopjens: Alice, Florence, Eveline — gekopiëerd naar 't levend model — genoegzame aandacht voor het nevelachtig genie van Lovelace-Maltravers te kunnen winnen [2]).

---

[1]) Athens: its Rise and Fall. 2 vols. Saunders and Ottley. 1836.

[2]) Ernest Maltravers; or, the Eleusina. 3 vols. Saunders and Ottley. 1837. — Alice; or, the Mysteries. 3 vols. Saunders and Ottley. 1838. — Mark Rochester, t. a. pl. bl. 173, miskent ze slechts om een ziekelijken rijkdom van vernuftsspelingen, schoon ze hem overigens „boeyend en uitstekend schoon" dunken. De psychologische schildering van Maltravers herinnert aan Wilhelm Meister, eene weekelijke, zwakke natuur, die ondanks vele dwalingen eindelijk meester over zich zelven wordt. Maltravers doorloopt zijne leerjaren van zijn 18de tot zijn 37ste jaar. Eerst is hij student te Göttingen, smeedt eene republikeinsche samenzwering en keert naar Engeland terug. Op eene voetreis komt hij in

Te vergeefs zou men op dat pas den thands alom gevierden dichter in zijne oude woning, Hertfordstreet, gezocht hebben. Hij had kamers in Albany betrokken — kamers, eens door Lord Byron bewoond. Zijne echtgenoote, wettig van hem gescheiden, werkte in stilte, om zijn talrijken bewonderaars de keerzijde van Maltravers voor te leggen. Lady Bulwer ving nu aan van tijd tot tijd satyren tegen haar echtgenoot te schrijven, 't welk Lord Lytton zoo verbitterde, dat hij haar later in een krankzinnigen-gesticht poogde te doen plaatsen en ondanks zijne groote rijkdommen in kommerlijken staat deed leven. Hij zelf, misnoegd over de gevestigde meening der kritiek, dat hem geen dramatisch talent mocht worden toegekend, wijdde de laatste jaren zijner zitting als vertegenwoordiger van Lincoln aan het drama. Veerkrachtig en vruchtbaar, als zijn talent zich steeds bleef betoonen, zou hij thands wel een viertal zoogenaamde „tooneelspelen" kunnen leve-

---

een roovershol, waaruit hij door Alice, de dochter eens bandiets, wordt gered. Alice wordt nu door hem opgevoed in muziek en filozofie. Bij eene afwezigheid van Maltravers vervalt Alice weer onder de roovers. Alle nasporingen zijn vergeefs. Maltravers reist met Lumley Ferrers door Europa en het Oosten. In Napels komt eene galante avontuur met eene fransche dame, Valérie de Ventadour, de eentonigheid der reis afbreken. Een fransche vriend, Montaigne, filozofeert met Maltravers en beide voorspellen niet alleen de omwenteling van 1848, maar ook het toekomstig Bonapartismus — hetgeen van een fijnen blik getuigt. In Engeland teruggekeerd, schrijft Maltravers zijn eersten roman en treedt hij in het Parlement op. Hij verlooft zich met Lady Florence Lascelles, de dochter eens ministers. Lumley Ferrers had ook naar de hand van deze gedongen en stookt nu een jaloersch poëet Castruccio op, om Maltravers bij Lady Florence te belasteren. De verloving wordt verbroken, Lady Florence sterft en Maltravers reist op het vasteland. Eene nieuwe liefde voor Eveline doet hem tot nieuwen levensmoed ontwaken, maar Lumley Ferrers bericht hem, dat Eveline zijne dochter en Alice hare moeder is. In Engeland vindt hij Alice weer, die met een bankier Templeton is gehuwd, doch weduwe werd. Het blijkt, dat Eveline hunne dochter niet is, en Maltravers moet kiezen tusschen zijne nieuwe en oude liefde. Alice behaalt de overwinning. Eveline reikt hare hand aan een jong officier, dien zij meer liefheeft dan Maltravers. Men vergeeft Lumley Ferrers zijn verraad.

Bij veel onwaarschijnlijks in het geheel mag men de schepping van een karakter als Lumley Ferrers gelukkig geslaagd noemen. De energische kracht, waarmeê deze intrigant zijne rol afspeelt, is met groote oorspronkelijkheid opgevat, waardoor hij een type geworden is, die even als de Vautrin van Balzac, époque in de letteren heeft gemaakt.

ren [1]), welke, geholpen door het talent van Macready, eenigen meerderen bijval dan de Hertogin de la Vallière verwierven, maar waarvan — mag men het vonnis van een onbevooroordeeld kunstrechter gelooven [2]) — de door Mark Rochester uitbundig geprezen Lady of Lyons althands eene zeer middelmatige proefneming gebleven is. In elk geval mag men Lord Lyttons klacht, in eene voorrede van 't laatst genoemd stuk, dat men zijn dramatisch talent uit politieke vijandschap in twijfel had getrokken, spijt al hetgeen hij in 't Lagerhuis voor den bloei van 't engelsch drama had gedaan, bizonder ongepast noemen.

In latere dagen heeft de auteur der Lady of Lyons nog eene poging op dramatisch gebied gewaagd, welke alleen aan toevallige omstandigheden is toe te schrijven en daarom misschien herinnering verdient. In den winter van 1849—50 had Charles Dickens met enkele letterkundige vrienden op Knebworth andermaal gestaafd, dat hij — zoo hij zijne weêrgâlooze fantazie, zijn edel, fijn gevoelend hart, zijn ongelooflijk scherpen blik, zijn onweêrstaanbaren humour alleen tot ontwikkeling van zijn mimisch-komisch talent had willen aanwenden — wellicht even zeker Engelands grootste tooneelkunstenaar had kunnen worden, als hij thands zijn populairste romandichter is. 't Was bij die gelegenheid, dat Lord Lytton zich verbond een stuk te schrijven, 't welk zijne talentrijke gasten in 't belang van ongelukkige kunstbroeders verlangden te vertoonen. De titel van 't onderwerpelijke stuk is merkwaardig: Not so bad as we seem; or, many sides to a character — het welbekend devies van zijn psychologischen en aesthetischen katechismus.

Zoo rusteloos, zoo onverpoosd streefde Lincolns vertegenwoordiger naar dichtereer, zoo waarachtig was zijne roeping eene letterkundige, dat het ineenstorten van 't gebouw zijner staatkundige illuziën juist in stilte zou meêwerken tot beves-

---

[1]) The Lady of Lyons; or, Love and Pride. 5 acts. Lond. 1838. — Richelieu; or, the Conspiracy. 5 acts. Lond. 1839. — The Sea Captain; or, the Birthright. 5 acts. Lond. 1839. — Money: a Comedy. 5 acts. Lond. 1840.

[2]) Gustave Planche.

tiging zijner letterglorie. Zagen wij in Falkland en Pelham de eerste ontwikkeling van Lord Lyttons letterkundig talent — zagen wij, hoe hij als ijverig leerling van Byron en Walter Scott zich aansloot bij de geniale zonen der negentiende eeuw, die van 1801—1810 werden geboren, wij toeven thands eenigszins uitvoeriger bij twee werken, die 't meest hebben bijgedragen om zijn naam te vestigen: Paul Clifford en Eugene Aram.

II.

Men heeft in Paul Clifford eene politieke satyre of een rechtstreeksch verzet tegen het stelsel der gemeenschappelijke gevangenis willen herkennen. Geene van beide meeningen is volkomen juist.

Een overzicht van den inhoud zal dit aanvankelijk 't best betoogen.

Op de eerste bladzijde van den roman wordt de lezer in de gelagkamer van een bouwvallig kroegjen: de Bierkan, in een der donkerste kwartieren van Thames-Court, ontvangen. Het drama speelt in 't begin dezer eeuw. Op den achtergrond der gelagkamer is eene trap, van boven gesloten door eene wollen deken. Een afzichtelijk haveloos mannetjen beklimt die trap, om eene zieltogende vrouw op 't bovenvertrek in plaats van een door haar verlangden bijbel een bundel tooneelstukken te brengen. De stervende ijlt voortdurend en zal 't verschil niet merken. Zijne spekulatie gelukt volkomen. De kranke, eens misschien schoon, met een knaapjen naast haar leger, doet het mannetjen zweren, dat hij nimmer iets van hunne geheimen zal openbaren. De eed wordt in behoorlijken vorm op den gewaanden bijbel afgelegd. Daarna verschijnt Mrs. Margery Lobkins, de waardin der Bierkan, om uit de handen harer stervende gaste het knaapjen als pleegzoon aan te nemen. Dit jongsken, de toekomstige Paul Clifford, op driejarigen leeftijd in de Bierkan opgenomen, slijt de eerste jaren zijner ontwikkeling te midden van 't uitgezochtste gemeen, 't welk zich met de treffende naïveteiten van „het kind" allergenoegelijkst vermaakt. Het eerste boek, door Paul

in handen genomen, is de historie van Richard Turpin, den grooten roover. Het eerste onderwijs gewordt hem door een doodarmen Schot, Peter Mac Grawler, die een onbekend tijdschrift: the Asineum, bestuurt en van Moeder Lobkins somtijds een kroes bier gratis ontvangt. De verschijning van Mr. Augustus Tomlinson, een veelbelovend jonkmensch, die „vreeselijke moorden, enorme meloenen en merkwaardige gevallen" voor een dagblad levert, maakt grooten indruk op Pauls knapengemoed. Hij besluit een gentleman te worden, en even goed als Mr. Tomlinson, Horatius te citeeren. Op een partijtjen in Thames-Court wordt hij aan enkele welberoemde chevaliers-d'industrie voorgesteld, waaronder Mr. Edward Pepper met zijn fraai gekapt en lang glinsterend hair, gewoonlijk Long Ned genoemd, zijne bizondere aandacht trekt. Daar hij met zijne nieuwe kennissen een spelletjen gemaakt heeft, is al zijn geld verdwenen. Mrs. Lobkins bestraft er hem ernstig over en weigert hem elke verdere tegemoetkoming. Eene herinnering aan de avonturen van Gil Blas, van Roderick Random en aan the green Forest Cave van den ridderlijken Turpin — Pauls lektuur had zich intusschen uitgebreid — brengt hem tot het besluit, Mrs. Lobkins de gehoorzaamheid op te zeggen. Allereerst vindt hij eene toevlucht bij den redakteur van het Asineum, die hem in de geheimen der kritiek inwijdt. Drieërlei methode van kritiek wordt hem daar bekend gemaakt: geeselen, pleisteren en streelen. Terwijl Mr. Mac Grawler hem doet verstaan, dat pleisteren een ruim gebruik van superlatieven ten gunste van den auteur eischt, en streelen uit eene moeyelijke vereeniging van beide overige methoden bestaat, geeft hij hem een epos om te pleisteren en een Onderzoek omtrent den menschelijken Geest om te geeselen. Daar hij zijn geestrijken onderwijzer vrij wel voldoet, wordt hij zijn medewerker en kommensaal. Hij onderteekent zijne artikelen met den pseudoniem Nobilitas, en wint weldra grooten bijval onder de lezers van 't Asineum. Zoo spoedig hij echter ontdekt, dat Mac Grawler hem met het honorarium bedriegt, loopt hij weg, en viert zijne emancipatie, door met Long Ned, dien hij op Londen-Bridge

ontmoet, een avond in Drurylane door te brengen. In eene loge naast hen — Long Ned verkiest zich op geene andere plaats te vertoonen — wordt Paul eene jonge dame gewaar, die zijn hart steelt. Long Ned let alleen op den kavalier der dame en steelt diens uurwerk in 't gedrang, na den afloop der vertooning. De gentleman heeft terstond den diefstal bemerkt en, daar Long Ned handig ontsnapt, wordt Paul gegrepen. In de gevangenis ontmoet hij oude kennissen, die hem onmeêdoogend uitlachen over zijne vaste hoop, dat Mr. Edward Pepper weldra zal verschijnen, om zijne onschuld te bewijzen. Ook voor den rechter weigert hij den naam van zijn vriend te noemen en wordt alzoo tot drie maanden gevangenis in Bridewell veroordeeld. Daar vindt hij Mr. Augustus Tomlinson terug, den moordenfabrikant, welke hem door geestig onderricht allengs tot volmaakter waereldbeschouwing doet opklimmen. Ondanks het gering fatsoen der habitués van de Bierkan en zijn omgang met Long Ned en kompanjie, was hij aangevangen met eerlijken, litterairen arbeid zijn brood te winnen, en had hij gehoopt der maatschappij eens dienstig en nuttig te kunnen worden. Mr. Tomlinson vertelt hem zijne geschiedenis en hoe hij door studie van metafyziek en politiek tot de onwrikbare overtuiging gekomen was, dat geen schavuit in heel Engeland met meer recht een gematigde Whig kon genoemd worden, dan hij. Paul stemt zonder aarzelen het plan van Augustus toe, om uit Bridewell te ontsnappen, schoon beide eenigszins verlegen zijn over de vraag, hoe men den oppasser ontkomen zal, die in een tuin naast de gevangenis de wacht houdt. Tomlinson meent, dat het met de rechtschapenheid en 't streng gevoel van zedelijkheid, 't welk alle zijne handelingen regelt, strookt, om den oppasser, zoo noodig, van kant te maken. Met een kreet van afschuw trekt Paul zich terug, en wil niet verder tot zijn lotgenoot spreken, vóordat deze zijn plan gewijzigd heeft. Hunne vlucht slaagt uitmuntend. Als ze ver genoeg buiten de stad verwijderd zijn, leggen ze zich achter eene hooischelf ter ruste en vangt Tomlinson aan Pauls waereldbeschouwing te voltooyen. Hij toont aan, dat eene goede woordenkeuze meestal alles

beslist. — „Steelt ge en bekent ge, dat ge gestolen hebt, dan hebt ge zeker eene onvergeeflijke misdaad begaan, maar als ge hetzelfde doet en beweert, dat ge in den nood der armen voorziet, dan hebt ge eene uitstekende handeling verricht!" — Paul stemt de konkluzie aarzelend toe en wordt onder een gezelschap van geestverwante filanthropen in den lustigen Hengelaar opgenomen.

De jonge dame, die Pauls hart gestolen had, toen zijn vriend het uurwerk van haren kavalier stal, groeit intusschen tot eene opmerkelijke schoonheid op. De eenige uitspanning, welke ze zich op Warlock-Manor-House, de verlaten huizinge haars vaders, Squire Joseph Brandon, vergunnen mag, is een bezoek aan den predikant van 't naburig dorp, Ds. Slopperton. Eens ontmoet ze daar een knap jong-mensch, die den eerwaardigen man juist uit de handen van een stout struikroover gered heeft en haar als Mr. Clifford wordt voorgesteld. Men vergunt hem het voorrecht, Miss Lucy Brandon, in gezelschap van een ouden lakei, naar huis te mogen geleiden. Mr. Clifford benuttigt deze gelegenheid, om haar toe te fluisteren, dat hij haar reeds eens in den schouwburg te Londen gezien heeft, en dat, schoon slechts voor een oogenblik, die blik volkomen voldoende was.

Dien zelfden nacht vereenigen zich drie struikroovers, allen te paard en onder kommando van Kapitein Lovett of Mr. Clifford, fantastisch in groen en goud gedost, op de heide, om de reiskoets van een fijn beschaafd edelman, Lord Mauleverer, aan te randen.

Warlock-Manor-House wordt weinige dagen daarna met een bezoek van den geplunderden Lord vereerd. Zijn ongeval bekommert hem thands niet meer, hij heeft gants andere zorg. Het gerucht, dat Miss Lucy Brandon van eene welwillende bloedverwante zestigduizend pond geërfd heeft, herinnert hem plotseling zijne lang uitgestelde huwelijksplannen. Zijn hooge rang — kamerheer van Zijne Majesteit — zijn vervallen fortuin en stijgende ouderdom dringen dit voornemen nader aan. Gedurende het diner wordt de om zijne uitstekende gastronomische ontwikkeling alom beroemde edelman door de ruwe gastvrijheid van Squire Brandon tot het eten van zooveel

gebraden rundvleesch genoodzaakt, dat hij ernstig ongesteld naar Mauleverer-Park terugkeert en later tot herstel zijner geschokte gezondheid naar Bath vertrekt. Zijn vertrouwde vriend, Mr. William Brandon, beroemd londensch advokaat en jongere broeder van den Squire — dezelfde, die eens de jeugdige Miss Lucy naar Drury-lane vergezelde — snelt naar Bath, om hem in zijne huwelijksonderneming ter zijde te staan. In een ongewoon hartelijk schrijven aan zijn broeder, weet Mr. William Brandon den Squire en de schoone erfdochter te bewegen, om eenige maanden te Bath te komen doorbrengen. De advokaat is een man van grooten naam, groote talenten en groote eerzucht. Een huwelijk zijner nicht met Lord Mauleverer schijnt hem bizonder passend. Ook hij mocht tot herstel van gezondheid naar Bath komen, daar hij, spijt den opgeruimden lach, die soms tot eene dreigende grijns van stille verbittering schijnt te versterven, door knagend zenuwlijden wordt ondermijnd. Nadat de Squire en Miss Lucy aan zijn verzoek voldaan hebben, leidt hij zijne nicht bij den beau-monde van Bath in, en stelt hij Lord Mauleverer in de gelegenheid haar telken dag te naderen. Bij eene openbare feestelijkheid ontdekt deze welafgerichte edelman, dat een onbekend, maar uitstekend schoon kavalier met Lucy in drok gesprek is verdiept. Hij verneemt, dat de vreemdeling haar onder den naam van Kapitein Clifford is voorgesteld. Gelukkig verdwijnt deze zeer spoedig in gezelschap van twee zonderling pronklievende heeren, waarvan éen door fraai gekapt en lang glinsterend hair zich bizonder onderscheidt. Mr. William Brandon verlaat Bath den volgenden dag, om zijne uitgestrekte ondernemingen te Londen te besturen en Lord Mauleverers gezondheid wordt op nieuw zóo ernstig verstoord, dat men gedurende vele weken in de vroolijke kringen van Bath te vergeefs naar zijn hoogbeschaafden persoon blijft omzien. Kapitein Paul Clifford heeft in dien tijd als de star van den season geschitterd. Zijn beide vrienden — de HH. Augustus Tomlinson en Edward Pepper — houden zich op den achtergrond en gunnen hun kapitein ruimschoots gelegenheid om zijne oude kennisse, Miss Lucy, zoowel ten harent — de goedhartige

Squire mocht Kapitein Clifford wel — als aan de verzamelplaatsen der bathsche fashion te zien. Zoo spoedig Lord Mauleverer daar is teruggekomen, begrijpt deze in een oogenblik alle de voordeelen, door „zeker jonkman, die zich Kapitein Clifford noemt", behaald. Mr. William Brandon schrijft hem, dat er prachtige feesten op zijn naburig landgoed noodig zijn, waarbij „zeker jonkman" geen toegang zal worden verleend. Weldra is geheel Bath door Lord Mauleverers invitatiën verrukt. Te midden van 't feest, onder de toejuichingen aan een prachtig vuurwerk geschonken, drukt de koene Clifford aan Lucy een episteltjen in de hand. Haastig ijlt ze naar eene donkere laan om het te lezen, als de dappere kapitein aan hare voeten knielt, om haar te bekennen, dat hij misdadig genoeg is om haar te durven liefhebben en thands vast besloten heeft haar voor goed te verlaten. Weinige oogenblikken later wordt Lord Mauleverer hem onder de vertrekkende gasten gewaar. — „Vergeef me, Sir!" — zegt de gastheer, koel buigend — „gundet ge mij de eer van uw gezelschap op mijne uitnoodiging of op die van een mijner knechts!" — Beleefd en fier legt Clifford zijne tegenwoordigheid uit en verdwijnt onder eene algemeene opschudding.

Dienzelfden nacht wordt Squire Brandons rijtuig door struikroovers aangevallen — Mr. Tomlinson en Mr. Pepper waren au bout de leur latin — plotseling verschijnt Clifford, die de boeven in enkele sekonden verjaagt en den Squire met zijne ontstelde dochter onder 't veilige dak van een landelijken herberg doet verblijven. Squire Brandon begrijpt in 't geheel niet, waarom de jongelui malkaâr niet beter verstaan, daar 't duidelijk is, dat ze elkander liefhebben. Lucy bekent hem blozend, dat Clifford zich van veel te geringe geboorte acht, om ooit de liefde van Miss Brandon waardig te kunnen worden. Spoedig daarna keeren ze naar Warlock-Manor-House terug, waar de Squire ernstig ongesteld wordt en binnen weinige dagen overlijdt. Sir William Brandon — de advokaat was intusschen tot baronet geklommen — komt zijne verweesde nicht bijstand bieden en voert haar naar zijne woning in Londen.

Sir William heeft zijn tijd wel besteed. Hij veroverde den baronetstitel niet alleen; eene aanzienlijke rechterlijke betrekking is hem ten deel gevallen, die, schoon ze zelfs zijn zetel in 't Lagerhuis onbruikbaar maakt, onder vereerende toezegging is aanvaard, van bij eene naderende krizis in 't Hoogerhuis te worden geroepen en de pairskroon te ontvangen. Een ding ontbreekt hem nog. Hij heeft geen erfgenaam. Daarom ondersteunt hij een huwelijk van Lord Mauleverer en Lucy zoo krachtig mogelijk. Hun zoon zou zijne waardigheden kunnen erven. En toch had hij eens een wettigen zoon, dien hij sints jaren verloren heeft. Een kijkjen in de oude korrespondentiën van den eerzuchtigen baronet overtuigt weldra, dat hij vroeger in 't geheim, onder den naam van Welford is gehuwd geweest, dat hij eene schoone, lichtzinnige, kokette vrouw uit lageren stand met heel zijn zelfzuchtig gemoed heeft liefgehad, dat ze hem bedrogen heeft; dat hij haar aan Lord Mauleverer heeft verkocht, omdat ze dezen gedurende eene toevallige ongesteldheid ten zijnent met al te groote welwillendheid verpleegde; dat hij zijn kind voor zich behouden heeft, maar dat de ongelukkige moeder – na door den welbeschaafden Lord verlaten en juist diep genoeg gedaald te zijn, om zijne wraak volkomen te bevredigen – zich met eenige schavuiten verbond, des nachts in zijn huis inbrak en hem zijn kind ontroofde. De ijverigste nasporingen hadden sints slechts tot de onbevredigende zekerheid geleid, dat zijn zoon leefde, zonder iets van zijn verblijf te kunnen ontdekken.

Weinig tijds nadat Lucy voor goed Sir Williams woning heeft betrokken, komt den aanstaanden Pair het belangrijk bericht verrassen, dat het befaamde hoofd der struikroovers, Kapitein Lovett, eindelijk der justitie is in handen gevallen. Terstond maakt hij zich gereed om zijne ambtsreis te aanvaarden en het geding van den stouten straatroover zelf te leiden. Juist schrijft de eerste Minister hem, dat het Zijner Majesteit heeft behaagd, bij eene benoeming van vier nieuwe Pairs, zijn naam in de tweede plaats te vermelden. Schoon heimelijk door zijne kwaal gesloopt, en dien dag heviger dan ooit lijdende, vangt hij het proces van Kapitein Lovett met

buitengewonen ijver aan. Eensklaps blijkt het hem, tot zijne nauw te beheerschen ontzetting, dat Kapitein Lovett of Paul Clifford zijn lang gezochte, vurig gewenschte zoon is. Maar reeds is het geding ten einde, de Jury heeft het „schuldig" uitgesproken; met sidderende hand grijpt hij naar zijne zwarte barret en spreekt statig, doch met heesche stem het doodvonnis uit. Lord Mauleverer heeft hem dien middag tot een feestelijk maal in Mauleverer-Park genoodigd. Vóor hij vertrekt, schrijft hij een korten brief aan den Minister, waarin hij dringend om verzachting van straf voor den straatroover pleit. Als zijn rijtuig bij den adelijken burcht is aangekomen, vindt de lakei.... een lijk.

Cliffords vonnis wordt in levenslange verbanning naar Botanybaai gewijzigd. Jaren later vindt men hem met zijne welgeliefde echtgenoote Lucy Brandon in de Vereenigde Staten terug, door allen hooggeschat om zijn onbesproken, werkzaam en nuttig leven, en volkomen in staat om de laatste woorden van 't boek nadrukkelijk te staven: „dat er geen slechter gebruik van een mensch kan gemaakt worden, dan door hem op te hangen."

III.

Paul Clifford is het noodzakelijk vervolg van Pelham en de natuurlijke voorbereiding tot Eugene Aram. Pelhams auteur had zich met de werkelijkheid tevreden gesteld, daar hij zich hoog genoeg verheven waande, om er met vroolijke verachting op neêr te zien. Hij kende slechts drie kwartieren der maatschappij, de klubs en salons van Mayfair, het gemeenebest der lakeyen en de achterbuurten van Londen. In Paul Clifford heeft hij dezen kring niet verlaten. Op nieuw zoekt hij in de schuilhoeken van Thames-Court naar een treffend sujet en besluit de levensbeschrijving van een struikroover te geven. Maar 't hoofddoel zijner navorschingen: voldingend te betoogen — de Preface voor de nieuwe uitgave van 1842 geeft het met zoovele woorden te kennen — dat hoog en laag gemeen elkaâr in niets toegeven, met de onbeduidende omstandigheid alleen, dat het laatste door eene

gebrekkige wet en een aanstootelijk strafsysteem tot misdaden genoodzaakt wordt, welke het eerste met volkomen vrijheid zou kunnen vermijden, brengt hem ongedwongen tot de hachelijke onderneming, om zijn held, trots al het slijk zijner omgeving, trots strooptochten en plunderingen van den heirweg, als een belangwekkend, meestal edel, echt ridderlijk schepsel te doen optreden. Zijne vroolijke verachting der maatschappij is hem dus nog niet zoo geheel en al ernst, of hij meent het nog der moeite waardig, zich tegen haar te blijven verzetten. Is er in Paul Clifford een aanval tegen 't stelsel der gemeenschappelijke gevangenis, is er politieke satyre, daar hij de wetboeken der struikroovers telkens met de engelsche staatsregeling koel en treffend vergelijkt, zijn geheele kunstwerk blijft een veelbeteekenend protest van den ontevreden idealist tegen de inrichting der hem omringende maatschappij. Om dit doel te bereiken, waagt hij zich aan eene psychologische studie en poogt hij het karakter van den struikroover uit een mengsel van kostelijke gaven en slechte indrukken te verklaren. Maar juist bij 't aanwenden van dit middel zou Lord Lyttons hand zich zwak en onbekwaam betoonen. Eene psychologische studie, met een vooraf bepaald doel ondernomen, waarbij zou moeten bewezen worden, dat eene edele natuur door omgang met het laagst gemeen schrede voor schrede tot verachtelijk wordens toe kan zinken, zonder ooit op te houden, een oorspronkelijken, ridderlijken zin op de treffendste wijze te openbaren, is eene onredelijke, wanhopige onderneming.

Het karakter van Paul Clifford is naar dit plan bewerkt. Nadat uitvoerig is aangetoond, wat den jongen Paul heeft verdorven en men hem als den koenen straatroover terugvindt, vangt eene apologie aan, die weldra tot in het ongerijmde wordt voortgezet. — „Schoon de naam van Lovett" — heet het — „bizonder bekend was in de annalen der fortuinzoekers, had men hem nooit te gelijk met geruchten van wreedheid genoemd, dikwerf zelfs verbonden met anekdoten van moed, hoffelijkheid, goedhartigheid en geduld. Onder de hoofden zijner bende had hij daarenboven velen opgenomen, die noch van lage geboorte, noch van geheel bedorven zeden

waren. Hij had zich verbonden met de Barringtons van den dag, gentlemen, die te Ranelagh bewonderd waren en speeches als Cicero hielden. Hij had zich menigmaal in 't openbaar vertoond en, als Tomlinson gewoon was te zeggen, de veroveringen op den heirweg bevochten, waren ontworpen in de balzaal. In één woord, hij was een dier beleefde en elegante straatroovers, waarvan wij thands wonderen lezen, en door wien men met het meeste genoegen zou worden bestolen." – Het struikrooversleven wordt daarbij van eene aesthetische zijde opgevat, die de hoogste verbazing mag opwekken. Clifford rijdt met zijne beide makkers over de heide bij maanlicht: – „Waarlijk in zulk een oogenblik, als de frissche koelte over de heide zweeft en het maanlicht beurtelings zich volledig uitgiet, dan weder achter eene wolk zich terugtrekt, als de gestadige beweging het bloed met dien snelleren stroom door de aderen jaagt, welke elke handeling, 't zij goede, 't zij kwade, veroorzaakt, kunnen we niet anders, dan de betoovering van zulk wetteloos leven erkennen – eene betoovering, zoo groot, dat een van de meest beroemde gentlemen-struikroovers, die eene zeer goede opvoeding genoten en in aanzienlijk gezelschap verkeerd had, bij gelegenheid, dat hem de strop om den hals werd geslagen en hij door den geestelijke vermaand werd, zijn slecht besteed leven te beschreyen, met verachting uitriep: – „Slecht besteed, hond? 't Was delicieus!"" – Elders, waar Clifford en zijne beide getrouwen in 't Roode Hol hun avondmaal gebruiken, verneemt men den uitroep: – „Bij de zielen van Don Rafaël en Ambrosio Lamela! Wat het heerlijk zou zijn, voor eene korte pooze struikroover te wezen! Uwe onschuldige water-en-melkmannetjes hebben nooit zoo kostelijk 'een maal genoten, als onze helden van den heirweg. Er was een allerkoddigst kontrast tusschen den groven schaterlach van Long Ned en den fijnen, geheimzinnigen en welbeschaafden glimlach van Augustus Tomlinson. 't Was Rabelais naast Voltaire." – Mocht men vermoeden, dat er hier een satyrisch zilverdraadjen door de schildering is heêngeweven, Clifford treedt telkens, zoowel

tegenover Lord Maulleverer, als tegenover zijn vader, Sir William Brandon, in zóo voordeelig licht te voorschijn, dat er geene schaduw van twijfel overblijft, wien de waarachtige sympathie van den dichter geschonken is. De alom bewonderde edelman verbleekt naast Clifford tot een belachlijk gedandyfiëerd oud-mannetjen, de overal hooggeschatte rechter tot een sluitend zelfzuchtigen schavuit. Lucy, de beminnelijke, reine jonkvrouw, heeft hem terstond hartelijk lief en aarzelt geen oogenblik om den gedeporteerde in zijne vlucht naar Amerika te volgen. Opmerkelijk is vooral Cliffords uitroep: „Zou ik berouw hebben? Hoe ouder ik word, hoe meer ik de menschen en de maatschappij leer kennen, des te meer walgt mij, onverbloemden schelm, de armzalige huichelarij en schijnheiligheid der menigte. Ik ben geene gehoorzaamheid aan die maatschappij schuldig. Van mijne geboorte af, heb ik mij op hare gebruiken en wetten nooit te goed gedaan. Openlijk voer ik oorlog tegen haar en kalm zal ik hare wraak verwachten. Zou ik berouw hebben? Ik kwam arm en zonder vrienden ter waereld, ik vond een stelsel van wetten den arme en den hulpelooze vijandig. Ik verklaar op mijne beurt aan deze mij vijandige wetten den oorlog!" – De dichter haast zich in eene aanteekening te verklaren, dat men wel onderscheid zal gelieven te maken tusschen Mr. Paul Cliffords gevoelen en het zijne. 't Is, omdat zijn protest tegen de maatschappij hem al te ijverig apologeet van zijn held, den struikroover, kon doen schijnen; omdat hij, in zijn overmoedig idealisme verdoold, den vasten bodem onder zijne voeten verloren, en genoeg van den common-sense zijns landaards behouden had, om den afgrond gewaar te worden. Zijne opvatting van Cliffords karakter is derhalven volkomen onjuist. Is deze inderdaad in zoo slecht gezelschap opgevoed en door zoo ongelukkige omstandigheden verdorven, dan is het onmogelijk, dat hij in latere dagen zoovele edele karaktertrekken, zoovele voortreffelijke handelingen kan doen bewonderen, als de ziekelijke sympathie van den auteur telkens op den voorgrond stelt. Zijn protest is alzoo het natuurlijk gevolg eener te hooge ingenomenheid met dat bodemloos idealisme, 't welk door Byron en

Châteaubriand voorbereid, onder den invloed van de tweede periode der fransche [1]), vooral der duitsche Romantiek ontwikkeld, zich weldra geroepen waande, alle belangrijke vraagstukken des socialen levens voor zijne rechtbank in te dagen en met zelfgenoegzamen trots te vonnissen.

En toch is er zooveel aangenaam licht in Paul Clifford, dat men deze breede slagschaduw gaarne als een natuurlijk gevolg zou wenschen over 't hoofd te zien. Reeds de eerste bladzijden, het sterven van Pauls moeder, schitteren door zoo vóortreffelijke detailschildering, dat zij immer tot de gelukkigste epizoden van Lord Lyttons novellenschat zullen blijven behooren. Paul Cliffords lotgevallen zijn daarbij met groot meesterschap verhaald, de gantsche verwikkeling is met zóo onbetwistbaar talent saâmgevlochten, dat er telkens eene poos nadenkens vereischt wordt, om de zwakke zijde des schrijvers niet geheel uit het oog te verliezen [2]). Bovenal is de kluchtige satyre van den schranderen Augustus Tomlinson in zijne uitvoerige paralellen tusschen struikroovers en tories, zakkenrollers en whigs, zoo aanstekelijk, dat men zich ongedwongen aan de zijde van den welbespraakten schavuit zal moeten scharen. En schoon op het punt als afgevaardigde voor St. Ives in 't Lager Huis zitting te nemen, deed de auteur van Paul Clifford geen enkelen satyrischen zweepslag knallen, waarvan geene echo trilde in England and the English.

Lord Mauleverer en Sir William Brandon zijn beide voortreffelijke figuren. Lord Lytton had voor beide uitvoerige studiën kunnen maken, en was, zoo iemand, volkomen

[1]) Dr. Julian Schmidt (Geschichte der Französischen Literatur seit der Revolution 1789, Leipzig, 1858) wijst er met nadruk op, dat Lord Lyttons kriminalistische romans juist in denzelfden tijd vallen als: Les derniers jours d'un condamné. Victor Hugoos jongelingsarbeid, als de Hernani van dezen en Coopers Red Rover.

[2]) Karakteristiek zijn twee aanteekeningen in Paul Clifford, waarin Lord Lytton den biograaf van Lord Byron: Thomas Moore — Sir Henry Lytton Bulwer had ook een Life of Byron geschreven — heftig aanvalt met een betoog, dat melancholie en poëzie niet synoniem zijn — de dagen van Falkland waren immers reeds lang voorbij — en waarin hij hem zonneklaar aantoont, dat een dichter, omdat hij een dichter is, geen slecht echtgenoot behoeft te wezen.

instaat, om den type van den overbeschaafden edelman naast de stoere gedaante van den eerzuchtigen rechtsgeleerde te plaatsen. Treffend blijkt dit uit het gesprek, waarin Lord Mauleverer met een flauwen glimlach aan Mr. William Brandon verslag geeft van zijn diner op Warlock-Manor-House. Na eene uitvoerige optelling van al het ongerief, 't welk hem in des Squires ouderwetsche woning had gehinderd, vervolgt hij met een zucht, dat men hem een berg van rookend vleesch op een tinnen bord had toegediend, en voegt er goedhartig lachend bij: „Er is immers een metaal, dat men tin noemt, Brandon?" – Mr. William is van ziedende drift doodsbleek geworden, maar herstelt zich oogenblikkelijk, om met eene nauw merkbare grijns van minachting eenige verontschuldigingen voor zijns broeders eenvoud te stamelen. Want de rechtsgeleerde haakt slechts naar de vervulling van de veelomvattende plannen zijner welberaden eerzucht: Lord Mauleverer is een bruikbaar pion op het schaakbord zijns levens, hij ontziet hem, zoo lang hij hem noodig heeft. Niets is daarom voortreffelijker opgevat, dan de toestand van den wanhopigen rechter, na het doodvonnis over Kapitein Lovett te hebben uitgesproken. Hij alleen en een onschadelijk persoon uit het laagste gemeen weten, dat de struikroover zijn zoon is; voor de waereld blijft deze Kapitein Lovett. Mocht hij al jaren lang dien zoon met angstig verlangen gezocht hebben, zoo spoedig hij verzekerd is, dat deze als befaamd misdadiger voor hem te recht staat, is zijne eerste gedachte aan den roem van zijnen naam en vindt hij nog de kracht, als hij in zijne kamer is teruggekeerd, om stervende te fluisteren: „En toch – ja, ja! zal ik mijn naam voor schande bewaren!"

De pozitie van den eerlijken rechter tegenover den highwayman, als vader en zoon, is van te meer beteekenis, omdat Lord Lytton onverbloemd partij trekt voor den struikroover. De kern der romantische gedachte schuilt juist in dit feit, even als in Schillers Raüber de sympathie van den poëet duidelijk aan den boevenkapitein Karl Mohr is geschonken, terwijl den vromen, onberispelijken, maar valschen Franz aller verachting ten deel valt. De woest

opbruisende natuurmensch wordt hoog verheven boven den zoon eener verdorven beschaving, die zich met het schild van een onbillijk recht dekt.

De Paul Clifford verscheen (1831) te midden der bewegingen na de Juli-revolutie. Victor Hugo behaalde zijne eerste romantische triumfen, terwijl Heinrich Heine in Duitschland alom opzien verwekte. De Romantiek blaakte van levenslust. Lord Lytton gaf haar met dezen goed geschreven, maar volkomen onjuist gedachten roman niet weinig steun.

Niet alleen echter zondigde de polemisch gestemde novellist tegen de zedewet, wanneer hij Paul Cliffords karakter ondanks alle straatrooverijen als volkomen edelmoedig en ridderlijk schildert, maar hij doet hem de galg ontspringen, 't welk in 't laatst der achttiende eeuw, het tijdvak waarin de roman is gesteld, eene volkomen onmogelijkheid was. Wel had de kritiek veel in 't midden te brengen tegen de strekking van het boek, maar de auteur verdedigde zich met de stelling, dat misdaden door omstandigheden worden in 't leven geroepen; dat omstandigheden veel van de schuld des misdadigers verklaren en dat het de taak van den wetgever is op die omstandigheden een zoodanigen invloed uit te oefenen, dat er niet behoeft gestraft te worden.

In dit alles schuilt de zwakke zijde van Lord Lyttons talent en waereldbeschouwing. Uit romantische antipathie tegen de gegeven toestanden dweept hij met paradoxen, die op het eerste vernemen licht kunnen worden bestreden. Vindt hij zich nu in het nauw gedreven, dan beroept hij zich op de geheimzinnige raadselen van het menschelijke hart, waardoor de onmiskenbare zwakheid van zijn wijsgeerig en artistiek standpunt zich op het onbeholpenst openbaart. —

VIJFDE HOOFDSTUK.

Eugene Aram.

„The highest ambition of every artist is to be thought a man of genius."
Sir Joshua Reynolds.

I.

Het tooneel van Eugene Aram is 't liefelijk dorpjen Grassdale. Behalven het aangenaam overlommerde voorplein der dorpsherberg: de Gevlakte Hond, zullen de gewichtigste peripetiën dezer familietragœdie voornamelijk in de huizing van Rowland Lester, den Squire van Grassdale, plaats grijpen. De Squire, een geacht en vroom landedelman, werd vroeg weduwnaar en heeft zich sints met zijne beide dochters, Madeline en Ellinor voor goed te Grassdale gevestigd. Ook een neef verblijft ten zijnent, Walter Lester, de zoon van zijn jongeren broeder, Geoffrey Lester. Deze laatste zou in vroegere dagen den naam van zijn geslacht met schande bezoedeld hebben, had hij niet plotseling zijne echtgenoote verlaten, om spoorloos te verdwijnen. Vrouw en kind waren door Rowland Lester met gastvrijheid opgenomen,

de eerste was weldra overleden. Nog éene woning, op eenigen afstand van Grassdale, zal somtijds tot plaats der handeling gekozen worden. 't Is het eenzaam verblijf van den kluizenaar Eugene Aram, welke om zijne reusachtige geleerdheid uit alle oorden van Engeland door belangstellenden wordt bezocht.

Bij hare gewone namiddagwandeling blijven Madeline en Ellinor eens voor de herberg staan, om de waardin toe te spreken, maar ontdekken met schrik een vreemdeling, wiens blik en stem haar een onbegrijplijken angst inboezemen. Spoedig voortwandelend, zien ze plotseling den gevreesde naderen. Madeline struikelt onder 't haastig vluchten en ontwricht haar voet. Juist is de woning van Eugene Aram in de nabijheid. Met moeite brengt Ellinor hare zuster bij de woning van den geleerden kluizenaar, die de beide zusters met hoffelijkheid ontvangt en zich aanbiedt, om den Squire van 't ongeval kennis te geven, opdat deze haar met de oude familiekoets huiswaarts voere. Nauw is hij vertrokken of een nieuwe angst komt de beide zusters bestormen. Er wordt heftig aan de schel getrokken en nadat beide de oude Margaret, Arams eenige bediende, bezworen hebben niet te openen, vertoont zich het gevreesd gelaat van den vreemdeling voor het venster. Als Madeline op zijne vraag, of Mr. Aram t'huis is, ontkennend heeft geantwoord, verwijdert hij zich met een ruwen groet.

Onder deze omstandigheden vangt de kennismaking van Eugene Aram met het huisgezin der Lesters aan. Vroeger had hij zich streng opgesloten en zoo de roem zijner veelzijdige kennis buiten zijne verborgen woning was doorgedrongen, 't is omdat hij nooit aarzelde, zijnen talrijken bezoekers de vruchten zijner wetenschappelijke onderzoekingen meê te deelen. Thands wordt hij de bestendige gast van den Squire, en, tot grievende spijt van Walter Lester, de getrouwe ridder van Madeline. Eene ernstige liefde heeft weldra het gemoed van den veelzijdig begaafden geleerde ingenomen. Ellinor en Madeline beginnen onder zijne leiding de botanie — de modewetenschap dier dagen — te beoefenen en luisteren met geestdrift naar zijne welsprekende sterrekundige vertoogen. Walter Lester dringt er intusschen bij den

Squire op aan, dat men hem vergunne Grassdale te verlaten: to see the world, en om temet naar het raadselachtig lot zijns vaders onderzoek te doen. Met verbazing en smart bespeurt de goedhartige Squire, dat Walter zijne oudste dochter in stilte liefheeft. Hij had deze aan Aram, Ellinor aan zijn neef toegewezen. Hij vergunt hem evenwel terstond op reis te gaan. Walter kiest zich een reisgezel in den persoon van den ouden korporaal Jakob Bunting, den spraakzamen habitué van den Gevlakten Hond, die de waereld gezien heeft en elk gewichtig antwoord met de veelbeteekenende monosyllaben: Augh baugh! inleidt. Arams liefde voor Madeline is nu volledig ontwikkeld. Weldra wordt hij met blijde verrassing gewaar, dat de schoonste jonkvrouw van Grassdale zijne liefde met eerbiedige vereering beantwoordt. Eens beweert zij, terwijl ze saâm Walters leed bejammeren, dat vergeten eene gemakkelijke taak is. — „Vergeten!" — barst Aram plotseling los — „Zonderlinge waarheid! Wij vergeten inderdaad. De zomer komt over de vore en het graan bloeit op; de aarde vergeet de bloemen van het vorige jaar, het slagveld vergeet het bloed, dat over zijn grond gestroomd heeft, het uitspansel vergeet den storm, en het water vergeet de middagzon, die aan zijnen boezem geslapen heeft. De gantsche natuur predikt vergetelheid. En ik .... ik .... geef mij uwe hand Madeline! .... ik vergeet ook!" — Een oogenblik later verzoekt hij haar ernstig om verschooning voor zijn zonderlingen uitval en wil, dat zij zijne geleerde liefhebberij in monologen bestraffe. Een gesprek over veldbloemen en insekten, afgewisseld met citaten uit Shakspere en Ariosto, vaagt weldra den indruk dezer geheimzinnige woorden geheel uit.

Walter Lester ving intusschen zijne reis reeds aan met den wakkeren korporaal, die zijne geliefde kat Jakobina onder roerende welsprekendheid aan Meester Peter Dealtry, den waard van den Gevlakten Hond heeft aanbevolen. Bij 't afscheid heeft ook Aram aan Walter de hand gereikt, schoon deze weinige dagen vóor zijn vertrek den gelukkigen minnaar eene bitse beleediging had willen toebijten, zoo niet Arams takt en fiere houding hem dit onmogelijk gemaakt

hadden. De hand hem ten afscheid gereikt is de linker, de geleerde schenkt niemand, zelfs Madeline, zijne rechterhand. Hij beweert hierin bizonder bijgeloovig te zijn. De Squire heeft zijn huwelijk met Madeline zonder aarzelen toegestemd. Op eene hunner wandelingen komt Peter Dealtry zeer onthutst de beide gelieven berichten, dat er eene rooversbende in den omtrek van Grassdale rondzwerft. Hij waarschuwt Aram in zijne eenzame woning op zijne hoede te zijn. Verder wandelend blijft Madeline eensklaps met een kreet van schrik staan. De onheilspellende vreemdeling vertoonde zich op eenigen afstand. Aram fluistert hem spoedig en kalm iets in 't oor en verzekert zijner sidderende geliefde, terwijl de vreemdeling zich buigend verwijdert, dat hij dien man in betere dagen van nabij gekend heeft, en dat deze daarom, sints hij toevallig zijne woning ontdekt had, hem om bijstand komt lastig vallen. Een uur daarna heeft er een onderhoud plaats tusschen den geleerde en den vreemdeling, die door Aram Houseman genoemd wordt en weldra blijkt tot de rooversbende te behooren, die den omtrek verontrust. Aram verzoekt hem ernstig zich nooit weder in Grassdale te vertoonen. Houseman beweert veel te goede en vertrouwde vrienden met den „zeer deugdzamen" geleerde te zijn, om hem dit terstond toe te geven. Want er is een vreeselijk geheim tusschen hen. Te vergeefs biedt Aram een groote som. De schavuit rept van de huwlijksgift zijner bruid en verklaart over twee dagen zijn besluit te zullen vernemen.

Grassdale wordt weldra in staat van beleg verklaard. De waard van den Gevlakten Hond vormt een leger uit de dorpelingen. Madeline overtuigt Aram, dat hij den nacht niet in zijn eenzaam huis mag doorbrengen. Weêrstrevende aanvaardt hij Walters kamer. Des nachts breken de boeven bij den Squire in. Als het gezin verschrikt te zaâm stroomt, heeft reeds Aram het bedreigde vertrek verdedigd en de dieven met een welgemikt pistoolschot verjaagd. In plaats van blijdschap over zijne overwinning, schijnt den geleerde slechts een zonderling verwarde schrik te bezielen, dat hij den boef zou kunnen gedood hebben, en ziet men hem met koortsachtige drift ijveren, om de sporen van bloed te doen

verdwijnen. — Den volgenden nacht ontmoet Aram Houseman in de duivelsgrot bij den waterval, daartoe in hun vorig onderhoud bestemd. Er wordt besloten, dat Houseman Engeland verlaten en van Aram jaarlijks de som van honderdvijftig pond ontvangen zal. Mocht Houseman vóor Aram overlijden, dan zal de rente op het eenig kind van genen overgaan. De geleerde vertrekt naar Londen, om de overeenkomst met Houseman in wettigen vorm te brengen, na den Squire en Madeline eene geschiedenis van eene zieltogende bloedverwante te hebben verzierd. Het gezin der Lesters ontvangt in die dagen een kort schrijven van Walter Lester, waaruit blijkt, dat de jonkman zich ijverig bezig houdt, om de geschiedenis zijns vaders na te vorschen en reeds een spoor ontdekt heeft, dat hem willicht van grooten dienst kan zijn. — 't Gelukt Aram in Londen het verdrag met Richard Houseman naar genoegen van beide partijen tot stand te brengen. Houseman belooft binnen vier-en-twintig uren naar Frankrijk te vertrekken. Nauw heeft de gerustgestelde Aram hem verlaten, of een brief uit Knaresbourgh, de stad waar Housemans dochtertjen leeft, onderricht dezen, dat zijn kind zeer ernstig ongesteld is. De vader triumfeert over den schavuit. Houseman vergeet zijne belofte aan Aram en trekt naar zijne kranke dochter. Bij de terugkomst van dezen te Grassdale blijkt zijne oude onrust geweken. Gedurende een heerlijken herfst nadert de bruiloftsdag, door het gelukkige paar met vreugde verbeid.

Eindelijk is de lang gewenschte dag gekomen. In Arams huis wordt alles gereed gemaakt, om de jonge bruid te ontvangen. Boven in 't geliefde studeervertrek, peinst de geleerde over 't voorleden, terwijl de kerkklok luid kleppend zijn aanstaand huwelijk verkondigt. Eensklaps staakt de klok haar vroolijk geluid. Aram heeft er in diep gemijmer niet op gelet. Uit het venster ziet hij onverwacht eene groep wandelaars, die haastig naar zijne woning streven en waar onder hij alleen de edele figuur van Rowland Lester herkent. Plotseling huiverend zet hij zich op zijn stoel neêr, om eene pooze te denken. Een luid kloppen op de deur weêrgalmt weldra door zijne woning. Duidelijk onderscheidt

hij de stem van Walter Lester, die een vreeselijk woord luide uitroept: Moordenaar! In een oogenblik heeft hij de deur gegrendeld, te vergeefs grijpt hij naar zijne pistolen, te vergeefs naar eenig ander wapen. Schreden op den trap, verward gerucht en eene stem, die driftig eischt, dat men opdoe, geven Eugene Aram in weinige minuten zijne gewone, kalme fierheid terug. Alleen omdat de vader zijner Madeline met heesche stem verzoekt toegelaten te worden, opent hij terstond de deur. Walter Lester eischt van de hem vergezellende mannen der wet, dat ze Aram gevangen nemen, als moordenaar van Geoffrey Lester, zijn vader. — Eene aaneenschakeling van opmerkelijke gebeurtenissen had den jonkman naar Knaresborough gevoerd, waar hij wist, dat zijn vader onder den naam van Daniël Clarke geleefd had. Het zonderling verdwijnen van Clarke, de omgang van dezen met Houseman en Aram, beide vroeger burgers van Knaresborough, had hem tot een ijverig onderzoek aangemoedigd. Juist had een boer, bij 't graven in den omtrek der stad, een kistjen met een skelet ontdekt. Walter en de Curate, toevallig aan die plaats tegenwoordig, hadden, door eene menigte ontdekkingen tot dit vermoeden gerechtigd, daarin de overblijfselen van Daniël Clarke willen herkennen. Richard Houseman, die te Knaresborough zijn overleden dochtertjen met woeste smart beschreidde, had zich op dat oogenblik half bedwelmd door wijn en uitgelaten droefheid, te midden der saâmgevloeide menigte vertoond. Walter had hem met hartstochtelijke drift op den voorgrond gesleurd en den moordenaar zijns vaders genoemd. Verbijsterd had de schavuit gestameld, dat het gevonden skelet althands niet van Daniël Clarke kon zijn, daar het gebeente van dezen in eene grot begraven was, waarheên hij de belangstellenden terstond had geleid. En als éenigen moordenaar had hij Eugene Aram aangewezen. — De geleerde hoorde de beschuldiging met kalme waardigheid. Geene enkele trilling zijner gelaatstrekken, geene enkele beweging verried den heftigen kamp in zijnen boezem. Zijne onverschrokken houding maakt den diepsten indruk. De Squire omhelst hem luid weenende en verzekert hem, geen woord der aanklacht te

gelooven. Weldra wordt de beschuldigde met eerbied uit zijne woning gebracht. Op weg komen Madeline en Ellinor, door schrik en onrust voortgedreven, Arams moed op eene zware proef stellen. De wakkere jonkvrouw wil haar aanstaanden echtgenoot in de ure des ongeluks en der schande niet verlaten. De Squire en Madeline vergezellen hem op zijne reize naar York, waar hij de assises moet wachten. De aandacht van gantsch Engeland is op het toekomstig proces gericht, zeer weinigen twijfelen aan Arams onschuld. Eene reeks van maanden gaat voorbij, eer het rechtsgeding aanvangt. De Squire is met de zijnen te York gevestigd, waar zij den gevangene dagelijks zien. Aram blijft kalm, schoon telkens getroffen bij Madelines komst. In 't verborgen woelend heeft de smart hare bloeyende gezondheid ondermijnd, den gloed van haar oog gebluscht, den blos van haar wang weggevaagd. Op den dag der assises tooit ze zich met het witte bruidsgewaad en de verwelkte rozen, welke Eugene haar den laatsten gelukkigen avond geplukt had. Niemand kan haar weêrhouden, om het geding bij te wonen. Schoon er wichtige getuigenissen tegen den beschuldigde worden afgelegd, is zijne verdediging zoo wegslepend welsprekend, dat men algemeen zijne vrijspraak verwacht. Slechts twee zijn er ter rechtzaal aanwezig, die niet voldaan zijn: de Squire en de rechter. Na een krachtig pleidooi van den laatsten, spreekt weldra de Jury het: Schuldig uit, en dekt de rechter zich met de zwarte barret.

De tragœdie is volspeeld. Voor de terechtstelling bezoekt Walter den ter dood veroordeelde en verkrijgt van hem de belofte, dat hij in geschrift zal openbaren of hij waarlijk schuldig is. Het bericht van Madelines dood schenkt er hem den moed toe. Deze bekentenis geeft den sleutel van Arams raadselachtig gemoed. Als jongeling had hij zijne ouders vroeg verloren en zich te Knaresborough gevestigd om de bibliotheek. Noodzakelijkheid dwong hem, om het minst gewenschte gebruik van zijne talenten te maken en zijn onderhoud als eenvoudig schoolmeester te winnen. Tal van kostelijke uren gingen zoo zonder vrucht verloren. Tot bedelen wilde hij zich niet vernederen, waarachtig priester

der wetenschap kende hij er zijne roeping te waardig voor. In dien tijd ontmoette hij Richard Houseman, een verren bloedverwant, arm als hij, maar nimmer in nood. Stoutweg bekent deze, dat hij de maatschappij op cijns stelt, daar de wet hem veroordeelt van honger te sterven en hij zelfbehoud noodzakelijker acht dan gehoorzaamheid aan de wet. De gedachte aan één stout misdrijf, 't welk hem in staat zou stellen onafhankelijk te leven en tot nut der menschheid de wetenschap te beoefenen, vestigt zich thands in Arams gemoed. Onder Housemans bekenden bevond zich toen zekere Daniël Clarke, wiens voortdurende dronkenschap, onbeschaamde taal en volkomen laagheid hem van den beginne een onverwinlijken afkeer hadden ingeboezemd. Clarke waagde het daarbij hem eens in 't openbaar eenige dronkenmansaardigheden over zijne armoede toe te werpen. Houseman komt hem in dat oogenblik toefluisteren, dat Clarke met een grooten schat aan juweelen de stad dien nacht verlaten zal. Hij stelt hem voor dezen buit te deelen. Juist vernam Aram, dat Clarke eene arme kantwerkster met het brutaalst geweld onteerd had, en dat zijn slachtoffer zich uit wanhoop over den boosaardigen spot harer geburen van 't leven beroofd had. Daarom beschouwt hij den beraamden moord en diefstal als: „een grooten en gewichtigen dienst aan de wetenschap door haren priester bewezen." Slechts reikte hij niemand, na den moord volbracht te hebben, zijne rechterhand.

Drie dagen later komt het bericht, dat eene bloedverwante hem een klein vermogen heeft nagelaten. In latere dagen de wetenschap met vernieuwden hartstocht beoefenende, had Madelines verschijning hem allereerst tot de zoete droomerijen der liefde doen ontwaken. Op den morgen, toen hun huwelijk zou voltrokken worden, had men hem in hechtenis genomen met het vreeselijk bericht, dat de vermoorde Daniël Clarke de broeder van zijn aanstaanden schoonvader geweest was. Aan 't slot zijner bekentenis verzekert hij met eigen hand zijn leven te zullen eindigen. 't Gelukt hem eene slagâar van den arm te openen. De straf kan slechts aan een lijk voltrokken worden.

II.

Eugene Aram opent Lord Bulwer Lyttons tweede manier. Ver van de vroolijke scherts en den fijnen spot van Pelham en Paul Clifford is de tragische ernst van Eugene Aram. Hadden gene, spijt vele gebreken, juist door eene aantrekkelijke satyre, door welbeschaafd vernuft geboeid, er moest in dezen eene nieuwe zijde van des schrijvers talent uitblinken, om dit gemis op eene eenigszins waardige wijze te vergoeden. Lord Lytton was hiervan dan ook zoo stellig overtuigd, dat hij Eugene Aram het eerste kunstwerk van zijne hand achtte, 't welk hij met eenig recht aan Sir Walter Scott zou kunnen toeëigenen. Merkwaardig is tevens de invloed, die door Scott op dit werk is geoefend. De geheele kompozitie herinnert aan Sir Walter Scott. Het gezin van den Squire is niet ver verwijderd van den huiselijken kring in den Pirate. Aram, de Squire, Madeline, Ellinor en Walter komen overeen met Magnus Troil, Minna, Brenda, Cleveland, Mordaunt. Zelfs in landschapschildering scheen Lord Lytton zich bij Scott te willen aansluiten.

Stelt men het moreel-psychologische vraagstuk van den roman: welken invloed eene enkele groote misdaad op 't gemoed van een veelzijdig begaafd en talentrijk geleerde moet oefenen, ter zijde, men zal dan aan Eugene Aram eene zekere tragische kracht niet kunnen ontzeggen. Naast Madeline, de bloeyend schoone, kinderlijk vrome, teeder dwepende jonkvrouw, naast Rowland Lester, den kloeken, welwillenden, opgeruimden landedelman, treedt de edele en sombere figuur van den geleerden kluizenaar telkens in belangrijker licht te voorschijn, zoo dikwijls een geheimzinnig leed dezen nederbuigt en het geluk der gelieven dreigt te verwoesten. De verwikkeling is met het gewone talent van schikking en schakeering ontworpen. De dreigende storm, die zich langzaam boven 't hoofd van den geleerde saâmpakt, terwijl de zoon van den vermoorde voortdurend nieuwe sporen van zijns vaders lot ontdekt en de moordenaar zich voor alle ontdekking

vrij waant, roept een ongedwongen mededoogen met de noodlottige rampen van den Squire en zijn gezin in 't leven, 't welk schrede voor schrede levendiger wordt.

Enkele tafereeltjens zijn bizonder gelukkig uitgewerkt. Zoo is er in Arams woning, den morgen van den gestoorden huwlijksdag, een gesprek te beluisteren, 't welk alleszins gunstige melding verdient. De grijze Margaret en vrouw Darkmans, eene oude havelooze bedelaresse — welke voor 't overige het gezin van den Squire met veel te hoog gekleurde imprekatiën verontrust — tooyen de benedenverdieping, om den hoogtijd voor te bereiden en de jonge bruid waardig te ontvangen. Als de laatste eene vaas met bloemen op de tafel plaatst, merkt de andere op, dat haar heer wel een braaf man moet zijn, daar hij het minste veldkruid, het kleinste heibloempjen bij name kent. „Wat?" — antwoordt vrouw Darkmans — „wat? Toen Joe Wrench werd opgehangen, omdat hij een houtvester had gedood en op het schavot klom met een ruiker in de hand, zeide hij toen niet: „Waarom geeft men mij geene anjelieren? Ik hield veel van die bloemen; ik droeg ze altijd, toen ik Bess Lucas vrijde en ik had willen sterven met anjelieren in de hand!" Zoo'n man had zwak voor bloemen en was toch maar een galgebrok!"

Maar al spoedig wordt deze tragische stemming door een angstig streven naar melodramatisch effekt verdorven. Wil men de profetische choorzangen van vrouw Darkmans met toegevendheid voorbijgaan, het onderhoud van Aram en Houseman in de duivelsgrot bij den waterval — eene dekoratie even bont van kleur, als de mise-en-scène van eenig berucht spektakelstuk — verdient ernstiger verwijt. En nauw is het geëindigd en spoedt Eugene Aram zich in de duisternis verder, of zijn paard blijft plotseling te midden van een vreeselijken orkaan onbeweeglijk staan. Een blauwe bliksemschicht ontdekt hem de oorzaak. Hij is aan den voet eener galg genaderd, van welker top een geraamte hem met spottende grijns schijnt te belachen. — Zoo is ook de natuurschildering, trots allen ijver en alle zorg, om dezelfde reden, volstrekt mislukt. Het penceel, zoo volkomen in staat den kakelbonten kleurenrijkdom van 't leven der fashion te

malen, zocht te vergeefs naar de frissche en malsche tinten der natuur. Grassdale met zijn luid geprezen natuurschoon maakt den indruk van een door gas verlichten tooneeltuin. In Juni bloeyen te gelijk de sneeuwbal en de tallooze witte bloesems van den wilden wijngaard. — „Men ziet de roode oogen der padde in 't gras flonkeren" — merkt een der latere rechters over Lord Lyttons talent aan [1]) — „uilen fladderen melancholisch klapwiekend door de lucht, de papaver verciert de hagen aan 't einde van Augustus, terwijl zonnebloem en krokus ter zelfder tijd in vollen bloei staan." — De komische figuren, korporaal Bunting met zijn stereotiep: Augh baugh! en Peter Dealtry met zijne citaten uit de psalmen, doelen op hetzelfde effekt en zijn even onbeteekenend als Squire Brandon uit Paul Clifford, die zich altijd in zijne tusschenzinnen zoodanig verstrikt, dat hij juist het omgekeerde beweert van 't geen hij zeggen wil.

En toch zou men om de tragische groepeering der gebeurtenissen menig gebrek van den vorm met verdraagzaamheid op den achtergrond hebben geschoven, ware de held zelf geen psychologisch en moreel wangedrocht. Eugene Aram moest eene nieuwe zijde van Bulwers talent, de tweede ontwikkelingsperiode van zijn nevelig en oppervlakkig idealisme openbaren. Vast besloten met een enkelen greep het koninklijk diadeem van Sir Walter Scott voor goed te veroveren, vergeet hij de trotsch-satyrische stemming zijner vroegere periode, om met waardigen ernst de rechten zijner eigenaardige waereldbeschouwing door de kunst te handhaven. De lektuur van een merkwaardig geval uit de Assises had er hem eene uitstekende stof voor geschonken. Het geval is historisch. Het geding had in 1759 plaats. De moord dagteekende van voor vijftien jaren: Eugene Aram, de historische persoon, was een geleerde, die uit liefde voor boeken een moord beging. Lord Lytton dacht in hem een schitterenden persoon voor wijsgeerige moraal-studie te vinden. Een talentrijk geleerde, schijnbaar rein van hart en wandel,

---

[1]) In the National Review, April 1859; Sir E. B. Lytton, Novelist, Philosopher and Poet.

door de pijnigende herinnering aan éene misdaad in de treffendste tragische situatiën geplaatst, was eene kostelijke figuur voor Lord Lytton. Zoo zou het blijken, dat er in het gemoed van den edelsten mensch onpeilbare diepten schuilen; onpeilbaar voor den gewonen opmerker, raadselachtig voor den denker, die te vergeefs naar een verband van oorzaak en gevolg zoekt, begrijpelijk alleen voor den man van genie, die buiten het bekrompen rechtsgebied der logika getreden, met een enkelen stouten blik de raadselen van den menschelijken geest heeft doorgrond. Had hij zich reeds vroeger niet kunnen tevreden stellen met de hem alleen passende rol van aangenaam verhaler, van welbekwaam novellist, thands treedt hij te voorschijn met den breedgeplooiden voorhoofdsrimpel van den scherpzinnigen psycholoog, met den statigen mantel van den diepzinnigen wijsgeer, met den onweêrstaanbaren nimbus van 't onbegrepen genie: de rijzweep, waarmeê Pelham weleer zijne bentgenooten zoo gevoelig kastijdde, is voorlang ten vure gedoemd. Zijn strijd tegen de maatschappij is daarom tevens eene nieuwe periode ingetreden. Vroolijk schertsend mocht hij vroeger een snerpenden geeselslag aan dezen of genen hebben toegedeeld, met indrukwekkenden ernst zet hij zich thands op het eeregestoelte van den man van genie, om alle zedelijke waereldmachten voor zijne rechtbank in te dagen en zonder appèl te vonnissen. Hoe de officiëele zedeleer op vooroordeel rust, hoe er tot nog toe met valsche maat gemeten is, zal eene studie van Eugene Arams bijna niet te doorgronden gemoedsleven nadrukkelijk bevestigen.

Eugene Aram treedt voor het gezin van den Squire als fijn beschaafd, aesthetisch en zedelijk voortreffelijk ontwikkeld gentleman op. Als Ellinor vreest, dat het hem op een eenzamen tocht aan moed zal schorten bij een vermoedelijken aanval der rondzwervende bende, antwoordt Madeline verontwaardigd: — „Herinner u, hoe hij den vorigen zomer het knaapjen van vrouw Grenfield met levensgevaar aan een woedenden stier ontrukte. Herinner u, hoe hij bij de overstrooming van Fairleigh, dag aan dag, menschen en goederen redde, in een tijd, toen de wakkerste dorper van

geene reddingsboot dorst reppen!" — Uit zijn venster voedt hij vogelen; voor een worm treedt hij ter zijde; om zijne naasten te redden schroomt hij geen levensgevaar, schoon hij hen veracht en voor verbetering onvatbaar waant. Reeds lang te voren had hij elke eerzuchtige gedachte tot overdrijvens toe gesmoord. Eens — verhaalt hij zijn aanstaanden schoonvader — had hij Hamlet zien vertoonen, waarbij het publiek met bewondering toejuichte. Op dat oogenblik scheen het hem nog benijdenswaardige glorie, verstand en gemoed van zoo velen voor eene wijle onverdeeld te beheerschen. Maar weldra volgde er een italiaansch athleet, wiens zeldzame spierkracht dezelfde menigte tot ongelijk hooger enthoeziasme opwond. Sints dat oogenblik had hij de beteekenloosheid van alle menschelijke eer volkomen begrepen. — Door gantsch Europa om zijne geleerdheid bewonderd, heeft hij zich nooit om dien roem bekommerd. Slechts deelde hij sommigen bezoekers iets uit de schatkameren zijner kennis meê en verwierf zoo ongewenschte bekendheid. Alle kleine ijdelheden der geleerden zijn hem vreemd. Zijne stemt klinkt zacht en zonder aanmatiging. Zijne manieren munten uit door kunstelooze bevalligheid en waardige nederigheid. Schemert er soms een bewustzijn van kracht in zijn gesprek door, 't is alleen, wanneer het vuur zijner overtuiging hem tot geestdrift verlokt. Tweede Faust, had hij rusteloos van „de bittere wateren der Wijsheid" gedronken, zonder ooit, als de duitsche, naar dat „paradijs der kennis" te haken, 't welk „de Engel met vlammend zwaard" verhindert te naderen.

Dezelfde Eugene Aram heeft weinige jaren vroeger een moord uit hebzucht volbracht. De auteur vindt geene zwarigheid zoo afzichtelijke laagheid met eene natuur als Eugene Aram te verbinden. Hij verontschuldigt dit misdrijf geenszins met de plotselinge verblinding eener voorbijgaande krankzinnigheid. Evenmin wijst hij op een boos beginsel, 't welk Arams gemoed heimelijk ondermijnen en zoo tot de daad zou hebben kunnen voorbereiden. Of de moordenaar later door berouw tot het nieuwe zedelijke leven ontwaakt is, 't welk met zooveel zorg is beschreven, vormt eene quaestie, welke den dichter zelfs niet van verre bekommert. Slechts een paar

sofismen verbinden het feit zelf met de onmiddellijk voorafgaande gebeurtenissen. Clarkes diepe verdorvenheid en de dood van het kantwerkstertjen stemmen Eugene Aram tot verontwaardiging. Daar het bezit van eenig vermogen hem tot vrije beoefening der wetenschap zal in staat stellen, vindt hij in den moord, als een dienst aan de wetenschap, niets stuitends. Met nadruk wordt daarbij volgehouden, dat Aram vóor het misdrijf even voortreffelijk ontwikkeld, even onberispelijk van wandel geweest is, als in latere dagen. In eene aanteekening op zijne bekentenis leest men: „Alles getuigt voor de natuurlijke zachtheid en liefderijkheid van Arams gemoed. Een predikant — *the Rev.* Mr. Hinton — verhaalt, dat hij hem dikwerf op zijne wandelingen door een tuin had waargenomen en dat hij hem meermalen uit den weg had zien gaan, om een slak of worm niet te vertreden. Mr. Hinton gist, dat diep berouw over zijne wandaad hem zelfs voor het dooden van een insekt deed vreezen; maar de waarheid is, dat verschillende bewijzen kunnen staven, hoe hij, ook vóor het misdrijf, even liefderijk en goedhartig was. Vreemde raadselen van 't menschelijk hart!"

Juist om die raadselachtige anomaliën is het Lord Lytton te doen. Door ze tot stof voor zijn kunstwerk te kiezen, door ze met een paar sofismen of gemeenplaatsen, naar zijn meening geniaal, te hebben opgelost, waant hij een monumentum aere perennius te hebben gesticht. Kwamen ze al in de werkelijkheid voor, de waarachtige kunstenaar zou ze nooit tot stof voor zijn arbeid uitlezen. De karakterschildering van dezen zou zich slechts tot de ontwikkeling van enkele, der natuur ontleende trekken bepalen; zou slechts hare deugdelijkheid kunnen bewijzen, wanneer ze, aan de grenzen der kunst getrouw, de toevallige grilligheden en onvolkomenheden der werkelijkheid vermijdend, die aan de natuur ontleende trekken in een onweêrlegbaar noodzakelijk — voor 't minst waarschijnlijk — verband voorstelde. Bij de teekening van een tot moord gedaalden schavuit, zou de waarachtige kunstenaar zorgen, dat er een helder licht viel op den langzaam voortknagenden kanker, die 't gemoed van zijn held had ondermijnd; hij zou alle bewijsstukken van

't groote Macbethsproces ter tafel brengen, hij zou elke tegenstrijdigheid der werkelijkheid opheffen, elken aesthetischen en moreelen dissonant oplossen. Het eigenaardig idealisme van Bulwer zou zich daarentegen juist in zóodanige anomaliën vermeyen, als bekwaam schenen, om den nog weinig gewaardeerden man van genie te openbaren, maar die, tot stof voor eenig kunstwerk gekozen, spijt alle talent van novellistische groepeering, een hoogst onaangenamen aesthetischen en moreelen indruk zouden achterlaten, die het geheel volkomen bederft.

III.

Het geheim van Lord Lyttons onverpoosde werkzaamheid is, behalven uit zijn onwrikbaar zelfvertrouwen en stalen energie, voor een goed deel uit tweeërlei hoofdoorzaak te verklaren: de berisping der kritiek en de lauweren door velen zijner kunstbroeders gewonnen. Zijne eerste romans: Pelham, the Disowned, Devereux, Paul Clifford, zelfs Eugene Aram en Godolphin waren met toejuiching begroet. Men gispte ter vlucht des auteurs wijsgeerige pretentiën, maar wilde recht doen aan zijn talent. Men prees eene boeyende verwikkeling, a skilful plot, maar bovenal het elegante vernuft van den welbeschaafden gentleman. Zijn mislukte tooneelarbeid, vooral zijn Maltravers bezorgde hem menig hartig woord zijner beoordeelaren: en mocht al Lady Bulwers [1]) Cheveley; or the Man of Honour in die

[1]) Mark Rochester heeft den naam van Lady Bulwer uit welgenegenheid slechts eene enkele reis genoemd: bij 't aanstippen van haar huwelijk. Hij voegt er bij, dat uit dezen echt een zoon: Edward Robert, en eene dochter: Emily Georgiana sproten. Deze overleed als nauw volwassen jonkvrouw, gene is tot Onderkoning van Engelands-Indië geklommen. We mogen hier tevens herinneren, dat Lord Bulwer Lyttons eenige zoon, onder den pseudoniem: Owen Meredith een opmerkelijken bundel gedichten (Clytemnestra; and other minor poems by Owen Meredith, Lond. 1855) heeft uitgegeven. Daarna volgde in 1859: „The. Wanderer: a Collection of Poems in many Lands" — in 1860 een roman in verzen: „Lucille", — in 1861 eene verzameling van servische nationale liederen, onder den titel van „Serbske Peswe", eindelijk in 1863: „The king Amasis, from the poems of a ger-

dagen [1]) het licht zien, zijn roem stond hoog genoeg, om zóódanigen aanval ongestraft te braveeren. De beau-monde van West-End gunde zich het voorbijgaand genoegen van een klein schandaal en vierde er zijn geliefden novellist niets minder om. De hartstochtelijke heftigheid van den aanval had hare komische zijde en verzekerde Lord Lytton een gemakkelijken triumf. In Cheveley verschijnt Maltravers onder den veelzeggenden naam van Lord Clifford. En omdat niemand der talrijke bewonderaars van den Man of Genius zich verder aan den bedwelmenden muskusdamp zijner sentimenteele causeriën moge te goèd doen, vangt Lady Bulwer met verdachte goede trouw aan, den veelgeprezene aldus voor den oningewijde te ontmaskeren:

„Lord Clifford" – schrijft ze – „was eene lange gestalte van bijna zeven voet. Bij den eersten blik begreep men terstond, dat hij zelfs in zijn slaap geene gemakkelijke houding kon treffen. Stijf als een pook, cierden hem harde, ongekrulde, weêrspannige – zeer weêrspannige! – hairen, kleine lichtgrijze oogen en een zoo sterk gebogen adelaarsneus, dat de kromme lijn door dien neus beschreven gerustelijk voor eene karikatuur kon doorgaan. Zijne breede, vooruitspringende bovenlip was het onafwijsbaar teeken van onverzettelijke koppigheid. Misschien is het onnoodig aan te merken, dat hij op elke soirée een blauwen rok met vergulde knoopen droeg en eene zeer uitvoerige witte das, stijf tot belachlijk wordens toe en als uit marmer gebijteld. De natuur had hem met de kennis van een harlekijn toegerust, als eene lappendeken uit onsaâmhangende brokken vervaardigd, waarmeê hij niet wist wat hij doen zou, en welke hij ten allen tijde aan malkaâr zocht te rijgen, te verbinden en te ordenen. De arme bloed had nooit met dien arbeid gedaan en hield er zich met eene verwaandheid meê bezig, die zich tot alles in staat acht. Zijne pretentiën op algemeene kennis deden hem treffend

---

man physician." – De engelsche kritiek noemt hem: „*a true poet*"; een uitstekend kenner der taal; en een verdienstelijk schilder van menschen en landen. Onder zijne verspreide gedichten munten bizonder uit: the Earl's return en a Soul's loss.

[1]) 1839.

gelijken op een exemplaar der Penny-Cyclopaedia, het-onderste-boven gedrukt. Gemeenplaatsen sprak hij met reusachtige opgeblazenheid uit, den olifant herinnerend, die zijne tromp statig beweegt om eene stroowisch op te grijpen. Hij lachte nooit en deed hij bij toeval anderen lachen, hij stemde nimmer in. Radikaal in zijne staatkundige overtuiging — om er zich een gemakkelijk veld tot deklamatie door te waarborgen — was hij alleen-heerscher en despoot in zijn huiselijk leven. Caligula in zijne goede oogenblikken, Drako in zijn slecht humeur, was alles, wat hem persoonlijk betrof, volmaakt, onberispelijk, onvergelijkelijk, behalven zijne echtgenoote. Zij behoorde juist niet tot zijn geslacht, zij was niet van zijne coterie; men verdroeg haar, voilà tout!"

Lord Lytton heeft deze satyre nooit kunnen vergeten. Tot zijne eer strekte niet, dat hij de voormalige Lady Bulwer Lytton poogde te doen opsluiten in een krankzinnigengesticht en dat hij haar, ondanks zijn fortuin, in bekrompen omstandigheden deed voortleven.

Aanvallen, als deze, zouden echter zijne voortdurende, koortsachtige letterkundige bedrijvigheid slechts zeer onvoldoende verklaren, mochten we niet reeds op twee gewichtiger motieven wijzen, waarvan we in de eerste plaats de steeds heftiger gispende strafpredikatiën der kritiek hebben genoemd. Het belgde den eens zoo gevierden schrijver tot vertwijfelens toe, dat men reeds van eene avondschemering begon te mompelen, daar hij de zon der glorie nog hoog aan de kimmen zag. Hoe langer hoe duidelijker had men in zijne jongste kunstwerken eene wijsgeerige strekking opgemerkt, die nooit den indruk van ernstig, zelfstandig denken achterliet, maar altijd de figuur des auteurs onder scherp komisch licht op den voorgrond plaatste. Had men zijne vroegere scheppingen warm geprezen, belangwekkende vertelling, bevallig vernuft, scherpe opmerkingen onbekrompen gewaardeerd, om de esoterische geheimenissen van des dichters wijsbegeerte kreunde men zich luttel. En sints hij zich aangordde, ten einde een goed deel van zijn talent te verloochenen, sints hij der amechtige maatschappij uit eene door

hem ontdekte bron van waereldwijsheid lafenis poogde te bieden, bleef alle bewondering uit, om weldra voor eene stelselmatige, dikwijls overdreven afkeuring plaats te maken. Zoo gevoelig wist men eindelijk zijne overprikkelbare eerzucht te treffen, dat hij de waarheid zijner eigene overtuiging wantrouwend, eene geheel nieuwe waereldbeschouwing huldigde, om met het frissche talent van Pisistratus Caxton de zonden zijner tweede manier zoo goed mogelijk te bedekken.

Tweede hoofdmotief van Lord Lyttons nooit verstompten ijver acht ik den bijval aan enkele zijner kunstbroeders geschonken. Harrison Ainsworth had juist in zijn Jack Sheppard de geschiedenis van een knappen dief met zoo verrassend talent verteld, de ongehoorde handigheid van zijn held in 't ontvluchten uit alle beroemde gevangenissen van Londen met zoo boeyende virtuoziteit beschreven, dat men onder de betoovering niet eens op het slecht gezelschap gelet had, waarmeê men zich gedurende het gantsche werk had moeten vergenoegen. Charles Dickens had in achttienhonderd en acht-en-dertig door zijne Pickwick-Papers alle engelsche harten gewonnen. Lief en leed der burgerklassen waren wellicht met meer studie beoefend, maar nooit met zoo schatrijk gevoel, zoo wegslepende opgeruimdheid, zoo aantrekkelijken — schoon wat oppervlakkigen — humour, zoo geniale frischheid en fijnheid van opmerking voorgesteld. 't Was of de teekenpen van Hogarth in de vingeren van den jeugdigen dichter was overgegaan, of er eene echo trilde in zijn hartelijken lach van des Vicars onweêrstaanbare goede luim.

Lord Lytton begreep te recht, dat geen vroegere roem hem van den wedijver met zijne talentrijke mededingers kon verschoonen. Zijne letterkundige inspanning, sints hij in achttienhonderd en een-en-veertig het Huis der Gemeenten verlaten had, overtreft inderdaad alle verwachting. Het tienjarig tijdvak vóor zijne herkiezing tot afgevaardigde voor Hertfordshire werd door hem aan 't schrijven van zes groote romans in drie, éen in vier deelen, een ander in vaerzen en in éen deel, een paar vlugschriften, een uitvoerig satyrisch gedicht en een epos in twaalf boeken gewijd. In een-en-veertig

reeds verscheen Night and Morning[1]), een familie-melodrama, met een paar goede hoofdstukken en eene uitgebreide beschrijving van 't valsche-muntersleven, de minst geslaagde schepping zijner tweede manier. Mevrouw Birch Pfeifer, kaiserlich-östreichische-Hofschauspielerin, heeft er stof in gevonden, om er een wonderstuk uit saâm te lijmen, met overrijken voorraad van coups-de-théâtre en onuitputtelijke schatten van voetlichtpàthos. Reeds dit feit zou Lord Lyttons roman eene treurige beroemdheid waarborgen, mocht men al toestemmen, dat dezelfde keizerlijk-oostenrijksche kunstenares zich aan betere dingen vergrepen heeft. Desniettemin was Night and Morning, gelijk Paul Clifford, met het doel geschreven, om de psychologische ontwikkeling van een jeugdig held uit het kwade tot het goede voor te stellen. Deze held heet Philip Morton. Hij is de wettige zoon van een landedelman, die zijn huwelijk, uit vrees voor aanzienlijke bloedverwanten, geheim hield. Juist als de oude Morton zijn huwelijk openbaren en zijn zoon wettigen wil, overlijdt hij door den val van een paard. Weduwe en kinderen worden door een broeder van den gestorvene met schande weggejaagd. Philip besluit door zijn arbeid zijne moeder en haar gezin te onderhouden. In den boekhandel zijn fortuin beproevend, laadt hij de verdenking van diefstal op zich, schoon hij geheel onschuldig is.

Nu sluit hij zich aan bij een zwendelaar, William Gawtrey, die hem naar Parijs en Milaan voert. De zwendelaar leeft meest van bedrog en spel, 't welk Philip volstrekt niet schijnt te merken. Eindelijk in Parijs terug, bemerkt de jonge Morton, dat zijn vriend Gawtrey aanvoerder is van eene bende valsche munters. Juist bij zijn eerste verschijnen onder dezen komt de politie hen verrassen, Gawtrey wordt gedood door een pistoolschot, Philip ontkomt over de daken en treedt in de woning eener jonge dame, Eugénie de Merville, die hem edelmoedig beschermt.

Tien jaren later treedt de jonge Morton als vermogend man op. Eugénie de Merville heeft hem gesteund, naar

[1]) Night and Morning. 3 vols. Saunders and Ottley. 1841.

Indië doen reizen, waar de fortuin hem gunstig was. Hij wreekt nu het vroeger leed zijner moeder aangedaan en triumfeert over zijne booze bloedverwanten, terwijl Jenny, de pleegdochter van Gawtrey, door zijne liefde van hare verstandsverbijstering wordt genezen. Hoe handig de intrige ook is opgezet, hangen de gebeurtenissen toch van zeer gewaagde en onwaarschijnlijke onderstellingen af. Philip Morton is louter eene variëteit van Paul Clifford en Maltravers. Zijn karakter biedt wederom onoverkomelijke psychologische raadselen aan. De omgang met boeven en valsche munters heeft de reinheid van zijn gemoed verdorven, toch komt hij uit Indië als een voornaam en goed ontwikkeld gentleman terug.

Hoe dit alles geschiedt, vermijdt de auteur te verklaren, terwijl hij een tiental jaren overslaat, waarin hij juist de ontwikkeling van het karakter zijns helds had behooren te beschrijven. Zijne schurken, William Gawtrey, Robert Beaufort, Lord Lillburne, zijn daarentegen uitstekend geslaagd. De levensbeschrijving van moordenaars en dieven was zeer in de mode gekomen. – Ainsworth had in 1839 zijn Jack Sheppard, Dickens zijn Oliver Twist voltooid. Daarin was oppozitie tegen Lord Lyttons fantastische boosdoeners vrij duidelijk zichtbaar. De zakkenrollers en gauwdieven van Charles Dickens waren naar de onvervalschte werkelijkheid genomen en maakten een grooten indruk door de voortreffelijke plasticiteit der schildering. Fagin, Sikes, the artful Dodger deden Paul Clifford en Eugene Aram verbleeken. Vandaar dat Lord Lytton in Lord Lillburne en Robert Beaufort een paar aristokratische schurken voorstelde, zooals hij ze alleen kon geven en waarbij op zijne beurt Dickens oude Chester uit Barnaby Rudge naar den achtergrond week.

Zanoni zag in twee-en-veertig het licht [1]). Voor 't eerst sints de duitsche sprookjens en Godolphin voert Zanoni weder naar eene geheimzinnige geestenwaereld. En zoo de bekwaamheid van den schrijver, om aangenaam te verhalen,

---

[1]) Zanoni 3 vols. Saunders and Ottley. 1842.

zich ook op dezen bovennatuurlijken bodem schitterend recht verschafte, zijn bestendige toeleg om eene typisch-allegorische, geniaal-wijsgeerige gedachte tot fundament van zijn kunstwerk te leggen, is volledig mislukt. Charles Kent (Mark Rochester) spreekt met hooge ingenomenheid over dit werk, „the tale of marvel and mystery". Lord Lytton dacht evenzoo met zekere vooringenomenheid over Zanoni, als uit zijn opdracht van het boek aan den beeldhouwer John Gibson blijkt. In Engeland meende men voortdurend, dat er eene diepe, geheime beteekenis in deze zonderlinge mysterieuze vertelling opgesloten was en wekte ze overmatige bewondering bij sommige zwakke geesten.

Lord Lytton koesterde inderdaad eene ruime sympathie voor de bekende romantische mystiek, die Swedenborg tot een profeet verhief — een mode, waaraan in Frankrijk door Balzac, George Sand en Théophile Gautier is geofferd. In Duitschland had vooral Hoffmann het fantastische mysticisme in eere gebracht en de opschriften der hoofdstukken van Zanoni bewijzen, dat de auteur met de meeste vlijt in Goethes Faust en in de rijmlooze verzen van Graaf Platen had gestudeerd. Zanoni en zijn vriend Mejnour zijn twee tooveraars, die een eeuwig leven leiden en sints den zondvloed over de aarde ronddolen. Zij spreken alle talen en oefenen de grootste toovermacht over de wetten der natuur. Zanoni is eeuwig jong, Mejnour eeuwig bejaard. Het verhaal begint met Cagliostro en de eerste jaren der fransche Omwenteling. Daar Zanoni een aardsche liefde begint te koesteren, ontvalt hem zijne bovennatuurlijke macht en wordt hij op den 9 Thermidor met Robespierre geguillotineerd.

De allegorische gedachte van deze gantsche schepping schijnt, dat de bovennatuurlijke macht van den onsterfelijken toovenaar in 't niet verdwijnt voor de zedelijke macht der zelfverloochening bij den sterfelijken mensch. Alles is evenwel zoo gezwollen en zoo onzeker, dat Zanoni, vergeleken bij de nauwkeurig geteekende toovergeschiedenissen van Jonathan Swift en van Ludwig Tieck, eene zeer onbeduidende en weinig geslaagde proefneming mag genoemd worden.

In het jaar 1842 ondernam hij eene nieuwe reis naar Duitschland, om er niet alleen ijverige studie van taal en lettergeschiedenis te maken, maar om er ook, als Mark Rochester bericht, alle de diepten der duitsche wijsgeerte en aesthetiek tot op den bodem te peilen. Wat hiervan zij, van deze reize dagteekent zijn enthoeziasme voor Schiller. Friedrich Schiller was juist de rechte man voor Edward Bulwer Lytton. Dat edel en warm hart, onleschbaar dorstend naar verwerkelijking zijner grootsche droomen — dat heimwee om het grauwe heden vol alledaagsche ellende en schrijnende kleingeestigheid voor het vrije gebied der kunst prijs te geven — die vurige sympathie voor de bevallige schoonheid van den griekschen natuurdienst, heel zijn mystisch idealisme moest een kunstenaar als Lord Lytton diep treffen en krachtig boeyen. Naast Schiller een zetel in het vrije gemeenebest der kunst te bekleeden, op grond der innige verwantschap van hun beider natuur, scheen hem weldra in 't minst geene onredelijke pretentie. Of hij er zich ooit rekenschap van gaf, hoe weinig zelfzucht er in de zangen des grooten duitschen dichters zou te ontdekken zijn; hoe veel eenvoud, hoe groote gave die zangen bestierde; hoe ze vloeiden, telkens voortreffelijker, uit den onafwijsbaren drang van 't dichterlijk gemoed, tot ze den zanger zelven eindelijk die benijdenswaardige plaats naast den schepper van den Werther en den Faust aanwezen, welke hij zeker zou geweigerd hebben, had de hoffelijke Geheimraad er hem niet met onweêrstaanbaar gezach toe gedwongen? Lord Lytton, die zich gaarne met eene verwantschap vleide, als hij zich die 't liefst dacht, Lord Lytton had reeds met de gewone vlijt eene vertaling van Schillers historische balladen beproefd en eene levensschets van den geliefden poëet ontworpen. Nauw in Engeland teruggekeerd, hield hij zich terstond bezig om proeven zijner vertolkingen naar Blackwood's-Magazine af te zenden — gedeeltelijk, als Mark Rochester verhaalt, in zijne calèche tusschen Knebworth en de hoofdstad bewerkt — en verder arbeidde hij in het jaar achttienhonderd drie-en-veertig voortdurend aan de voltooying van 't monument zijner letterglorie. De vruchten zijner werk-

zaamheid: een Roman in vaerzen [1]) en de Laatste der Baronnen [2]), met eene ernstige gelofte in de Preface, dat Schillers geestverwant zich thands geheel aan de poëzie zal wijden, worden weldra door den druk algemeen gemaakt en door de kritiek volkomen afgekeurd. Zeker had nieuwe arbeid met stouten engelschen moed en stouten engelschen trots ondernomen een handvol naijverige kritikastertjens ten volle overtuigd, dat de erfgenaam van Sir Walter Scotts roem, de tweelingbroeder van Friedrich Schiller, nog schatten van talent overhad, om hunne verbittering met enkele vernuftspranken te verpletteren, kwam toen niet een slepend lijden, het gevolg van zijn overspannen ijver, aan alle deze schitterende illuziën den bodem inslaan. Daar werkzaamheid hem ontzegd was, poogde hij zich gedurende de twee volgende jaren, in 't bronwater van Malvern eene langzame genezing zoekend, van alle letterkundige bemoeying te onthouden. Reeds in Wintermaand van drie-en-veertig had de dood zijner moeder hem tot erfgenaam van Knebworth en tot bezitter van aanzienlijke landgoederen gemaakt. Of het zorg was voor den pas verworven rijkdom, of wel, dat zijne gezondheid nog niet geheel terugkeerde, we vinden hem voor 't eerst als dichter in zes-en-veertig terug. Had hij nog in 't vorige jaar zijne vertolkingen van Schiller in één bundel overgedrukt [3]) en in een opgeruimden brief aan Harrison Ainsworth het leven van den badgast geprezen [4]), zijne satyre: the New Timon [5]) opent thands wederom eene nieuwe reeks van werken, welke, om de kritiek te verschalken, bijna allen anoniem worden uitgegeven. De nieuwbakken Timon had evenwel dubbele reden zijne rijmende jambische verzen ongedoopt in 't licht te zenden. Kalm schertsend over de zonderlinge kronkelwegen der whigsche politiek, veroorloofde hij zich eene warme sympathie voor den chef der konservatieve oppozitie: Lord

---

[1]) Eva: and the Ill-Omened Marriage. Saunders and Ottley. 1843.
[2]) The Last of the Barons. 3 vols. Saunders and Ottley. 1843.
[3]) The Poems and Ballads of Schiller, Translated, with Life. London, Blackwood and Sons. 1845.
[4]) Confessions of a Water Patient. London. Colburn. 1845.
[5]) The New Timon: a Poem. Londen. Colburn. 1847.

Stanley, „the Rupert of Debate": — de sympathie van een schatrijk grondbezitter, die zijne aanstaande staatkundige bekeering aankondigt. Uiterlijk aan zijne dreiging in de voorrede van den Last of the Barons nog getrouw, zou ook het volgende jaar hem deze gelofte zien verbreken, toen hij, gedurende zijne tweede reis door Italië, een nieuwen pseudo-psychologisch-melodramatischen roman: Lucretia; or, the Children of Nigth [1]) voltooide. Schoon het natuurlijk vervolg op Eugene Aram en Night and Morning ging er een luide kreet van afkeuring op tegen Lucretia, de laatste vrucht zijner tweede manier. En mocht ook ditmaal een buitengewoon talent uitschitteren in de beschrijving der koude snoodheid van Lucretia Clavering, in tal van intrigen door haar met het afzichtelijk tweemanschap: Dalibard en Varney gesmeed, hetzelfde publiek, 't welk Oliver Twist en Jack Sheppard had toegejuicht, wilde den wijsgeer-dichter zijne giftmengersgeschiedenis nooit vergeven. Want ook hier zou psychologisch worden bewezen, dat eene slechte opvoeding en een samenloop van noodlottige omstandigheden eene oorspronkelijk fiere en energische natuur (Lucretia) kunnen verderven en dat er dus geen moreel vonnis over de misdaden van eene zoodanige mag geveld worden, voordat alle de saâmwerkende oorzaken tot haren val nauwkeurig in rekening zijn gebracht. Maar ook ditmaal — mocht men al het verhaal van de kunstig gesponnen misdrijven der drie booswichten met eenige belangstelling volgen — ontbreekt de uiteenzetting van het psychologisch proces zelve, de geschiedenis van een veel belovenden aanleg door het geweld der omstandigheden tot ontwikkeling eener sluimerende neiging voor het booze gebracht [2]).

---

[1]) Lucretia; or the children of Night. 3 vols. London. Saunders and Ottley. 1847.

[2]) 't Onhandig akolytenvolkjen heeft de overdreven gehekelde Lucretia als eene meesterlijke karikatuur van zekere fransche romans geprezen, inzonderheid van den door Honoré de Balzac verheerlijkten booswichtstype: Vautrin. Niet alleen, dat er met the Children of Night een ander doel beoogd wordt, er zou zelfs in eene figuur van den achtergrond, „the Body Snatcher", eene herinnering aan Eugène Sues „Maître d'École" mogen worden opgemerkt, ware deze figuur niet in de schaduw gebleven

Uitmuntend mag echter de schildering van figuren als Gabriel Dalibard en Lucretia Clavering genoemd worden. Dalibard is een aesthetisch ontwikkeld, maar moreel diep gevallen kunstenaar. Hij streeft naar zinnelijke genietingen en vreest geene wandaad. Als kind reeds toont hij zijne booze natuur, om spinnen tegen elkaar te doen vechten en eene in een bosch gevonden slang met groote vreugde dood te martelen. In zijn atelier komt hij plotseling op den inval, om een kanarievogel de oogen uit te branden en als een model het dier beschermen wil, werpt hij dezen een stoel naar het hoofd. De plotseling opwellende woede van den schavuit is met zeldzaam talent voorgesteld, later heeft de auteur op vernuftige wijze voor de tuchtiging van dit monster gezorgd. Niet eene enkele zijner talrijke vergiftigingen brengt hem in handen der justitie, alleen eene kleine valschheid in geschrift. Zijne woeste verdorvenheid openbaart zich in den kerker zoo gevaarlijk, dat hij tot deportatie veroordeeld en samengeketend wordt met den „Body-Snatcher", den brutaal vermetelen lijkroover.

Lucretia Clavering is een even sterk geteekend karakter. Reeds aan haar portret besteedt Lord Lytton de hoogste zorg. Zij is schoon, maar haar schuine blik, haar onzeker oog en hare samengedrukte lippen boezemen geen vertrouwen in. In hare jeugd kwelt zij hare goevernante en smeedt zij intriges. Zij koestert liefde beneden haar stand, wordt door haar vader in bedwang gehouden, doch door haar zwakken minnaar verlaten. Nu werpt zij zich in de armen van al wat volledig boos is. Zij huwt een giftmenger, Olivier Dalibard, doch vlucht met diens stiefzoon Gabriel. Zij huwt nog eens met een methodistischen schurk, dien zij vergiftigt en wordt eindelijk door haar eigen zoon aangeklaagd, zonder dat deze in haar zijne moeder herkend heeft. Zij eindigt in volkomen woedende krankzinnigheid. Schoon krachtig van kleur blijven de slottooneelen al te veel op het terrein van het melodrama.

---

en van geene beteekenis. Eene waarachtige, echt groteske karikatuur der fransche Romantiek was reeds bij haar eersten bloei door Jules Janin geleverd, in zijn: l'Ane mort et la femme guillotinée (Paris 1829.)

Uit Italië teruggekeerd, besloot hij de ontevredenheid der menigte en de bitterheid der kritiek vooreerst in eene kleine brochure [1]) te recht te wijzen, waarin hij de nuttigheid en voortreffelijkheid van eene aan de krimineele rechtspleging ontleende stof poogde te bewijzen; om vervolgens met veelomvattende letterkundige plannen eene nieuwe reis naar Tyrol te ondernemen. Eene kleine bergstad tot zijn atelier kiezend, vangt hij daar aan een tweetal schetsen op het doek te brengen, die eindelijk eene verdoolde kritiek op het rechte spoor beloofden te brengen. De eerste, het groote nationale epos: King Arthur — waarin hij met hardnekkige volharding, eener betere zaak waardig, uit een gantsch tuighuis van epische materialen of van wat daarop mocht gelijken, een soort van kunstgewrocht saâmstelde, 't welk door eene zeldzame vaardigheid van versifikatie het volkomen gemis aan dichterlijke bezieling moest vergoeden — is geheel mislukt. De tweede werd aanleiding tot de schepping van: the Caxtons, de eerste vrucht eener letterkundige bekeering, de eerste tevens zijner derde manier. Wat al oorzaken tot de geboorte van Pisistratus Caxton meêwerkten, of de straffe boetpredikatiën der kritiek den zondaar tot berouw hadden bewogen, of grievende spijt over de vergetelheid, waaronder de eens zoo gevierde gentlemen; Pelham, Devereux en Mauleverer, naast een boef als Jonathan Wild en een burgerknecht als Sam Weller moesten zuchten, in aanmerking dient genomen te worden; of misschien niet de in stilte voltooide politieke wedergeboorte den revolutionairen idealist tot rustiger waereldbeschouwing had genoodzaakt — the Caxtons blijven een schitterend bewijs voor de ongerepte veerkracht van een op zich zelf vertrouwend talent, 't welk, toen het zijn eerste manier uit kranke eerzucht voor zijne tweede ruilde, na talrijke nederlagen, nog moed genoeg bezat, om eene derde te beproeven en alzoo geene inspanning ontzag, om den hartstochtelijk geliefden dichterlauwer met koortsachtigen angst te blijven omklemmen. Schoon reeds in dit eerste familiestuk eene overhartelijke ingenomenheid tot

[1]) A Word to the Public. By the Author of „Lucretia". Lond. 1847.

onverholen navolgen van Sternes meesterstuk ontaardde stroomt er toch zoo overvloedig zonlicht bij tal van zoo aantrekkelijk huiselijke tafereeltjens, dat men het den schilder nooit euvel zal kunnen duiden de heldere tinten van den vollen dag in den rustigen kring der Caxtons voor de vaalgrauwe nachtschaduwen van Lucretiaas misdadig leven te hebben verwisseld. Vóor nog deze eerste proeve van Pisistratus Caxtons talent geheel was afgewerkt, hadden zijne studiën voor het groote britsche heldendicht, dat den glans van 't Verloren Paradijs zou overschitteren, hem tot behandeling van eene aanlokkelijke historische stof verleidt, waarom hij bij zijne terugkomst in Engeland allereerst zijn laatsten historischen roman: Harold: the Last of the Saxon Kings [1]) door den druk algemeen zou gemaakt hebben, had niet diepe droefheid over den dood zijner eenige dochter de uitgave tot in den zomer van acht-en-veertig vertraagd. Te recht moge men zich ergeren aan de gemaaktheid in de dialoog tusschen Harold en Edith, we willen er in 't voorbijgaan op gewezen hebben, hoe de laatste bladzijden, aan den slag van Hastings gewijd, door een zeldzaam geluk in de schildering van handeling en beweging uitmunten, eene der kostelijkste gaven, aan zijn veelzijdig talent eigen. Terwijl zijn epos en zijne Caxtons thands in afleveringen het licht zagen, poogde hij in Zwitserland en te Nizza voor het altijd drukkend leed over het verlies zijner veelgeliefde dochter Emily Georgiana eenige ontspanning te vinden. Doch alleen in de stille werkplaats, met eene uitvoerige konceptie van een nieuw groot kunstwerk voor zich, zou Lord Lytton die rustige kalmte des geestes herwinnen, welke het gulden azuur van Nizzaas wolkenloozen hemel misschien niet bij machte was hem te verleenen. Het jonge talent van Pisistratus Caxton werd er op eene zware proef gesteld. En toen deze eindelijk aanving [2]) in Blakwood's-Magazine — 't welk nauw de uitgave der Caxtons [3]) voltooid had —

---

[1]) Harold: the Last of the Saxon Kings. 3 vols. Lond., Bentley. 1848.
[2]) September 1850.
[3]) The Caxtons: a Family Picture. 3 vols. Lond. Blackwood and Sons. 1849.

de eerste aflevering van zijn Roman, onder den welberoemden titel: My Novel; or, Varieties of English Life [1]) meê te deelen, moest zelfs menig bitter keurmeester van zijn letterkundig voorleden ongedwongen toestemmen, dat er hier veel werd aangeboden, 't welk tegenover Maltravers zwartste zonden in de weegschaal kon worden gelegd. Inderdaad waren hier twee karakters – de wijsgeer-dronkaard en zijne visscherij naar den eenoogigen baars buiten aanmerking gelaten – geteekend, die uitstekend gelukt en de beste van zijn gantschen romanheldenschat mochten genoemd worden. Spijt de handtastelijke navolging van Sterne schiep hij in Harley l'Estrange eene oorspronkelijke, krachtig op den voorgrond tredende verschijning en blinkt er in het treffend kontrast van Riccaboccaas fragmentarische waereldwijsheid met oorspronkelijke zachtheid en goedhartigheid iets van dien echten humour uit, welken hij tot nog toe slechts par droit de conquête had pogen te overrompelen. Weldra komen wij op het talent van Pisistratus Caxton terug. Het zal voldoende zijn een enkel werk van zijne derde manier uitvoeriger te behandelen. Terwijl wij dus „The Caxtons" en „My Novel" schijnbaar vluchtig voorbijgaan, hopen wij het eigenaardig schitterende van Lord Lyttons derde manier in eene uitvoerige analyze van zijne beste romans: What will he do with it? en Kenelm Chillingly te doen uitkomen.

De tijd was nu verschenen, waarin de oude vertegenwoordiger van Lincoln, onder geheel andere kleuren en geheel nieuwe banier na tien jaren rustens op nieuw in 't krijt zou treden, even fier van moed als ooit te voren en vast besloten ditmaal den toernooiprijs te winnen. Reeds meermalen was hij ten strijd uitgedaagd, maar telkens had hij geweigerd, aanvankelijk uit kwalijk verholen spijt over zijne eerste nederlaag, later uit welberekend overleg. Eene onpeilbare klove scheidde thands den lincolnschen afgevaardigde, die zoo onverbloemd over Engeland en de Engelschen den staf gebroken

---

[1]) My Novel; or Varieties of English Life. 4 vols. Blackwood and Sons. 1851.

had, van den vorstelijk rijken eigenaar van Knebworth, die het uitgestrekte erf der Lyttons, een groot deel van 't Graafschap Hertford, als zijne persoonlijke bezitting had aan te wijzen. Lord Lytton, wien het in dit opzicht aan den verstandigen zin zijns landaarts volstrekt niet ontbrak, begreep terstond, dat hij bij eene tweede verschijning in de staatkundige waereld de oude beginselen niet dan met de voorbeeldigste zelfverloochening zou kunnen handhaven. Vandaar de plechtige uitvaart van en het statige doodvonnis over den auteur van Engeland en de Engelschen in zijne satyre: the New-Timon uitgesproken [1]), terwijl juist twee jaren later the Caxtons op letterkundig gebied eene dergelijke verandering van stelsel kwamen openbaren.

Mocht het ons thands gelukken met enkele lijnen de oorzaken dier staatkundige wedergeboorte en der schitterende triumfen des vertegenwoordigers van Hertfordshire te schetsen, we zouden er ons tevens een ruimeren blik op het veelszins merkwaardig talent van Pisistratus Caxton door waarborgen.

Beide staan in het nauwste verband.

---

[1]) In 1847.

ZESDE HOOFDSTUK.

De vertegenwoordiger van Hertfordshire.

„Le rappel des „Corn-laws", ce n'ètait pas seulement la puissance des premières maisons territoriales, qu'il fallait forcer, c'était toute l'aristocratie d'Angleterre, qu'il fallait amener à signer la dépréciation de ses métairies et de ses domaines."

Étienne.

I.

De nacht van den zeventienden December achttienhonderd-twee-en-vijftig zou getuige worden van eene hevige worsteling in 't Huis der Gemeenten. 't Was nauw tien uren, de banken waren slecht bezet en toch ving de Kancelier der Schatkamer aan, om zijn vinnig bestreden budget door eene laatste wanhopige worsteling te redden. Nog geen jaar was er verloopen, sints hij met Graaf Derby aan 't hoofd van 't ministerie harer Majesteit in 't Huis was opgetreden en reeds was het oogenblik nabij, waarin hij de roode doos, thands een steunpunt voor zijne driftig saâmgeknepen linkerhand, aan zijn opvolger zou moeten afstaan. Zijne welluidende stem klinkt dof en mat, zijne vroeger zoo in 't oog vallende elegante

houding is verdwenen, de prachtig geborduurde zakdoek, waarmeê de fijne witte vingeren zijner rechterhand zoo bevallig plachten te spelen, wordt zonder genade vergeten. Benjamin Disraeli, de diplomaat-parvenu, de konsequente tory, die niet aarzelde zijn letterkundig talent tot hefboom zijner staatkundige eerzucht te gebruiken, staaft nogmaals de juistheid zijner profetie, op dien gedenkwaardigen avond [1]) voor 't Huis der Gemeenten uitgesproken, toen zijne eerste rede door 't schaterlachen en 't spottend schreeuwen werd overstemd en zijne diep gekwetste ijdelheid zich slechts kon uiten in den wanhopenden uitroep: „Ik ben niet verbaasd over de ontvangst, die mij hier is te beurt gevallen. Ik heb vele ondernemingen herhaalde reizen moeten beproeven, vóor ik slagen mocht. Ik ga thands zitten, maar de tijd zal komen, waarin gij mij zult hooren!" [2]).

Heden is 't de vraag niet, of men hem hooren zal. De allengs saâmstroomende leden zetten zich met nieuwsgierig stilzwijgen. Onstuimig in zijn aanval, alles wat hem is voorgeworpen met bitterheid uiteenrijtende, elken vijand, die hem den weg verspert, door een stout sarkasme of eene brutale insinuatie nedersabelend, behoeft er slechts eene toevallige pauze in zijn verblindend snel uitgesproken pleidooi te ontstaan, om een orkaan van oorverdoovende kreten uit te lokken, kreten van bewondering en enthoeziasme, kreten van scherpe afkeuring en halsstarrigen tegenstand. Maar zoo spoedig de weleer steeds harmonisch gemoduleerde, schoon wat fluitende stem, zich in een ongewonen, schellen toon boven het geraas verheft, zoo spoedig hij de armen over de borst kruist en met fiere verachting het hoofd naar de banken der Whigs met hunne oude kennissen: de Radikalen en hunne nieuwe bondgenooten: de Peelisten wendt, zoo spoedig herstelt zich de doodelijke stilte, die thands in de talrijke vergadering en op de dicht bezette gaanderijen heerscht. De

[1]) Van den 7den September 1836. Men besprak de iersche belangen, waarbij Lord Lytton zich door zijne vurige belangstelling bizonder onderscheidde.

[2]) Volgens het citaat van Mark Rochester, die zich op dienzelfden Hansard beroept, welken Disraeli later met een geestig woord; als „the Dunciad of Politics" qualificeerde.

snerpende spot, welke zijne lippen krult, de kwalijk bedwongen toorn, die in zijne oogen vlamt, de donkerroode blos, die op zijne wangen blaakt, verkondigen het luide: de Kancelier der Schatkamer heeft reeds van zijn pas aangevangen, met zooveel hardnekkig worstelen gewonnen bestuur afstand gedaan en zegt het Huis der Gemeenten, het koppige, het onhandelbare, het weêrbarstige Huis der Gemeenten zijn laatste woord. En wat baat het hem of vijf minuten lang 't nauwbedwongen bijvalsgejuich in woedende vaart tegen de krachtige tonen eener nog luider uitgegilde verbittering blijven kampen, uitgeput op den zoo hartstochtelijk verdedigden ministerszetel neêrgezonken, ziet hij reeds de magere gestalte van den handlanger zijns politieken doodvijands zich ongeduldig her- en derwaarts wenden. Mr. Gladstone, de onvermoeide aide-de-camp van Sir Robert Peel — nu twee jaren geleden, te midden van zijne roemvolle taak plotseling weggerukt, door gantsch Engeland, niet het minst door den engelschen fabriekwerker beschreid — Mr. Gladstone heeft een heiligen plicht te vervullen. Disraelies budget is een rechtstreeksche aanval op zijns meesters meest geliefde en vurigst verdedigde wet nopens den vrijen invoer van buitenlandsch graan. Er is in de siddering van de anders kalme en drooge stem, eindelijk zegevierend over het wegstervend gejoel, in de bleekheid van zijn wezen, plotseling afgewisseld door een purper gloed, in de korte, stuipachtige gesten van meer sprake, dan van rustige oppozitie. Er was een tijd, toen de auteur van Coningsby van Sir Roberts regeeringssysteem, als van eene „georganizeerde huichelarij" sprak; toen hij diens staatkundige overtuiging: „het geloof in eene partij zonder beginselen" noemde, „welker basis, noodzakelijk onverschilligheid, welker doel onvermijdelijk verloochening van alle zedelijkheid" moest zijn. Er was een tijd, toen de toekomstige Kancelier den grooten staatsman in 't Lagerhuis dorst toebijten: dat hij „op 't Huis kon zagen als op eene oude vedel"; en dat hij „the right hon. gentlemen: de Whigs, onder het baden betrapt had, om met hunne kleêren weg te loopen." En toch, alle goedkoope kunstgrepen eener parlementaire vendetta versmadend, telt Gladstone in dit

oogenblik slechts met eerbiedwekkende bedaardheid, als had Sir Robert zelf gesproken, tal van bewijzen op, die het budget, stuk voor stuk onherroepelijk vernielen. Alleen de flikkering van zijn oog, alleen het haperen van zijne stem, paart zich bij de koortsachtige beweging zijner gelaatstrekken, om te bewijzen, dat die kalme woorden hem den passenden vorm voor eene lang bedwongen, tot stikkens toe verkropte verontwaardiging schijnen, dat het videant consules met waardige klem, maar met onverbiddelijke gestrengheid op het wankelend kabinet zal toegepast worden. Reeds bij het begin zijner rede had hij een beroep gedaan op het „self-respect" van het Huis en even voordat hij zich, ondersteund door een alles overstelpenden toejuichingsdonder, had neêrgezet, had hij nogmaals de vertegenwoordigers der natie bezworen, geene regeering te steunen, welker daden in voldingend gestaafde dwaasheid, welker verdediging uit armzalige perzoonlijkheden bestond.

Toch heeft het budget een welbespraakt advokaat gevonden. Ginds is de afgevaardigde van Hertfordshire opgestaan. Cierlijker en deftiger dan de vorige sprekers, zonder driftigen hartstocht, maar ook zonder belachlijke overdrijving, spreekt hij in den rustigen toon van den geoefenden redenaar, die zich alleen doet hooren, als de gewichtigste aangelegenheden aan de orde zijn. Wel mag er iets op de eentonigheid zijner stembuiging aan te merken zijn, wel mag de regelmatigheid zijner gebaren spoedig verdrieten, het eene woord zijner rede voegt zich zoo gedwee en bevallig bij het andere, de eene fraze huwt zich zoo ongedwongen en gewillig aan de andere, dat er waarlijk veel smakeloosheid en onhoffelijkheid toe behoort, om onder zoo klemmend pleidooi brutaal te schateren en aanstootelijk te fluisteren. Hoor wat men op de banken der Radikalen mompelt. De vertegenwoordiger van Hertfordshire stemt toch nog op een enkel punt met den ouden afgevaardigde van Lincoln overeen. Voor tien jaren had hij met Lord John Russell goed gevonden eene matige belasting op den invoer van vreemd graan te stellen. Zijne kiezers hadden er hem hun vertrouwen om onthouden. En thands blaakt hij van welbegrepen ijver om Disraelies budget,

't welk evenzoo eene geringe belasting van uitheemsch koren eischt, te ondersteunen. Onberispelijk konsequent, is hij voor tien jaren op zijn eenzamen voorpost ter verdediging van Oud-Engelands ongerepte konstitutie, half radikaal, half behoudend, ingedommeld en mag thands nauw zijn oogen betrouwen, nu hij zich bij het ontwaken au beau milieu der zeer konservatieve Tories terugvindt!

Jammer maar voor den beginselvasten staatsman, dat in het vervlogen tijdperk de quaestie van den vrijen invoer voor alle de verschillende kabinetten, van korteren of langeren duur, eene levensquaestie geworden is. Jammer, dat Sir Robert Peel den vollen omvang zijner staatkundige talenten en van zijn parlementairen takt tot handhaving der door hem ontworpen herziening der Cornlaws heeft op 't spel gezet. Jammer, dat zelfs zij, die eens met hem naar eene bemiddeling tusschen de belangen van den nationalen landbouw en den nood der menigte omzagen, thands reeds voorlang onder de warmste voorstanders van den vrijen invoer geteld worden; dat Protection en Free Trade partijleuzen geworden zijn, waartusschen geen middelweg kan worden ingeslagen, waarmeê geen spel mogelijk is.

Sir Edward Bulwer Lyttons verdediging van Disraelies budget, de hulp den Kancelier der Schatkamer in eene eerste nederlaag geboden, zou hem van goeden dienst zijn bij eene toekomstige zegepraal. Voor wien slechts van verre met zijn energischen ondernemingsmoed bekend is, zal het niet moeyelijk te verklaren zijn, dat de pleitbezorger van het gevallen budget vijf jaren later aan de zijde van den herstelden Kancelier als Staatssekretaris voor de Koloniën zitting nam.

In plaats van een hernieuwd bezoek aan het Parlement af te leggen, om er Lord Lytton met de oude vastberadenheid de talrijke sporten te zien beklimmen, welke hem naar den vurig begeerden en spoedig verloren ministerszetel zouden leiden, stippen we hier slechts vluchtig aan, hoe het nauw verband tusschen zijn overgang naar de konservatieven en het groote vraagstuk der graanwetten voldoende betoogen zal, dat al wat er nog oorspronkelijks, eerbiedwaardigs en loffelijks op de bladzijden van het radicale boek over Enge-

land en de Engelschen schuilen mocht, volkomen is ondergegaan in de verstandige waereldwijsheid van den schatrijken grondbezitter.

II.

De Corn-laws hadden inderdaad eene levensvraag voor alle de ministeriën van 't laatst voorleden uitgemaakt. Nauw was de gouden eeuw van 't Whigbestuur [1]) met Lord Melbournes zesjarig kabinet voorbijgegaan, nauw was Sir Robert Peel ten tweede male als Eerste Lord der Schatkamer in 't Lagerhuis opgetreden, of reeds had het vraagstuk van den vrijen invoer de belangstelling der natie gewonnen. De oorlog met China had ongewoon hooge cijfers op 't budget geëischt en reeds zon men op nieuwe belastingontwerpen, toen alom de kreet tot afschaffing der drukkende graanrechten gehoord werd. Mislukte oogsten, schaarschheid van levensmiddelen, stijgende prijzen der noodzakelijkste voedingstoffen, ongehoorde duurte van 't brood vooral, deden een luiden kreet uit de dichtbewoonde volkskwartieren der groote fabrieksteden opgaan; een kreet van nijpenden hongersnood en grimmige vertwijfeling, die in Downingstreet met ernstige bekommering werd opgevangen. Reeds gedurende het tweejarig ministerie Wellington [2]) had de jonge Sekretaris van Binnenlandsche-Zaken de hoop der oude Tories gevoelig geschokt, toen hij het drukkend verbod tot invoer opgeheven en eene belasting op het buitenlandsche graan had vastgesteld, die naar den prijs van het inlandsche zou gewijzigd worden. Had men reeds hier en daar gefluisterd, dat geheele opheffing der graanrechten alleen den klimmenden nood zou kunnen bestrijden, Sir Robert Peel had te diep inzicht in de eigenaardige behoeften des volks, 't welk hij gedurende vijf moeyelijke jaren zou besturen, om den titel van den meest konservatieven aller liberalen te versmaden, daar hij er zich eene glorie van gemaakt had de meest liberale aller

---

[1]) 18 April 1835—30 Augustus 1841.
[2]) Januari 1828—November 1830.

konservatieven te zijn. Voor het oogenblik bewees hij door den meestergreep van den income-tax en door eene belangrijke wijziging in de heffing der invoerrechten op vreemd graan, dat zijn vastberaden overleg door geene weeke sympathie voor de volksellende werd geschokt. Het voorstel van Lord John Russell, om een vasten impost van het uitheemsche graan te heffen [1]) — het voorstel, 't welk den bijval van Lincolns afgevaardigde, maar de afkeuring zijner kiezers verworven had — wist Sir Robert, als onvoldoende en het heerschend stelsel van bescherming des nationalen landbouws zeer vijandig, zegevierend te bestrijden [2]).

Maar reeds vertoonden zich teekenen des tijds, die krachtiger maatregelen noodzakelijk maakten. In Bolton en Manchester was de nood tot het uiterste gestegen. Groepen van werkelooze fabriekarbeiders, op wier gelaat, door stoom en vuurgloed misvormd, uit wier doffe blikken het schrijnendst gebrek te lezen viel, dwaalden door de hoofdstraten rond, om in machtelooze wanhoop en stomme verbittering de vuist te ballen tegen de prachtige huizen der aanzienlijken of des nachts op den dorpel van eene koetshuispoort van honger te sterven. Toch leefde er één man in Manchester, die zich hunner met alle de macht eener werkzame welgenegenheid, eener onwraakbare roeping aantrok, die, zoo dikwijls de belangen des volks ter sprake kwamen in 't Parlement, met hardnekkige vasthoudendheid bleef beweren, dat geheele afschaffing der graanwetten, dat vrije invoer alleen, den nood van den fabriekwerker eenigermate zou kunnen lenigen. Vermogend industriëel, afgevaardigde voor Stockport, in stoutheid de Danton der Radikalen van het Lagerhuis, in talent bijna hun Franklin, zou Richard Cobden zich met de aanvankelijke neêrlaag zijner beginselen niet overwonnen achten. Eene maatschappij tot bevordering van den vrijen invoer te Manchester gesticht en spoedig over geheel Engeland in talrijke afdeelingen verspreid, getuigde weldra van den vurigen ijver, waarmeê hij de zaak des volks omhelsd had. Maar

[1]) Van acht shillings op den quarter (acht engelsche schepels.)
[2]) Guizot, Sir Robert Peel. Revue des deux Mondes, 1856.

werd er alzoo met recht op de ellende der fabrieksteden gewezen, een partijdig vooroordeel werd er tevens meê in 't leven geroepen. De oorzaak der duurte van het brood vond men in den belemmerden vrijen invoer en als alvermogenden handhaver der oude aanstootelijke graanwetten had men Sir Robert Peel welhaast met zooveel hardnekkigheid gebrandmerkt, dat eene heftige verbittering tot een aanslag op zijn leven ontaardde en hem den een-en-twintigsten Januari achttienhonderd drie-en-veertig de dood van zijn sekretaris Drummond werd aangekondigd, in wien men den meester zelf had gemeend te treffen.

De maatschappij van Richard Cobden vond alom levendigen bijval en zag zich weldra door zustervereenigingen ondersteund. Te Sheffield werd eene Anti-bread-tax-Society door een ijzergieter-poëet gesticht, die aan den strijd tegen de graanwetten een zoo krachtig talent bood, dat zijne Corn-Law-Rhymes het protektiestelsel nog ruim zooveel afbreuk deden als de kernachtigste speeches des afgevaardigden van Stockport. Ebenezer Elliott was de eerste niet, die zich over het lijden van den engelschen fabriekarbeider had bekommerd. George Crabbe had in eene roerend sombere elegie op deze breede slagschaduw van Engelands bloeyende nijverheid gewezen; Thomas Hood en Samuel Bamford hadden dreigender gevraagd of in den zwarten nacht der slavernij voor die duizenden het morgenrood der vrijheid niet zou dagen? De dichter der Corn-Law-Rhymes deed slechts grepen in 't leven zijner broederen; hij toonde de dochter van den werkman, het schoone gelaat door gebrek verwoest, hol van kaak en wild van blik, de vermagerde hand uitstrekkend om eene aalmoes te bedelen... tot elken prijs, tot elke schande; hij wees op de gade van den werkman met hare zieltogende zuigeling op de knieën, het woeste vuur des hongers in 't gebroken oog, slechts met gescheurde lompen heur kind tegen de snerpende ijskoû van den nachtwind beschuttend. De poëzie van Ebenezer Elliott bereikte zoo volkomen haar doel, dat zelfs de hoogaanzienlijke redakteur van 't New Monthly Magazine, de toekomstige bard van King Arthur, met eigen welberoemde pen het

genie van den dichter-ijzergieter heeft verheerlijkt. Men herinnere zich hier, dat juist in deze dagen [1]) de heerlijkheid Knebworth met hare uitgestrekte domeinen aan Lord Lytton ten deel viel, en 't kan niet raadselachtig blijven, waarom de panegyrist der Corn-Law-Rhymes het ernstig blijft betreuren, dat zoo rijke dichterlijke gave aan zoo betwist staatkundig vraagstuk wordt ten offer gebracht. 't Zou Lord Lytton dan ook zeker lichter taak zijn, een onbekend, maar talentrijk dichter eene plaats in 't groote gemeentebest der letteren te bereiden, dan om eene zoo teedere quaestie, als ongelukkig tot onderwerp der geprezen zangen gekozen was, in haar waar licht te zien. Persoonlijk, als zijne staatkundige waereldbeschouwing immer geweest was, had reeds de vertegenwoordiger van Lincoln op dit punt eene weifelende houding gekozen en in stilte den landadel toegestemd, dat het met den vrijen invoer om den zekeren ondergang van den britschen staat te doen was.

Richard Cobden had intusschen de zaak van den Free-Trade in rede op rede met klimmende geestdrift voorgestaan. Monsters-meetings, tot in de zaal van Covent-Garden, hadden zijne woorden herhaald. De mislukte aardappelenoogst van vijf-en-veertig komt het verlangen naar vrijen invoer eene treurige maar dreigende ondersteuning bieden. In eene meeting te Manchester wordt door Cobden beweerd, dat Turkije en Rusland den vrijen invoer gebillijkt hadden, zoodra zich schaarschheid van levensmiddelen openbaarde; dat Sir Robert Peel even groote macht bezat als de Sultan der Turken of de Czaar aller Russen; dat het aan hem stond te beslissen of het land in hongersnood zou ondergaan, ja dan neen. Lord John Russell oordeelde daarom het tijdstip [2]) geschikt, om zijne kiezers der City nadrukkelijk te verzekeren, dat, zoo hij vroeger eene geringe belasting op buitenlandsch graan mocht hebben voorgesteld, er thands met het oog op de dreigende toekomst bij hem slechts geestdrift voor den vrijen invoer werd gekoesterd.

[1]) Wintermaand, 1843.
[2]) 22 November, 1845.

Sir Robert Peel, onverschrokken voorwaarts tredend spijt miskenning en gevaar, geene enkele schrede verhaastend, ondanks den grievenden hoon der Tories en de woedende aanvallen der Radikalen, Sir Robert Peel waagt thands in eene kabinetsvergadering de heldhaftige poging zijne ambtgenooten van de noodzakelijkheid des vrijen handels te overtuigen. Wel weigerde Lord Stanley – later Graaf Derby – het lievelingsdogme zijner partij op te offeren, wel trad het kabinet voor eenige weken af, om Lord John Russell eene vruchtelooze herstellIng van een Whig-ministerie te zien beproeven, maar welhaast staat Sir Robert weêr aan 't roer, om, trots de woede van een Lord George Bentinck – Guizot las zijn vonnis kortweg: „*homme de courses et de plaisirs*" – trots de grievende persoonlijkheden van diens aanstaanden biograaf: Benjamin Disraeli, het groote vraagstuk van den vrijen graanhandel langs den tergend langwijligen weg der parlementaire beraadslaging ten einde toe zegevierend op te lossen.

III.

Politieke zondaars komen in Engeland dikwerf tot bekeering. Lord Palmerston, eens de populairste der ministers en de krijgshaftigste der liberalen, streed vroeger in de gelederen van Liverpool en Castlereagh als gezworen vijand van allen parlementairen reform, om na Cannings dood naar de vanen der Whigs over te loopen en met Lord Grey den reform-bill aan te bevelen. Lord Derby, de ridderlijke banierdrager der oude Tories, heeft als Mr. Stanley, toen hij onder Lord Greys bestuur het staats-sekretariaat van Ierland bekleedde, zich een krachtig voorstander van alle staatkundige hervorming bewezen; zonk zachtkens, als Lord Stanley, op de banken van 't Huis der Lords der konservatieve oppozitie in de armen, om eindelijk als Graaf Derby, na hevigen kamp met Sir Robert over den vrijen invoer, in zijn eigen kabinet eenige machtelooze aanvallen op de grootsche instellingen zijns voorgangers te beproeven. Sir Robert Peel zelf, eerst na zijn plotseling verscheiden als de waar-

achtige patroon van den lijdenden handwerkerstand gewaardeerd, had onder Lord Liverpool voor staats-sekretaris van Ierland gediend, om spoedig, de hoop en de glorie der Tories, een werkzaam deel aan hun hoog-aanzienlijk bestuur te nemen. En toen hij sints, stap voor stap zijne oude beginselen verzakend, rustig den gang der gebeurtenissen raadplegend, de stoutste verwachtingen der liberalen beschaamde, toen werd zijn hoofd het mikpunt voor 't slijk der konservatieven, maar toen ook zonderden de schamelste werkluî hunne pennies af, om hun weldoener na zijn dood een nationaal monument te stichten.

Treurig moge in vele opzichten de houding dezer welberoemde diplomaten zijn, treuriger is de houding van een diplomaatjen als Lord Lytton na zijne wedergeboorte tot tory. Trots de hevige beweging over de quaestie van den vrijen handel, trots zijne eigene wijsgeerspretentiën, had hij de staatkundige waereld met geen enkel woord te recht te wijzen, schoon hij vroeger bij de eerste neêrlaag der whigpolitiek en naar aanleiding der iersche beroerten het als zijn heiligen plicht verstaan had met beslissend gezach te voorschijn te treden. Zich luttel kreunend om zijn voorleden, had hij voor de toekomst partij gekozen. In vijf-en-veertig, toen het zoo hevig betwiste vraagstuk zijne krizis nabij was, had men hem uitgenoodigd zich als kandidaat voor Westminster aan te bieden. Vergeefsche poging. In 't volgende jaar las men in the New Timon eene warme loftuiting op Lord Stanley en niet eer ontwaakte de buitenlandsche reiziger en overvruchtbare novellist uit zijne diepe onverschilligheid omtrent den staatkundigen toestand zijns vaderlands, voordat Graaf Derby in 't Hoogerhuis het programma van zijn aanstaand kabinet had uiteengezet [1]). Een woedende aanval van Disraeli had Lord John Russells ministerie [2]) omvergeworpen; Graaf Derby poogde te vergeefs de noodige krachten voor 't goevernement harer Majesteit bijeen te brengen en sprak intusschen in 't Huis der Lords de overtuiging zijner

[1]) 27 Februari, 1851.
[2]) 2 Juni 1846—Februari 1852.

partij uit. Hij meende, dat „de zaak der landbouwbescherming nog niet geheel beslist was; dat de heerschende politiek slechts eene proefneming was; dat de uitslag der verkiezingen de meening der natie zoû te kennen geven en dat, zoo men een volledig onbelasten invoer van alle artikelen mocht wenschen, de meerderheid van 't Huis zeker die uitspraak zou steunen; dat het hem niet te doen was, om het systeem van Sir Robert Peel omver te werpen, maar, dat hij er tot nogtoe meer kwaads dan goeds van gezien had, en zich als man van eer verplicht achtte in de bestaande zwarigheden door eene matige belasting op den invoer van koorn te voorzien [1]."

In deze woorden zag Lord Lytton het morgenrood van een veelbelovenden dag. Zich onverdeeld te offeren aan zoo goede zaak, haar al zijnen ijver en eerzucht te wijden, scheen hem eene dankbare onderneming. Oogenblikkelijk had hij een vlugschrift gereed over den schadelijken invloed van den vrijen invoer [2], waarin hij zijn ouden vriend John Bull, Esquire, met allen ernst van de heerlijkheid zijner nieuwbakken tory-overtuiging tracht te verzekeren. Geen woord echter over zijn voorleden, geen woord, om de dwalingen uit de dagen van England and the English te verklaren, geen woord ter rechtvaardiging zijner plotselinge wedergeboorte. Zijn eenig streven is John Bull, Esquire, voor goed te overreden, dat de oude, versmade Corn-laws den landbouwers onschatbare voordeelen belooven, terwijl de vrije invoer den zekeren ondergang van Engelands roemvollen akkerbouw moet veroorzaken. Daartoe wordt zelfs Adam Smith geciteerd, die onverwacht genoodzaakt is een tegenstander van den Free-Trade te zijn. Geen wonder, dat men bij de eerste zitting [3] van 't nieuw gekozen Huis der Gemeenten — een jaar na Graaf Derbys heuchelijke verklaring — Lord Lytton onder de vertegenwoordigers van Hertfordshire

---

[1]) Galignani's Messenger, Monday, March, 8. 1851.

[2]) Letters to John Bull, Esq. London, 1851. Tienmaal herdrukt volgens Mark Rochester.

[3]) 20 Augustus, 1852. Lord John Russels kabinet had na Disraelies landbouwmotie nog een jaar lang een kwijnend leven voortgesleept.

zag zitting nemen. Wat hij daar gedaan heeft, bleek reeds uit zijne verdediging van Disraelies budget. Mark Rochester, de toeschietelijke vriend, beweert, dat er slechts aan noodzakelijke opklimming mag gedacht worden, zoo men naar de oorzaak zijner verschijning op de bank der ministers vraagt. En wie daarbij aan zijne onverzettelijke vlijt in de uitvoering zijner eerzuchtige plannen denkt, zal zeker in die uitspraak berusten.

Lord Derby koos in 1858 den eerzuchtigen Lord Lytton in zijn kortstondig ministerie van één jaar tot Staatssekretaris voor de Koloniën. Ook hier poogde hij te schitteren en in dit enkele jaar verscheidene koloniale maatregelen tot stand te brengen. Hij schafte het oude handelsmonopolie van de Hudsonsbaai-Kompanjie af, gaf aan westelijk Canada den naam van britsch Columbia en reglementeerde het opkomende Queensland in Nieuw-Holland. Zoowel in de eene als andere kolonie verrijst thands eene stad, die ter zijner eere den naam van Lytton draagt.

Lauwertakken mogen er karig of overvloedig aan den vruchtbaren novellist worden toegekend, slechts partijzucht kan in den Staatssekretaris voor de Koloniën een groot man ontdekken. Heeft hij al eene gants nieuwe kolonie: britsch Columbia aan Engelands reusachtige bezittingen toegevoegd — Mark Rochester en Thompson Cooper vertellen er u wonderen van — deze goede vrucht eener alles beproevende, tot bezwijkens stijgende eerzucht kan alleen bewijzen, hoe het konservatieve lid van Hertfordshire de vroegere rol van rhetorisch kampvechter voor hervorming en vrijheid met eene meer passende van nuttige werkzaamheid heeft verwisseld. En moge al een hechte band den bekeerden Tory aan den jeugdigen Pisistratus Caxton verbinden, de kostelijkste talentsblijken van dezen zullen nimmer tot bewondering stemmen voor genen, schitterende slechts korte pooze als minister... en grondbezitter.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

What will he do with it?

„Het is nu eenmaal mijne monomanie te gelooven, dat de mensch en zijn stijl éen zijn."
Geel.

I.

De meestal vrij juiste bewering, dat het talent van Pisistratus Caxton slechts door invloed van Sterne en Dickens heeft kunnen bloeyen, wenschen we niet geheel onaangeroerd te doen gelden. Nabootsing van Sternes vernuft, jacht op Sternes humour is niet ten onrechte aan My Novel, met volkomen juistheid aan The Caxtons verweten. Maar in beide werden tevens proeven van eigen kracht, van eigen karakteristiek talent gegeven en greep Mr. Caxton Jun. — als een engelsch kunstrechter opmerkt [1]) — slechts waar het op geestigen humour, op diep gevoel aankwam, Tristram Shandy uit zijne boekenkast. In What will he do with it? bepaalt zich zijn humoristisch dilettantisme tot een enkel

---

[1]) In the National Review, April 1859.

hoog vernuftig woord van Gentleman Waife en tot de opschriften der hoofdstukken. En wederom openbaart zich het eigenaardig talent van Lord Lytton zoo tastbaar en zoo overvloedig, dat men bij de beschouwing van dit veelszins voortreffelijke werk, geen billijker aanvang zal kunnen maken, dan met de toetsing dezer algemeen geldige voorstelling.

Gaven we toe, dat er in de eerste vruchten van Pisistratus Caxtons werkzaamheid eene nabootsing van Sternes beste bladzijden doorschemert, men geloove daarom niet, dat hij bij de schepping van krachtige en eerzuchtige naturen de hulp van Charles Reade of Charlens Dickens had in te roepen. Reeds aanstonds herinnere men zich Lord Lyttons verdienste: door onverbloemde sympathie voor kloeke, ondernemende, worstelende en zegevierende karakters, menig echt mannelijk-fieren held te hebben geteekend. Pelham onderscheidt zich terstond door onverschrokken koenheid, Rienzi door stoute eerzucht, Harley l'Estrange door verheven moed, Guy Darrell door dwependen eerbied jegens het voorgeslacht. 't Ontbreekt zijn listigen fortuinzoekers nimmer aan onverzettelijke wilskracht om het gestelde doel te bereiken. Mr. William Brandon sterft weinige oogenblikken nadat men hem zijne benoeming tot Pair aankondigde; Lumley Ferrers eindigt als Lord Vargrave; Randal Leslie treedt met het woord: Kennis is Macht, in de maatschappij op; Arabella Crane eindelijk roept alle de schatten eener listige wilskracht te hulp tot verwezenlijking van 't mislukte doel haars levens.

Toen Pisistratus Caxton zich voor 't eerst in zijn nieuw kostuum naast de maestroos der engelsche romandichting vertoonde, greep hij in de gouden snuifdoos van Lawrence Sterne om er diepzinnigen humour en innigheid des gevoels uit op te rakelen. Sints hij zich echter wat meer op zijn gemak bevond, stak hij zijne snuifdoos in den zak, en ving hij aan op eigen gezach te spreken. What will he do with it? is inderdaad de vrucht van eigen talent.

De luide bijval zijnen kunstbroeders geschonken moge zijn scheppingsdorst nieuwe prikkelen, zijn talent nieuwe veerkracht geschonken hebben, kopie noch van Charles Reade,

noch van Currer Bell, noch van Charles Kingsley, noch van Anthony Trollope, noch van Georges Eliot, noch van Charles Dickens, noch van William Makepeace Thackeray, noch van iemand der glansrijkste literaire gestarnten, is op eene enkele bladzijde dezer lettervrucht te bespeuren. Men vergelijke het talent van beide laatsten met het zijne en vrage: of er van navolging bij voorbedachten rade sprake mag zijn.

Dickens treedt op als levenslustig humourist, Thackeray als verbitterd satyrist, Lord Lytton, als vernuftig novellist. Dickens weet met schateren en weenen te overrompelen, Thackeray met de grimmige grijns eener sidderende woede te schokken, Lord Lytton met den beschaafden glimlach van een geoefenden dandy te bevallen. Dickens plaatst zich met onuitputtelijke schatten van goede luim aan den huiselijken haard des engelschen burgers, hoort er, met gesloten oogen droomend, naar 't krekelgezang in den schoorsteen en ziet er met jongensgeestdrift een pudding bereiden. Thackeray bespiedt de bonte bevolking van een adellijken burcht, en wacht er het hoogbeschaafde grauw af, om het langs den openbaren weg voort te zweepen, tot het al zijne laagheid bekend, al zijne verachtelijkheid ontbloot, al zijne verdierlijking gestaafd heeft. Lord Lytton buigt in keurslijf en galarok voor een uitgezocht salonpubliek, fluistert „the girls of the period" eenige hoffelijkheden in 't oor en omringt zich van een stoet welgezinde jongelieden, wien hij boeyende intrigen verhaalt en staaltjens zijner geniale waereldbeschouwing om niet aanbiedt. Dickens schittert, wanneer hij de gantsche natuur over de vreugde zijns harten doet meêjuichen, als popels een feestlied ruischen, eiken zachtkens jubelen, en de wind tuimelend aanholt, om met stroowisschen te dartelen, om met beekjens te stoeyen, om blijde geheimen te vertrouwen aan de reten van den kerkmuur. Thackeray schittert, als hij uit den mond eener vijftienjarige een verrassend woord heeft opgevangen, dat van walgelijke melaatschheid des harten getuigt, als hij zich aan hare zijde vastklemt, iedere beweging eene wandaad, iederen ademtocht eene valschheid, ieder gebaar eene laagheid noemt, om met wrevele

wanhoop het oogenblik te verbeiden, waarin een enkele klank de verholen rest eener betere natuur zal openbaren. Lord Lytton schittert, als hij u onverhoeds te midden van den strijd zijner helden plaatst, hier een uitgang opent, daar een muur doet rijzen, ginds een gordijn oprolt, elders een kloof graaft, en u eindelijk met een tevreden knikjen bij de hand grijpt, om u in den doolhof den gebaanden weg te wijzen.

Dickens is dikwijls optimist, Thackeray in den regel pessimist, Lord Lytton altijd idealist.

't Eenvoudig feit reeds, dat Thackeray en Dickens satyrische humouristen zijn en Lord Lytton romancier is, zou alle mogelijkheid van nabootsing veelszins bemoeyelijken. Hoe zou er eene nabootsing mogelijk zijn van Dickens' eigenaardigen humour, in de oogenblikken zijner kracht, als Mark Tapley naar Amerika reist, om, ridder der goede luim, zijn vroolijken lach in de moerassen van Eden te doen klinken; als Barkis den kleinen David bij een pand van zijn kieltjen grijpt en toebijt: „Barkis is well willing!" als de wolken tot Paulus Dombey spreken en uit het gekabbel der golven liederen tot hem klinken van 't onbekende land, waar zijne moeder woont; als kapitein Cuttle met deftig gebaar zijn ouderwetsch zilveren uurwerk met een paar zilveren lepeltjens en een suikertangetjen naast Dombeys rechterarm legt, om zijne soliditeit te staven; als de schoolmeester met zijn zakdoek uit het venster wuift, als de stoere stoker Nelly een verroesten schilling schenkt?

Lord Lytton heeft nooit zoo roerende bladzijde geschreven, nooit een zweem van zoodanigen humour verraden, maar heeft hij ooit eene zelfverbranding, ooit het instorten van een oud gebouw tot ontknooping zijner verwikkeling gekozen? Was het weefsel zijner intrigen niet altijd kunstig en ongedwongen, volgden de gebeurtenissen elkaâr niet met waarschijnlijkheid op, sloot het slot zich niet ongezocht aan het begin?

Lord Lytton munt daarbij door vernuft uit, zoo dikwijls hij zijn gezond verstand over zijne ingenomenheid met effekt doet zegevieren; Dickens barst jubelend of snikkend uit, hij gunt zich den tijd niet een vernuftig woord te bedenken.

Lord Lytton poogt bespiegelend een weg tè banen door de kronkelgangen van 't menschelijk gemoed en er met wijsgeertrots op te wijzen, welke grootsche ontdekkingem hem op de baan van zijn onderzoek hebben verblijd. Hij grijpt een enkelen alledaagschen karaktertrek, verbindt er een anderen meê, mochten ze ook lijnrecht tegen elkaâr indruischen, dempt de klove met half geestig, half dichterlijk gekeuvel en dringt zich zelven zoo hoffelijk aan zijne figuren op, dat zijne dandies en zijne lakeyen, zijne valsche munters en zijne ministers, zijne filozofen en zijne straatroovers, zijne jonge ladies en zijne grijze matronen zich welhaast onbeschroomd van zijn eigenaardig frazenstelsel bedienen.

Dickens beproeft met overrijk meêgevoel lief en leed des harten te peilen of met groteske ironie zedelijke verdorvenheid te belachen. Hartstochtelijk ingenomen of bitter vertoornd, vestigt zijne schatrijke fantazie zich op eene scherp in 't oog vallende zijde van eenig karakter, welke hij wendt en keert, onder elken lichtval beschouwt en in duizend schakeeringen herhaalt. Zijne personaadjes treden telkens met hetzelfde karakteristieke etiket te voorschijn: Toots biedt u steeds het adres van zijn kleêrkamer; Mr. Bounderby richt altijd uwe aandacht op feiten en cijfers; Mr. Skimpole bekent u immer zijne onkunde van tijd en geld; Mrs. General zet u haar pruimpjens en prismaas voor, Mark Tapley zijne vroolijkheid, Neef Feenix zijne waarde en veelbeloovende nicht, Mrs. Jelleby hare negers.

Thackerays karakterstudie komt door empirische analyze en woedende satyre tot stand. Trek voor trek bespiedend, met valkenblik elk verschijnsel opmerkend, geene enkele beweging gering achtend, stapelt hij de vruchten zijner waarneming op een, om het ongelukkig voorwerp zijner studie onder het gewicht eener ontzachelijke snoodheid te vernietigen, niet voldaan voor hij het laatste beschutsel heeft weggerukt, 't welk het doorkorven kadaver nog bedekte. Eene enkele zijner figuren staaft het terstond: Becky Sharp wordt door een fatsoenlijk gezin liefderijk ontvangen; terstond is elk harer woorden eene logen, elke handeling eene onbeschaamdheid. De onschuldige harten harer leerlingen verpest

ze met de slechtste werken van Voltaire en den jongen Crébillon; bij het vertrek van haar echtgenoot ten oorlog mijmert ze over een rooskleurig balgewaad, en als Sir Pitt Crawley, eigenaar van een vorstelijk vermogen en onkundig van haar echt, haar ten huwelijk vraagt, gilt ze hem van woede stampvoetend toe, dat ze reeds lang met zijn zoon getrouwd is.

De zwakke zijde der karakterteekening openbaart zich bij Lord Lytton in gebrek aan dramatische kracht en overvloed van geliefkoosde bespiegelingen, bij Dickens in gebrek aan rustig overleg en overvloed van grillige hartstochtelijkheid, bij Thackeray in gebrek aan aesthetisch evenwicht en overvloed van bruischenden toorn.

Maar genoeg om te betoogen, dat het talent van Pisistratus Caxton niet afhankelijk kan geacht worden van eene navolging, die ware ze beproefd, steeds op onoverkomelijke zwarigheden zou stuiten. Of zou Terburg met het penceel van Jan Steen eene enkele figuur hebben kunnen scheppen, sparkelend van geest en humour, als die van Jan Steen — zou Frans Hals met het penceel van Dou een enkel venstertjen hebben kunnen schilderen met de innige trouw en de reusachtige vlijt van den gemoedelijken maestro? Daarenboven een beroep op Dickens en Thackeray tot verklaring van Pisistratus Caxtons talent laat altijd eene menigte vragen onbeantwoord. Ik wensch daartoe een anderen weg, die geheel voor de hand ligt, in te slaan. Lord Lyttons derde manier toch schijnt in nauw verband te staan met zijne politieke wedergeboorte. De stekelige spotternij van zijn eersten en het grandiooze idealisme van zijn tweeden stijl pasten geheel bij zijne vroegere staatkundige overtuiging, zijn eigenzinnig liberalisme sloot zich karakteristiek bij zijn letterkundig streven aan. Zoo spoedig hij tot de konservatieve politiek was overgesprongen, was het met zijn revolutionnair-wijsgeerigen overmoed gedaan. Pisistratus Caxton begreep dit volkomen. Zijn vroeger idealisme, kampend met hardnekkigen trots, moest plaats maken voor rustiger levensbeschouwing, zich aansluitend aan realistische kunstovertuiging. Er moest afstand gedaan worden van alle

verzet tegen het bestaande, mocht ook zijn strijdlustig vernuft tegen kleinere zwakheden van enkele standen blijven oorlogen. Er moest met ijver op de geringste details van het huiselijke leven gelet worden, mocht ook zijn geliefkoosde salon hem ongeschikt gemaakt hebben voor den ongekunstelden toon der huiskamer. En mocht het eindelijk noodig worden zich van eene kleine dozis zacht schertsenden humour te voorzien, wellicht zou hij dan Vader Sterne, den genialen leermeester van het humouristisch Jong-Engeland, raadplegen; de simpele gedachte, dat hij, Lord Edward Bulwer Lytton, zich tot kopiëeren zijner tijdgenooten verledigen zou, is nimmer bij hem opgekomen.

II.

Is What will he do with it? de vrucht van eigen talent, het deelt er alle de voor- en nadeelen van.

't Valt niet moeyelijk na de lezing dezer vier meestal krachtig boeyende deelen aan te toonen, dat ze een schitterend bewijs voor de ongerepte frischheid en veerkracht van dat talent leveren, mochten ze al niet zoo dringend pleiten voor een even onbetwisten als merkbaren vooruitgang. Maar hebben de oude ervaringen van Pelham en Maltravers zich aan het talent van Pisistratus Caxton gehuwd, de oude zwakheden van beide eersten vereenigen zich met kleine gebreken van den laatste. What will he do with it? mengt onder den algemeenen goeden indruk enkele onaangename herinneringen. 't Is mij onmogelijk aan genen onbekrompen recht te doen, voor met deze naar eisch is afgerekend.

Aanstonds wijzen we op Pisistratus Caxtons zonderlinge voorkeur, om alle de vruchten zijner klassieke studiën zoo overvloedig mogelijk uit te strooyen. Wil men den engelschen gentleman zijne ingenomenheid met klassieke herinneringen vergeven, tot vermoeyende herhalingen van algemeen bekende aardigheden uit de litteratuur der Ouden, tot het misbruiken van antieke dichter- en godennamen, tot het te-grabbel-werpen van Horatius' beste kopletten, tot kinderachtige blijdschap over een welgeciteerd klassiek ge-

meenplaatsjen zal niemand hem aanmoedigen. Men werpe een vluchtigen blik in een der vier welgevulde deelen en terstond zal men eene eerwaardige rij van grieksche en romeinsche vernuften zien voorbijtrekken. Verlangt men een voorbeeld? Frank Vance, de talentrijke schilder van vrouwenkopjens, komt bij 't zien van eene kindermeid en een knaapjen op den inval om Vergilius te citeeren. In statige bosschen en groene weilanden wordt u herinnerd, hoe hier de geest zich in kalm en ernstig gemijmer pleegt te vermeyen, hoe de eerzucht hier rust gunt aan 't wiel van Ixion, de gierigheid aan 't vat der Danaïden. Fairthorn is even stilzwijgend, als of hij uit den grafkelder van Trofonius verschenen ware; zijne fluit klinkt even aangenaam, als die „van den Faunus van Horatius", den eenigsten dichter, waarmeê Guy Darrell eene week zou wenschen door te brengen. Waifes listen worden met de bedriegerijen van Ulysses vergeleken. Als Sir Izaäk zwart is geverfd, schijnt hij „een afstammeling van Cerberus"; verlaat Jasper Arabella voor geruimen tijd, haar wordt als Dido toegeroepen: „Heu quoties fidem!" enz.: beproeft George Morley het stotteren af te leeren, hij grijpt met Demosthenes steentjens uit het zand en verbergt het onderricht van Waife even geheimzinnig als Numa de lessen van de Nymf Egeria. Het engelsche publiek, „een laudator temporis acti", is steeds ontevreden met de beste parlementaire sprekers, „al waren ze redenaars geweest gelijk Homerus (sic) en Cicero." Flora Vyvyan, hoe lieflijk en bevallig hare verschijning zijn moge, kan u niet worden voorgesteld zonder de vermaning, dat ze was als „Hebe, die Thalestris naäapt. Bij Darrells huwelijksplannen doet zich de volgende opmerking voor: „toen Alcides" – Herkules draagt ditmaal een zondagspak – „na alle de vermoeyenissen van het leven eene bruid koos op den Olympus, moest hij Minerva gekozen hebben, maar hij koos Hebe." Blijft Arabella in hare eenzame woning met de drukkende zorg voor de toekomst alleen, zoo verneemt men, dat „de vestingwerken der vrouwelijke deugd meer door smart en verlatenheid verzwakken, dan door vreugd of vleyerij": waarbij zich passend aansluit

„helaas! de wezenlijk gevaarlijke Venus is niet die Erycina, welke door Scherts en Lach omringd wordt." Jaspers rhumatismen worden vergeleken met „de vergiftigde tunika van Herkules." Guy Darrell eindelijk heeft zoo bizonder groot aantal kopletten uit Horatius' Oden van buiten geleerd, dat Fairthorn, na ettelijke staaltjens, volkomen billijk uitroept: „Och Sir! zwijg toch. Al weêr Horatius. Ik kan het niet uithouden!" Een bescheiden twijfel opperende of Lord Lytton overal de beste lezing van zijn bevoorrechten odendichter heeft gevolgd, wijzen we in de tweede plaats op zijn gekunstelden stijl.

Aangenaam en bevallig als de eerste hoofdstukken geschreven zijn, ontbreekt het er echter geenszins aan de oude gezwollenheid, die immer met zijne filozofische liefhebberijen in 't nauwst verband heeft gestaan. En daar deze laatsten zich meestal tot het zoeken van een nieuwen, puntigen vorm voor eene oude gemeenplaats bepaalden, stuit men ook thands op eene menigte duistere of onbeduidende uitspraken, die met zekeren ophef zijn voorgedragen, bij de eerste vluchtige lezing der aandacht als ontglippen en den geestrijken Pisistratus Caxton volkomen onwaardig zijn. Angstig bedacht zijne vernuftige grepen zoo voordeelig mogelijk te plaatsen, treedt het overleg onaangenaam merkbaar op den voorgrond en bederft den besten inval. Maar daarenboven moet het dikwijls, bij gemis aan waarachtig vernuft, eene alledaagsche waarheid tot een schitterend gezegde hervormen, den gastheer gelijk, die gemberbier uit champanjeglazen aanbiedt [1]). Allereerst mag gedrukt worden op het onophoudelijk, tot verdrietens herhalen der titelaardigheid. „Stel" — zeide eens Mr. Jakob van Lennep tot mij — „stel, dat ik een roman schreef, met den titel: Hoe zal het afloopen? — dat ik die vraag bij iedere nieuwe wending der vertelling herhaal, zal er iemand gevonden worden, die mijn geestig plan zal prijzen?" Hierbij voegt zich terstond de menigvuldige herhaling van de titels der hoofdpersonaadjes. Jasper Losely wordt onvermoeid omschreven met het praedikaat: „de sterke man", Arabella

[1]) Vergelijk: the National Review, April 1859.

treedt altijd als: „de norsche vrouw, de vrouw in het grijze kleed", op, Guy Darell als: „de trotsche man", Kolonel Morley als: „de man van de waereld" en zijn neef George als: „the Preacher". Een eenvoudig denkbeeld, een gewoon voorwerp wordt met bonte cieraden opgedirkt. Kerktorens zijn: „wegwijzers naar den hemel"; sprinkhanen: „vrienden van dichters en feeën"; bij gelegenheid van den lombard wordt gezegd, dat hij menige „heilige gedachtenis ontvangt, om haar zoo zelden terug te geven uit dat land der droomen, betere dagen genoemd"; als Guy Darrell zich op wetenschap wil toeleggen, heet het, dat hij „een deel (wenschte) uit te maken van die zonen des lichts, welke eene nieuwe wet hebben opgelost uit het wetboek des hemels." Hinderlijker nog zijn gezegden, waarin eene schitterende onzekerheid nevelt, welke alle onderzoek afstoot. Om een enkel voorbeeld bij te brengen:

„Koningen hebben geen goddelijk recht, dan wanneer ze onttroond en gevallen zijn; zij zijn dan bekleed met dat ontzach, 't welk ieder plechtig beeld van aardsche wisselvalligheid aanbiedt; eene wisselvalligheid, waardoor de epikurist wordt opgeschrikt, insanientis sapientiae consultus en aan zijne zorgelooze lier de tonen ontlokt, die het bestaan van een God verkondigen."

„De nijd zal eene wetenschap worden, zoodra zij het gebruik der mikroskoop leert kennen."

„Om het menschelijke karakter juist te beoordeelen, heeft men somtijds weinig ondervinding noodig, mits men eene groote ziel bezitte."

„Laat een koning en een bedelaar ongedwongen met elkaâr spreken en het zal de schuld zijn van den bedelaar, zoo hij niet een of ander zegt, waarvoor de koning zijn hoed afneemt."

„Onderzoek zulk eene uitspraak" -- schrijft de reeds vermelde engelsche kunstrechter — „en ge zult bevinden, dat ze volkomen hol is, of dat, zoo ze eene bedoeling heeft, die bedoeling valsch is. Door welke geestesgaven munten bedelaars gewoonlijk uit, om koningen tot zulk een eerbiedsbewijs te dwingen? En, gesteld, dat het in hunne macht was, door zoodanige gaven uit te munten, ze zouden er die vrucht niet van plukken. Men neemt voor niemand den hoed af, om hetgeen hij zegt, maar men groet hem, om hetgeen hij is."

Dezelfde pathos dringt zich hier en daar aan de gesprekken der hoofdfiguren op. Schoon Lord Lytton een treffelijk gebruik weet te maken van dramatische vormen, ontbreekt het

hem meestal aan waarachtig dramatisch talent. Een karakter in de hoofdtrekken zijner ontwikkeling te beschrijven, het door hartstocht in oproer te brengen, het naar inspraak eener betere overtuiging te doen zegevieren of door den dwang der zinnelijke natuur te doen vallen, is hem geene onmogelijke taak. Maar de fijne schakeeringen te teekenen, die het eene individu van het andere onderscheiden, maar het juiste woord te kiezen, waardoor eene waereld van gedachten en hartstochten in het ten tooneele gevoerde karakter wordt geopenbaard, maar geheel vrij van persoonlijke bekommeringen onbekrompen waar te nemen en ongehinderd in de hartsgeheimen zijner helden door te dringen, is hem stellig onmogelijk. Wel poogt hij, wat hem aan dramatische kracht ontbreekt, door overleg te vergoeden, maar kan natuurlijk den beperkten cirkel zijner eigene levenswijsheid niet verlaten. Zijne volstrekte onmacht om volkomen onafhankelijk buiten eigen denk- en gevoelswaereld te treden is de eenige oorzaak, waarom zoovele zijner helden mislukken, waarom Guy Darrell een geïdealizeerde Bulwer, Lionel Haughton een verjongde Bulwer, George Morley een preekende Bulwer, Lady Montfort een gekapte Bulwer is. Vandaar de matheid en lankwijligheid van de gesprekken dezer personen, die dikwerf niets anders, als de vergeefsche poging des auteurs verraden, door vernuft te herstellen, wat hem aan dramatisch inzicht ontbreekt. Slechts een enkel voorbeeld. Als Lionel met Guy Darell den vijver bij Fawley-Huizinge bezoekt, komen de twee zwanen op hen aanzwemmen. — „Zij komen om gevoêrd te worden" — zegt Darrell. „Zachte, liefelijke zinnebeelden der groote maatschappij. Genegenheid is de telg van het nuttige!" Wanneer hij Lionel later op den blauwenden horizon wijst en meêdeelt, dat hij eens die geheele uitgestrektheid gronds, als een park bij een nieuw op te richten burcht zou gevoegd hebben, gaat hij dus voort:

„„IJdelheid der menschelijke wenschen! Wat onderscheidt den teleurgestelden landheer van den gestuiten veroveraar, dan het verschil in de mate van hun beider dwaasheid? Het karakteristieke der menschelijke hersenorganen, moet zeker het begeervermogen zijn." — „Was het door zijn begeerlijkheidsorgaan, dat Themistokles zich beroemde een kleinen staat groot te kunnen maken?" — (vraagt Lionel pedant). „Goed onthouden en geestig

aangehaald" — andwoordde Darrell (nog pedanter). „Ja, ik geloof, dat zijn begeervermogen in nauw verband met dien bluf stond. Zich een naam te maken was een der vroegste droomen van Themistokles, indien wij de anekdote mogen aannemen, volgens welke hij zou gezegd hebben, dat de trofaeën van Miltiades hem zijn slaap ontroofden. Zich een naam te stichten of een fortuin te maken, zijn slechts twee verschillende uitvloeiselen van denzelfden menschelijken hartstocht!"

Had Lionel bij deze plechtige uitspraken slechts met moeite eene ondeugende neiging tot geeuwen onderdrukt, wie zou het hem euvel kunnen duiden? Lionel zal er zich wel voor wachten. Later geeft hij aan Vance een staaltjen van dergelijke welsprekendheid, als hij diepzinnig uitroept:

„Het genie en de wil hebben drie groote elementen met elkaâr gemeen: het geduld, hoop en de inspanning van alle krachten tot een doel."

Ook Waife heeft zijne pathetische oogenblikken. Hij heeft Sir Izaäk een engelschen naam gegeven en herinnert zich plotseling, dat het beter ware geweest, met het oog op zijn bizonder doel, hem met een franschen te doopen:

„Alle nationaal vooroordeel" (roept hij uit) „verflauwt bij het besef van gemeenschappelijk belang. Wij zullen altijd meer wezendlijke deugden bij een franschen poedel vinden, dan bij een engelschen wachthond, wanneer een poedel ons van nut is en een wachthond niet. Maar, o verzuimde zorg! o tijdverspilling met ijdele namen! o zinnebeeld van fatsoenlijke opvoeding! Het is mij volstrekt niet ingevallen, dat de hond, volgens ons drama, een fransche hond moest zijn!"

Wenscht Guy Darrell Sofie tot een verlengd verblijf op Fawley-Huizinge uit te noodigen en tevens over de hoop van Lionel te spreken, hij zegt dan hoofsch buigend:

„Schoone gast, leer mij de wijze waarop ik voortaan een bijzijn eer verlengen dan verkorten kan, waarin een nog somberder leeftijd dan de mijne toch bekoorlijkheden zou huldigen, die jonge lieden tot haren slaaf maken!"

De courtoisie van een gemuskeerd markiesjen uit de omgeving van Pompadour zou zich niet keuriger hebben kunnen uiten. In Guy Darrells gesprekken zou nog wel een enkel staaltjen van dezen aard zijn te ontdekken — maar reeds genoeg op gebreken gewezen, die zoo eigenaardig met de beste voortbrengselen van een te recht hoog gevierd talent zijn saâmgeweven, dat niemand er de lichtzijde van zou kunnen waardeeren, die niet allereerst de schaduw tot voorwerp van een ernstig onderzoek gemaakt had.

III.

Een novellist-veteraan, als Lord Lytton, met zoo rijk voorleden en zoo onverdroten inspanning, zou ook bij twijfelachtigen vooruitgang nimmer een nieuw werk kunnen aanbieden, waarin niet telkens de heugelijkste blijken van veeljarige letteroefening, van eene zeldzame gave van samenstelling en ordonnantie waren op te merken.

Op dit laatste stuk is er waarachtigen vooruitgang te waardeeren in What will he do with it? De aantrekkelijkheid van den gantschen roman schuilt in de ongewoon boeyende vertelling. Van het oogenblik, dat Vance en Lionel voor 't eerst Waifes kleindochter ontmoeten, tot op het tijdstip, dat ze haar van den grijsaard opeischen als zuster en bruid, strekt zich eene keten van gebeurtenissen, zoo reusachtig en toch zoo innig verbonden, dat men — behalven de zeer melodramatische verwisseling der kinderen van Mathilde Darrell en der zuster van Frank Vance, benevens Fairthorns zeer ongepast opzet om Sofie tegen haar huwelijk met Lionel in te nemen — te vergeefs zou pogen er eene enkele schakel als opgedrongen en overvloedig in aan te wijzen. In het vlechten van een kunstig weefsel heeft Lord Lytton met dit werk op nieuw zijn meesterschap gestaafd. Geen knoop in het groote net, die niet met bewustheid gelegd is, geen draadjen, 't welk niet tot het gewenschte doel meêwerkt. Alle de talrijke verwikkelingsperioden zijn met geluk gekozen, nimmer te gezocht om het verwijt van onwaarschijnlijkheid te verdienen, steeds belangrijk genoeg om op levendige aandacht te mogen rekenen. Lord Lytton improvizeert nooit. Geene enkele wending is ter vlucht of uit luim tot stand gekomen, alles is nauwkeurig afgebakend en vooraf berekend. Hij behoeft ons bij den aanvang van zijn zesde boek, het middenpunt van What will he do with it? niet te verzekeren, dat hij naar een vooraf beraamd plan arbeidt. Terwijl hij het slot van zijn verhaal met grooten takt in schemerende duisternis verbergt, volgt men den verhaler zonder ongeduld, belangstellend uitziende

naar een nieuwen wenk, die het beloofde licht zal doen opgaan; vast overtuigd nimmer te zullen dobberen op de zee der grilligheden van den improvisatore. Als Waife den stotterenden student van Oxford ontmoet, als Jasper Losely Darrell en Lionel op hunne wandeling volgt, als Arabella Crane uit haar venster de schitterende equipaadje van Lady Montfort met grimmigen blik ziet voorbijsnellen, gist men terstond een verband, daar men weet, dat ze niet te vergeefs naast elkaâr worden geplaatst.

Eene volledige ontleding van den inhoud zou echter voor de lezers van What will he do with it? al te lankwijlig worden en tevens zou ze bij de meeste beknoptheid hier te groote plaats eischen. Het belang dezer vier lijvige deelen is daarbij zoo innig met de verwikkeling aaneengeschakeld, dat eene dorre schets van den inhoud reeds alle verdere kennismaking genoegzaam overbodig maakt, en ons de uitvoerige taak op de schouderen zou leggen Lord Lytton na te schrijven. Toch wenschen we uwe aandacht op enkele der hoofdpersonen te vestigen. En even als het lichter mogelijk is eene voorstelling van Metsuus vroolijken huisman met pijp en kroes bij zijn biervat te geven, dan een voor een de heerlijke gestalten van Van der Helsts Schuttersmaal te teekenen, blijft toch altijd de kans den ronden Witsen voor te stellen, de forsche hand reikend aan den netten, naar den dandy zweemenden Van Waveren, op het nobele gelaat van den Vaandrig Banning te wijzen, omdat ik vreezen zou de belangstelling te verliezen, wanneer ik ondernam alle hunne geburen trek voor trek recht te doen.

Wat we ons dus hier veroorloven is straks eenige der eerste akteurs uit Lord Lyttons veel omvattend drama af te zonderen: Gentleman Waife, den père noble, Jasper Losely, de valsche rol, Kolonel Morley, „den man van de waereld", en Arabella Crane, de ijzeren vrouw. Bij de schepping van hunne figuren heeft zijn konstruktief talent hem de beste hulp geboden. Muntte hij uit in zorgvuldig bereide verrassingen, in onnaspeurbaar kunstige samenstelling, mannen van listig overleg en ijverige handeling, van fijne berekening en stoute onderneming, moesten hem dus het

beste gelukken. Als de zoodanigen zullen drie der aangewezen karakters zich doen kennen: naast hen, treedt Kolonel Morley als type van een goed geteekenden gentleman op.

Schort het Lord Lytton aan ongedwongen waarneming en wezenlijk dramatisch talent, beschrijvingen van kunstig beraamde plannen en schrander gevlochten intrigen, tooneelen van beweging en afwisseling, van wanhopende worsteling en snelle handeling [1]), gelukken hem zoo volkomen, de strijd van hevige hartstochten, de gesprekken, die in onmiddellijk verband staan met handeling en gemoedsbeweging strooken zoo uitstekend met zijne krachten, dat, hadde hij slechts een greintjen dramatisch genie bezeten, men hem onvermijdelijk als Engelands grootsten romandichter zou moeten gehuldigd hebben.

Vóor ik mijne verplichting nakom, wijs ik hier thands nog op eene belangrijke eigenschap, die zich eigenaardig aan deze zijde van zijn talent aansluit: bevallige teekening zijner mise-en-scène voor zoover zij van gezocht vernuft verschoond blijft. Pisistratus Caxton heeft zich met vlijt en aanvankelijk goed gevolg op natuurschilderingen toegelegd. Schoon zijn landschap nog altijd wat sterk gekleurd schijnt, mag zijn croquis van Montfort-Court met park en bosschen als eene voortreffelijke proef worden aanbevolen. Reeds Pelham muntte uit door teekening van binnenhuizen, van hoogaanzienlijke binnenhuizen — de bedoelde schets is verdienstelijk genoeg om er u een enkel staaltjen van aan te bieden.

Gij zijt in de eetzaal van het kasteel Fawley:

„Een oudheidkenner zou met een enkelen blik ontdekt hebben, dat zij te eeniger tijd een deel van de vestibule moest hebben uitgemaakt. Toen namelijk in den tijd van Elizabeth of van Jakobus I de meer weelderige levenswijze uit de burchten der baronnen tot die van den lageren adel begon door te dringen en de vestibule niet meer als gemeenschappelijke eetzaal voor den eigenaar en zijne onderhoorigen gebruikt werd, was dit vertrek daarvan afgescheiden door opene paneelen, welke wederom, voor de warmte en het gemak, door een volgend geslacht waren verruild voor

---

[1]) Vergelijk: the Universal Review, Juli 1859. In eene beknopte en oppervlakkige beschouwing van What will he do with it? wordt Lord Lyttons geluk in 't beschrijven van handeling zoo hoog verheven, dat men tot de veelzeggende bewering komt: „Ware hij een schilder geweest, hij zou een gevaarlijk mededinger geworden zijn voor Horace Vernet!"

een stevig beschot. Zoo was de eene zijde van het vertrek rijk vercierd met meetkunstige figuren en pilasters met lofwerk, terwijl de drie andere kanten bestonden in eenvoudige paneelen, met een donker fantastiesch fries in pleister, eene hertenjacht voorstellende en reikende van de lambrizeering tot aan den zolder. In de zoldering zelve waren lange wimpels gebeeldhouwd en het wapen der Darrells: een reiger, omkranst door de familiespreuk: „*Ardua petit Ardea*". Klaarblijkelijk hadden noch de tegenwoordige, noch dé vorige eigenaars zich de moeite gegeven om de meubelen met het vertrek in overeenstemming te brengen; deze toch waren in den zwaren smakeloozen stijl van George I; omslachtige stoelen van notenhout met het geslachtswapen in mozaïek op de eenvoudige ruggen, waarin de worm zat, en zittingen van verschoten blauwe wollen stof; een wonder leelijk buffet en daarop een paar grijnen foedraals, welker deksels open waren en de pistoolvormige heften van zilveren messen lieten zien. De schoorsteenmantel reikte tot aan den zolder, was verdeeld in paneelen met wapenschilden voorzien en werd ondersteund door ruwe steenen karyatiden. Er hingen vele schilderijen aan de wanden: familieportretten, want de namen waren in de lijsten geschreven. Zij waren uit verschillende tijden, van dien van Elizabeth tot aan George I. In allen was dezelfde sterke familiegelijkenis: fiere trekken, donker hair, een ernstig wezen, behalven het portret van zekeren Sir Ralph Haughton Darrell, in eene kleeding, die herinnerde aan den vroolijksten tijd van Karel II, vol strikken, kant en linten, duidelijk de *lion* van zijn geslacht; hij had blauwe oogen, eene blonde pruik, een zorgeloozen, ondeugenden glimlach en zag er volkomen uit als de lichtzinnigste schavuit, die ooit vloekte tegen een woekerjood, handgemeen werd met een nachtwacht, eene dame bekoorde, een echtgenoot schrik aanjoeg, en een liedjen neuriede, als hij zijn partij een degen door 't lijf stiet."

Mocht reeds deze proef u doen toestemmen, dat Lord Lyttons teekening getrouw en geestig is te prijzen, dat zijn penceel naar cierlijkheid streeft, dat zijn koloriet door levendig kleureffekt uitmunt, Pisistratus Caxton gaf ruimschoots blijken, dat hij voor zijne nieuwe schildersvaardigheid het oude degelijke vernuft niet verbeurd had. Hoe dikwerf ook door gezondheid en affektatie verdorven, heeft het zich het best staande gehouden, waar het zijne gave van verhalen tot bondgenoote had. Sla zelf de chronijken van 't hoogadelijk huis der Viponts op. Zij zullen er u een uitmuntend bewijs van zijn. Hier slechts een pikant genrestukjen van de londensche jeunesse dorée:

„Jonge lieden met weinig denkbeelden en nog minder plichten — maar met overvloed van vrijen tijd, overvloed van gezondheid, overvloed van geld in hunne zakken, overvloed van schulden aan hunne leveranciers — stoute ruiters — kombinatiën over de wedrennen makende in de stallen van Tattersall — de trots van ongehuwde tantes, eene plaag voor spaarzame vaders — wispelturige aanbidders, maar eerlijk in weddingschappen — menschen, die snel leven en hunne jeugd spoedig achter den rug hebben — die voor het grootste deel den middelbaren leeftijd bereikt hebben eer zij

nog dertig jaren tellen — die getemd worden door het huwelijk en tot bedaarde luî gemaakt worden door de verandwoordelijkheid, welke ontstaat uit de zorgen verbonden aan bezittingen en uit de waardigheid van hun rang — die plotseling veranderen in praezidenten van eene rechtbank, leden van het Lagerhuis of deftige pairs, terwijl hunne denkbeelden aangroeyen met hunne plichten — wier meeningen, eertijds wankelend als een riet in den wind, vast worden als de palissade van een afgebakend eigendom — nuttige, ijverige mannen, veranderd als Hendrik V, toen deze de regeering aanvaardend, tot den voorzitter der rechtbank sprak: hier is mijne hand — en tot Sir John Falstaff:

„„Ik ken u niet, gij oude man,
Kniel neder in gebeden.""

IV.

KOLONEL MORLEY.

In Hydepark heerscht de vroolijke drokte van een schoonen Junimiddag in den season. Dezelfde londensche jeunesse dorée, waarmeê we zoo aanstonds kennis maakten, wedijvert met enkele dandies van 't vaste land in prachtige equipaadjes of in schoone rijpaarden. Een hoogedel en hooggeboren publiek schuift langzaam vooruit door de wandelruimte of gonst aan de zitplaatsen van 't noordeinde. Onwillekeurig wendt uw blik zich naar die twee gentlemen, welke de een op dien zwarten arabier, de ander op dien fieren schimmel, stapvoets den rijweg bij de rivier volgen. Vestig uwe aandacht in 't bizonder op den eersten. „Eenvoudig in kleeding, eenvoudig van gelaatstrekken, eenvoudig van manieren", onderscheidt ge hem toch terstond te midden van zooveel opmerkelijke gestalten, als malkaâr hier plegen te verdringen. De gemakkelijkheid, waarmeê hij zijn paard weet te besturen, de ongedwongenheid, die zijne houding karakterizeert, de cierlijkheid, die elke zijner bewegingen adelt, heeft terstond uwe ingenomenheid gewonnen. Eene schitterende amazone, de modekoningin van den dag, heeft zich met talrijk gevolg van paadjes uit de jongelingschap der fashion aan zijne zijde gevoegd. Reeds hebt ge zijn naam opgevangen: Alban Vipont Morley, en vraagt ge, wat nieuwsgierig, naar meer. Ginds op die gothische bank plaatste

zich een oude kennis van den Kolonel, vraagt hem, misschien kan hij voldoende inlichting geven.

„Een autoriteit in de klubs, een orakel in de salons, een allerbeschaafdst mensch in den beau monde": — antwoordt u de aangesprokene op uwe beleefde vraag naar Kolonel Morley: en terwijl ge u rustig naast hem neêrzet, verneemt ge verder, dat de Kolonel, jongere zoon van een adellijk geslacht, zich vroeg een rang bij de garde gekocht heeft, om die even spoedig te verlaten. Ge hoort daarop, hoe een legaat hem in staat stelde, om onberispelijk fatsoenlijk met een inkomen van duizend pond te leven: hoe hij een zetel in 't Huis der Gemeenten, een aanzienlijken post aan een der ministeriën geweigerd heeft; hoe hij uitmunt als kenner van muziek en schilderijen en soms een geestig woord voor den kunstenaar ten beste heeft, schoon karig met vernuft, uit vreeze het te grabbel te werpen; hoe hij, ruiter, jager en meester in 't schermen, zich driedubbelde lauweren won; hoe hij nimmer van geslachtstrots beschuldigd is geworden en alleen achting toekent aan kennis en talent; hoe hij telkens door zijne eenvoudige verschijning zoo onweêrstaanbaar weet te boeyen dat, „als ge hem op een goeden dag in eene stampvolle opera of aan eene drok bezochte wandelplaats, omringd door dandies met het uitgezochtste toilet en door modehelden met een opvallend fraai uiterlijk gezien had, de dandies en de knappe figuren u van minderen stand en gemeen zouden geschenen en uw oog zich bij voorkeur op die rustige, kalme gestalte zou gevestigd hebben."

Ge zijt nog niet tevreden. Ge wenscht den Kolonel nog wat nader te leeren kennen. Haast u dan — raadt de vriendelijke spreker — daar komt juist Alban Morleys beste vriend met een jong mensch terugwandelen, volg hen, te midden der menigte zult ge wellicht iets van hun gesprek mogen opvangen, want, zonder twijfel, spreken ze van den Kolonel. En nauw hebt ge dezen raad gehoor gegeven of ge vangt van tijd tot tijd een uitroep als dezen op:

„Alban Morley is nog dezelfde, die hij als schoolknaap was.... ontzien door de kleine jongens, bedorven door de groote, een autoriteit bij allen. Nooit won hij prijzen, maar ging arm in arm met hen, die ze wèl ontvingen; nooit werd hij in moeyelijkheden gewikkeld, maar altijd had hij

goeden raad voor degenen, die er wèl inkwamen; gelijkmoedig, onverstoorbaar en kalm, verheven boven gewone menschelijke zorgen.... Wat kan rijkdom geven, 't geen hij niet bezit? Hij kiest zijne kamer in de huizen der rijksten; spreek van eerzucht, spreek van macht — hij geniet er het loon van, zonder dat ze hem inspanning gekost hebben. Hij is een ware eerste minister van 't geheele rijk, 't welk aan zijne zorg is toevertrouwd; hij heeft niet éene stem tegen zich in de samenleving der beschaafde waereld — hij neemt hare zaken waar, hij kent hare geheimen — hij bekleedt er het patronaat van. Ieder heeft hem eene gunst te vragen, niemand is groot genoeg hem er eene te bewijzen. Onomkoopbaar, weet hij haarklein wat ieder man waard is; zelf onvatbaar voor verleiding, weet hij echter de zwakheid van anderen te verschoonen; zacht als zijde, hard als diamant, onmogelijk hem te kwetsen, te vertoornen of te ergeren; toch niet ongevoelig en door en door goedhartig."

Plaats dezen man naast een winderigen chevalier-d'-industrie en er zal een treffend kontrast zijn waar te nemen. Op Gloucester Place, Portman-Square, in een deftig burgerhuis vindt ge in den salon twee personen: de vrouw des huizes, Mrs. Haughton en een gast, een stouten gelukzoeker, welken we u weldra als Jasper Losely zullen hebben voor te stellen. Jasper heeft toevallig met Mrs. Haughton kennis gemaakt en meent het hart van 't vermogend weeûwtjen spoedig te zullen veroveren. Reeds waant hij in dit uur zijn doel te zullen treffen, als plotseling de deur geopend wordt en haar zoon Lionel binnentreedt met den uitroep:

„Moeder, de Kolonel is opzettelijk meêgekomen, om...." Hier bleef hij steken en keek Jasper Losely scherp aan. Deze kwam hem een paar schreden te gemoet en stak hem de hand toe, maar bleef eensklaps pal staan op het zien van Kolonel Morley, die in den ingang van de deur stond. Niet, dat hij eene herkenning vreesde, want de Kolonel kende hem niet van aanzien, maar hij den Kolonel wel. In zijne jeugd, als hij tegen het hek van 't Park leunende, de toongevers der mode had gâgeslagen, was Kolonel Morley aan zijne aandacht niet ontsnapt. — Het schijnt vreemd, maar de enkele aanblik van den wezenlijk fatsoenlijken man, deed den nagemaakt aanzienlijken heer in zijne schulp kruipen. Ofschoon Jasper Losely wist, dat hij nog altijd een prachtexemplaar van een mensch mocht heeten, behoorende tot de lijfwacht van koningin natuur[1]), — ofschoon hij zich bewust was, dat zijne kleeding van top tot teen de strengste kritiek kon doorstaan, — zoo verscheen nauwelijks deze lang niet schoone gedaante, wiens kleederen, hoewel van goede stof, toch van kreukels niet vrij te pleiten waren, op den drempel, of Jasper Losely gevoelde zich nietig en kaal, alsof hij plotseling tot de maat van vijf voet was gekrompen en zijn rok bij een uitdrager had gekocht. Zonder dat hij

[1]) Een klein staaltjen van den ouden pathos!

den heer Losely zelfs scheen op te merken, had de Kolonel op zijne beurt de prachtige persoonlijkheid van den bedrieger met een schuinen blik kalm opgenomen, terwijl hij hem voorbij gleed naar Mrs. Haughton; hij had hem door en door gezien en was zonder de minste aarzeling tot het resultaat gekomen: een vrouwenbederver en een beurzensnijder. Pijlsnel was de indruk geweest, die dus op de verschillende bezoekers van Mrs. Haughton te weeg gebracht werd; zoo snel, dat de Kolonel, zonder eenige merkbare staking van het gesprek, reeds den volzin, door Lionel onvoltooid gelaten, heeft opgevat en spreekt, terwijl hij zich over de hand van Mrs. Haughton heên buigt: „opzettelijk meêgekomen, om zijn recht op de kennismaking met de weduwe van een oud vriend, met de moeder van een jongen vriend te doen gelden." Mrs. Haughton. „Zeker, Kolonel Morley, het is mij groote eer. En hebt gij den armen kapitein ook al gekend. Deze heer was ook een bizonder vriend van mijn armen Charles." – De Kolonel had eenigszins kleine oogen, die gestadig langzaam heen en weêr gingen. Hij hief de oogen thands op, sloeg ze op Jasper en zijne blikken daar vestigende, terwijl hij sprak, herhaalde hij: „Bizondere vriend van Charles Haughton, – de eenige van zijne bizondere vrienden, wien ik nooit te voren de eer had te zien." Jasper, wien het niet aan moed ontbrak, deed eene krachtige poging om zich meester te blijven en zonder den Kolonel te antwoorden, sprak hij met zijne meest gemaakte stem: „Ja, Mrs. Haughton, Charles was mijn bizondere vriend; maar", – en hier lichtte hij zijn lornjet op – „maar deze heer was" – hier liet hij het glas vallen – „niet van onze coterie denk ik." Toen op Lionel toetredend en zijne hand vattende: – „Ik zeide daar straks aan Mrs. Haughton, hoezeer ik verlangde u te zien, en stelde haar juist, toen ge binnenkwaamt, voor, dat we te saâm naar den schouwburg zouden gaan. O, Mevrouw, gij kunt hem veilig aan mij vertrouwen, we zullen een avond bepalen, zoodra ik weer de eer zal hebben, u te komen bezoeken. Goeden morgen, Mrs. Haughton, (tot Lionel). Geef mij nogmaals uwe hand, mijnheer! Gij moet eens met mij gaan rijden in mijne kabriolet, ik zal u met de teugels leeren omgaan! Hemel, mijn oude vriend Charles, die verstond de kunst. Ha! ha! Goeden dag, goeden dag!" – Geen spier had de Kolonel vertrokken, gedurende de vroolijke alleenspraak van den heer Losely. Maar toen Jasper al buigende de kamer verlaten, toen Mrs. Haughton hem gegroet en den knecht gescheld had, om hem uit te laten, toen sloeg de man van de waereld weder de kleine kalme oogen op, thands naar haar gelaat en liet zich ontvallen: „De bizondere vriend van mijn ouden vriend ziet er niet kwaad uit, Mrs. Haughton!"

En weldra heeft hij rustig en beleefd bewezen, dat de bizondere vriend van zijn ouden vriend een onbeschofte indringer is.

Kolonel Morley, eene figuur van den tweeden grond, vertegenwoordigt in What will he do with it? den engelschen adel in menig opzicht voortreffelijker, dan de hoofdpersonaadjes, die met hem tot denzelfden stand behooren: Guy Darrell, Lady Montfort en George Morley, „de Prediker". Geestverwant van Pelham, staat hij ver boven dezen in beschaving, verstand en rechtschapenheid en schit-

tert hij juist door dat zeldzame talent van den goeden smaak, 't welk de jonge, onbeschaamde coxcomb met enkele brutale grepen meende veroverd te hebben [1]).

Kolonel Morley heeft echter de ongelukkige gewoonte latijnsche bon-mots te citeeren, ze beleefdelijk te vertalen en soms zoo zonderling vernuftig te spreken, alsof Lord Lytton hem bij een pand van zijn rok getrokken en 't antwoord ingefluisterd had. Bij voorbeeld: als hij Lionel ernstig vermaant nimmer borg voor een vriend te blijven, voegt hij er bij: „Wees voor uw vriend, wat gij wilt, behalven borg. Orestes heeft nooit aan Pylades gevraagd hem te leenen tegen vijftig percent!" – Als hij hem verhaalt, hoe een eerlijk man onder zijne kennissen plotseling van gemeenen diefstal beschuldigd werd, zegt hij: „Na het hooren van die tijding heb ik tot regel genomen: Nil admirari" – en vriendelijk vertalend gaat hij voort – „nooit ergens verbaasd over te staan." Als hij den lang miskenden Waife op het kasteel Fawley terugziet en zijn gerimpeld gelaat beschouwt, roept hij, door „den klassieken atmosfeer" geïnspireerd, uit:

„Eheu, fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni!"

en heeft wederom de welwillende vertolking gereed: „de jaren snellen voorbij, Willy!"

Kolonel Morley heeft zich zeker ernstig bedacht voor hij dergelijke herinneringen zijner klassieke lektuur in zijne causeriën met die hoogaanzienlijke vrouwen mengde, welke hem zoo menige proeve harer welgenegen hoogachting hadden aangeboden. Zouden ze anders zijne stoelen met tapisseriewerk hebben overdekt, zijne konsoles met Sèvres beschonken, zijn schoorsteenmantel met eene pendule getooid, zijne schrijftafel met inktkoker, vouwbeen en blakertjen hebben

---

[1]) Dr. Julian Schmidt kent Lord Lytton alleen als schilder van aanzienlijke kringen eenig talent toe: „Am beachtenswerthesten ist sein Talent in den Schilderungen aus der Gesellschaft. Für uns sind Pelham, Devereux, Maltravers, u. s. w. die Evangelien für unsere Kenntniss des High life." Ware Lord Lytton, naar zijne volkomen onjuiste voorstelling inderdaad uit „der vornehmsten Bourgeoisie" gesproten, dit talent zou er te opmerkelijker door worden.

gecierd; zouden ze dien fraayen, „witten, wolachtigen malthezer hond", die kostbare bloemen in zijne jardinière, zelfs die smaakvolle pianino en het muziekkastjen er naast, zouden ze hem al dat schoons en bevalligs als verjaarsgeschenken hebben toegewijd?

Maar Kolonel Morley heeft betere oogenblikken. Zijn gesprek wordt door de bewuste pedanterieën minder gekarakterizeerd dan ontcierd: de dames van St. James mochten zich zoo smakeloos niet bedriegen. 't Liefst is hij ons, waar hij Lionel door 't verhaal van Waifes ongeluk — een uitmuntende greep van den auteur om het heden aan 't voorleden te verbinden — door meêdeeling van de onbezonnen lichtzinnigheid zijns vaders, Charles Haughton, in de behandeling van geldzaken, eene treffende waarschuwing geeft; waar hij den diep getroffen jongeling de hand drukt en ernstig vermaant: „Jonkman, ik heb u lief; ik stel belang in uw lot. Ik heb den misslag des vaders voor den zoon blootgelegd. Onthoud dit: Geld is karakter!"

Er is in de teekening van den nobelen Kolonel iets aantrekkelijks, iets weldadigs, dat, spijt sommige scholierscitaten, ondanks enkele proeven van vertaalmanie, te hooger te waardeeren valt, als men mij veroorlooft in 't voorbijgaan op eene andere figuur te wijzen, die zich naast Kolonel Morley niet te verheven geplaatst zoude achten. Naast den engelschen Kolonel Morley en den engelschen Lionel zijn twee fransche karakters te stellen, die passende stof tot eene parallel bieden. De fransche gentlemen zijn tijd- en ranggenooten der engelsche; 't schort hun niet aan vernuft, beschaving en bevallige manieren, ze pronken nimmer met goedkoope klassieke citaten — en toch, zoo men Kolonel Morley onder zijne vrienden zou willen opnemen, zou men wellicht aarzelen hun ooit een vinger te reiken, trots al het wezenlijk talent, 't welk tot de schepping hunner figuren heeft meêgewerkt, ondanks al de vurige sympathie, die men voor hunne verschijning heeft durven vergen. De fransche Lionel — Ernest Feydeau doopte hem Daniel — heeft het vaste plan opgevat, zich uit spijt over eene hopelooze liefde gedurende den winter in eene verlaten badplaats op te sluiten. De fransche

Kolonel Morley — Ernest Feydeau noemt hem den Graaf de Grammont — poogt hem door 't volgend betoog tot gezonder levenswijsheid op te leiden:

„De geest onzer eeuw is licht te vatten en kan met dit axioom worden uitgesproken: Doen wat anderen doen. Uw streven was liefde te vinden, wijl ge slechts naar genot had te zoeken. — In plaats van hier in deze sombere woestijn van rouw weg te kwijnen, deedt ge beter naar Parijs terug te keeren. Open daar de deur van uw hotel wagewijd, maak goede cier met uwe vrienden en dompel u — als ik weet niet welk middelmatig poëet zegt — in een oceaan van genot! Dat zal niemand schaden en u zeker veel goed doen. De genius des genots woont tusschen de Rue-de-Varennes en de Chausée-d'-Antin. Hij troont op balavonden in de Opera; hij rookt zijn cigaar op den Boulevard de Gand; iederen dag te vijf uren rijdt hij „en phaëton" door de groote laan van 't bosch; hij onderhandelt met joden op de Beurs; hij wandelt te Chantilly, ontspant zich in den klub, dineert „au café Anglais", wijdt enkele minuten aan zijne digestie op de satijnen sofaas van sommige bevallige kennissen, veracht eene vervelende politiek en leest romans, zonder er eenig gewicht aan te hechten, ook als ze goed geschreven zijn. Bij de enkels mijner grootmoeder, wier portret door Mignard is gemaakt in 't kostuum van „Diane Chasseresse", wanneer men dertig jaren oud is, als men rijk, geestig en knap is, als gij, mag men zich niet in November te Trouville vervelen met naar de starren te gluren en de voeten te roosteren op de haardplaat!" "[1])

Er was veel schaduw noodig, om enkele lichttinten te beter in 't oog te doen vallen, maar toch zal men nu wellicht wat toegevender gestemd zijn voor de kleine zonden van den engelschen Kolonel; wat den franschen Graaf aangaat, de auteur gelooft in hem den type van een uitmuntend mensch te hebben geleverd.

V.

GENTLEMAN WAIFE.

't Is kermis in „een der liefste dorpen van 't Graafschap Surrey." In de éénige tent, waar tooneelvertooningen gegeven worden, is: „de Hardvochtige Baron en het Bandietenkind" aangekondigd. Het gordijn is voor het laatste bedrijf opgetrokken. Het tooneel stelt het hol van den Bandiet voor. De Bandiet, onrechtvaardig vervolgd en door de maatschappij

---

[1]) Daniel. Étude par Ernest Feydeau. Revue Contemporaine. Janv.—Mars, 1859.

verstooten, zal der justitie worden overgeleverd. Daar komt zijne dochter met papieren, die zijne onschuld bewijzen. Hij spreekt geen woord, maar omhelst het meisjen met zoo waardige, indrukwekkende teederheid, dat het gehoor in luide toejuiching uitbarst. Als het scherm gevallen is, wil men den figurant terugzien. De Bandiet, schoon kreupel en met een doek voor 't linkeroog, buigt met zoo groote bevalligheid en met zoo cierlijke gebaren, dat een paar jongelui uit Londen malkaâr met verbazing aanzien en van John Kemble gewagen.

Deze talentrijke figurant is in het dorp reeds vier jaren bekend onder den titel: Gentleman Waife. Zijn geestig gesprek, zijne beschaafdheid, zijn onberispelijke wandel hadden hem dien naam volkomen waardig gemaakt. Telkens als het gezelschap van Rugge — den impresario van: „den Hardvochtigen Baron en 't Bandietenkind" — met de kermis komt spelen, treedt menig aanzienlijk bezoeker, getrokken door het talent van William Waife, de morsige tent binnen. Niemand weet, welk toeval, welk ongeluk zoo opmerkelijk kunstenaar daar heeft weggescholen. Een jaar geleden, drong een heer uit Londen er bij hem op aan, om in Covent-Garden te debuteeren. Op reis trof hem een ongeval met den spoortrein en sints trad hij slechts in kleine rollen op, daar de doek over 't linkeroog en zijn kreupele gang niet opzettelijk aan de rol van den Bandiet toegevoegd, maar de treurige gevolgen dier londensche reis zijn gebleven. Daarenboven, terwijl hij langzaam van zijne wonden herstelde, openbaarde zich eene kwaal in de borst, welke hem zijne welluidende stem bedierf. Had niet zijn kleindochtertjen Sofie tot de cieraden van Mr. Rugges gezelschap behoord, wellicht ware hij reeds lang overvloedig geacht.

Gentleman Waife heeft met zijne Sofie een paar vertrekjens bij een schoenlapper gehuurd. Daar zou men de twaalfjarige met zooveel handigheid den grijzen bandiet hebben zien verzorgen, dat ge 't hem benijden mocht, als hij zijne hand op 't kalme voorhoofd en de lange blonde krullen van 't bevallige meisjen legt en haar zóo lang in de lichtblauwe kijkers tuurt, dat zich eindelijk een opgeruimde lach om zijne

lippen vertoont. Grootvaâr en kleinkind smeden verraad tegen Mr. Rugge. Als ze slechts drie pond hadden, zouden ze hem verlaten. Waife heeft een kostelijk plan, maar wil het Sofie nog niet meêdeelen. De twee londensche jongelui, die den Bandiet zoo levendig toejuichten en waarvan één schilder is, hebben hun voorgesteld om eene schets van Sofies gezichtjen te maken, waarvoor de kleine terstond drie pond gevorderd had. Juist komen beide — Vance en Lionel — om de onderhandelingen verder voort te zetten en zoo welsprekend deftig weet de akteur te pleiten, zoo krachtig steunt hem het fraaye kopjen van Sofie, dat de jongelui eindelijk beloven de drie pond in quaestie te zullen afstaan. 't Helpt Mr. Rugge niets of hij Waife met vervolging dreigt, zoodra hij de belofte der drie pond heeft, weigert hij alle verdere diensten. Terwijl de schilder Sofies portret bewerkt, onderneemt de grijsaard geheimzinnige reizen, waarvan hij telkens opgeruimder terugkeert. De heeschheid zijner stem verdwijnt allengs, de komische humour, die zich zoo eigenaardig aan zekere kinderlijke eenvoud in zijne gesprekken huwde, schittert weer in zijne taal; Sofie mag nog angstig raden naar de verwezenlijking van Grootvaârs plannen, ze schijnt gelukkig, omdat hij het is.

Zoo spoedig het portret voltooid is, voert Waife haar, onderhoudend pratend, naar een afgelegen dorpjen, klopt bij eene boerenwoning aan, — waar hij bekend schijnt — en openbaart haar eindelijk zijn geheim, na haar in een vertrek gebracht te hebben, waar ze verwelkomd worden door.... een witten poedelhond. Op dien hond had hij een geheel paleis van illuziën gebouwd. De vorige meester van den hond had hem een schat van schrandere kunstgrepen geleerd, waarvan Waife een nuttig gebruik hoopt te maken. Allereerst poogt hij een passenden naam voor zijn lieveling te kiezen. De witte poedel antwoordt noch op Sokrates, noch op Friar Bacon, noch op Thales, noch op Aristoteles, maar kiest veelbeteekenend den naam van Sir Izaäk. Terwijl hij dagelijks in zijne kunstoefeningen volmaakt wordt, begint Waife hem een klein drama te leeren, waarvan de akteur zich wonderen belooft. Intusschen roept hij zijne overige

talenten te hulp, om zijne waardin genoegen te geven; herstelt hij eene oude klok die „sedert de drie laatste jaren niet van tijd geweten had" en regelt haar op de minuut af; voegt hij gebroken scherven van kopjens en schoteltjens „met eene lijm van zijne vinding" aan een; bindt hij oude boeken in en timmert hij een nieuw kippenhok. Vrouw Saunders, de boerin, had er haren gast als een man van genie om vereerd en gevoelde groote leegte om zich heen, toen grijsaard en kind met hun vernuftigen vriend hare woning verlieten.

Gentleman Waife had de naburige stad Gatesborough tot het debuut van Sir Izaäk bestemd. Vooraf wordt de groote kunstenaar cierlijk geschoren en opgeknapt. Voor men Gatesborough binnentreedt, verwisselt Waife van kostuum. Een fatsoenlijke rok, een zorgvuldig geborstelde hoed en een nieuw groen schermpjen geven hem thands met dubbele kracht recht op den titel van Gentleman Waife. Daar juist de trein aankomt, mengt hij zich met veel takt onder de saâmvloeyende reizigers. Hij neemt zijn intrek in het „Saracenenhoofd", waar hij de deftige waardin met zoo statige fierheid bejegent, dat ze zelfs Sir Izaäk in haar kostelijk salon met nieuw tapijt toelaat. Gentleman Waife zoekt terstond den Burgemeester der stad op. Terwijl hij het antwoord wacht van een briefjen aan dezen gezonden, treedt hij een boekwinkel in, waar een program hem verkondigt, dat juist acht dagen geleden, zekere Prof. Long, schrijver eener monografie over de mosselen, in het Athenaeum te Gatesborough over de „schaaldieren" gelezen had. Een kleinen voorraad kaartpapier en bladgoud koopend, zegt hij den boekhandelaar, die juist het werk van Prof. Long opensnijdt — een presentexemplaar voor 't Athenaeum — dat, zoo de mosselen gedrukte letters konden lezen en Engelsch verstonden, die verhandeling voor hen oneindig belangrijker zijn zou, dan de beste studiën omtrent de politieke en sociale geschiedenis van den mensch.

Gentleman Waife stelt zich aan Mr. Josia Hartopp, den Burgemeester, als Mr. Chapman voor. Mr. Chapman koestert belangstelling voor de beroemde letterkundige inrich-

ting van Gatesborough: het Athenaeum; hij vraagt of de verhandeling van Prof. Long boeyend geweest is.

Mr. Hartopp ontkent. Mr. Chapman gelooft, dat er boeyend, althands vermakelijk over mosselen of schellevisschen zou kunnen gelezen worden, als men het onderricht door levende voorwerpen ophelderde. Hij zou over den hond kunnen handelen en het zoodanig kunnen inrichten, dat zelfs de handwerkslieden van Gatesborough met aandacht kwamen luisteren. Een citaat uit Schweighæuser overtuigt Mr. Hartopp van Mr. Chapmans reusachtige geleerdheid, welken hij daarom gaarne toestaat voor het publiek van Gatesborough op te treden, daar hij voor zijne verhandeling geenerlei belooning eischt. Op den bepaalden avond treedt de vreemde spreker voor eene buitengewoon talrijke menigte op. Hij heeft eene groene gordijn voor het orkest gespannen, om een tooneel te vormen. Zijne zoölogische verhandeling met levend voorbeeld noodzaakt daartoe. Hij vraagt verschooning voor den tooneeltoestel; hij wenscht een klein drama te vertoonen, waaruit de schranderheid van den hond volkomen blijken zal en trekt zich achter zijne gordijn terug. Na drie minuten pauze wordt de gordijn weêr opgetrokken.

„Daar zat een krijgsman, die onder Napoleon gestreden had bij Marengo en bij Austerlitz, die de russische sneeuwvelden had doorkruist, aan het vuur bij Waterloo was ontkomen – de soldaat van het keizerrijk [1]). – Daar zat de krijgsman, zonder geld en zonder vrienden; daar lag, bijna verscholen, zijn kleinkind, zwak en langzaam wegkwijnende door gebrek aan voedsel, en al wat de veteraan bezat, waarvoor hij heden brood kan koopen, is zijn kruis van 't legioen van eer. Hij had het uit des Keizers eigene hand ontvangen, moest hij het nu verpanden of verkoopen? – Hij zou liever van honger sterven, maar het kind? En nu kwam het kind op en nam deel aan 't spel. Zij wilde zulk eene opoffering niet dulden, zij had geen honger, zij was niet zwak, en toen de stem haar ontbrak, zag zij in dat geharde gelaat en glimlachte – niets dan een glimlach. – De krijgsman grijpt het kruis en wil zich verwijderen. Het zal verkocht worden! Daar komt een hond binnen, likt zijne hand, nadert de tafel, gaat op zijne achterpooten staan, en beschouwt haar met droevigen blik, schudt den kop, maakt een beklagelijk geluid, komt weder bij zijn meester, trekt hem bij een pand van zijn kleed en kijkt hem vragend aan. Wat beteekent dit alles? Dit komt spoedig uit en op zeer natuurlijke wijze. De hond had toebehoord aan een oud krijgsmakker, die naar Isle de France gegaan was, om een deel op te eischen van de erfenis eens broeders, welke zich daar gevestigd had en er gestorven

[1]) Enkele opmerkingen, die den draad der vertelling belemmeren, zijn uitgelaten.

was, en die intusschen den hond toevertrouwde aan de zorg van onzen veteraan. Deze verkeerde toen in betrekkelijk goede omstandigheden, maar was sints verarmd door het bankroet van een bankier, aan wien hij al wat hij bezat had toevertrouwd. De eigenaar van den hond was reeds maanden lang weg geweest en men wachtte dagelijks zijne terugkomst. — Het schrandere dier had geleerd de diensten van hofmeester en boodschaplooper waar te nemen. Op bepaalden tijd kwam hij zijn meester om sous vragen en bracht er waren voor terug. Hij kwam nu, naar gewoonte om het geldstukje, doch — de laatste sou was verdwenen en het was gedaan met het werk van den hond. Maar kon de hond niet verkocht worden? onmogelijk; hij was het eigendom van een ander en een heilig pand. — De hond steunde intusschen de vertelling door zijn stil spel. Nog altijd denkende aan de stuivers, snuffelde hij in den zak van zijn meester, wendde zich op eene aandoenlijke wijze tot het kind, legde eindelijk den kop in den nek, en gaf aan zijn gevoel lucht door een akelig, treurig gehuil. Eensklaps hoorde men buiten het geluid van de tinnen trompet eens kunstenmakers. — Bij dien klank scheen de hond een denkbeeld te treffen; eerst liep hij naar zijn meester, die op den drempel stond gereed om te vertrekken, en trok hem terug tot midden in 't vertrek; liep toen naar het kind, haar, maar met groote zachtheid, naar dezelfde plek voorttrekkende, ging daarna, onder een vroolijk geblaf, op zijne achterpooten staan en begon met onvergelijke deftigheid een menuet te dansen! Het kind vatte het denkbeeld van den hond. Was hij niet veel meer de moeite waard om gezien te worden dan het poppenspel in de straten? Zouden de menschen geen geld geven om hem te zien! En kon de oude krijgsman zijn kruis dan niet behouden? Er is heden een volksfeest in gindsche tuinen, daar ging de man met de poppekast zeker heên. Waarom zouden zij ook niet gaan? Wat! hij? een oud soldaat, zou hij zich verlagen om voor geld een hond te laten kijken? — hij! hij! De hond zag hem smeekend aan, strekte zich op den grond uit en ging dood liggen! Ja, hij heeft slechts die éene keus; — zal zijn kind sterven, en hij te trots zijn om haar te redden? En indien het kruis ook behouden kon worden? Maar, bàh! wat kende de hond, dat de menschen begeerden te zien? O zeer veel. Wanneer het kind alleen was en droevig, plach hij bij haar te komen en met haar te spelen. Zie die oude dominosteenen! Zij schikte ze op den grond, en de hond sprong op en kwam zijne bekwaamheid toonen. Hierbij had de akteur nu eens behendig een paar erge misgrepen van den hond in het stuk te pas gebracht en dan weder wondergoede zetten dáar tusschen laten komen. Neen, het zou niet gaan; ja, het zou wèl gaan. De toeschouwers namen het in ernst op, en begonnen eene sterke belangstelling te toonen in het al of niet slagen van den hond: het speet hen, wanneer hij een verkeerden zet deed, en ze vonden er eene soort van triumf in, wanneer hij goed speelde. En dan bracht het kind den haastigen, driftigen grijsaard met zooveel zachtheid tot bedaren, wees den hond zoo zachtmoedig te recht en sprak met het dier, zeide hem, hoeveel er voor hen van afhing, haalde haar kinderalfabet voor den dag en spelde: „red ons" op den grond uit. De hond bekeek nadenkend de letters, en van nu af kon men duidelijk zien, dat hij zich meer moeite gaf. Het ging hoe langer hoe beter; het zal gaan, het zal gaan! Het kind zal niet van gebrek omkomen, het kruis zal niet worden verkocht! De gordijn valt. Einde van het eerste bedrijf!"

Het tweede bedrijf brengt grijsaard, kind en hond op nieuw voor het publiek, 't welk door den takt van den

akteur in de handeling wordt opgenomen; de hond verricht zijn kunstjens, alsof men in den bedoelden tuin was, hij gaat met den hond rond om geld op te halen en Mr. Chapman verklaart plotseling, dat hij niet enkel een drama vertoonde, maar eene bladzijde uit zijn leven ontvouwd had. En weldra is de hoed van den veteraan met zilvergeld gevuld.

Het drama van Mr. Chapman is een der gelukkigste hoofdstukken uit: What will he do with it? Beschrijving van snelle handeling en beweging, eene lichtzijde van Lord Lyttons talent, is er overvloedig in te prijzen. Als schepping van Gentleman Waife vraagt het dubbele belangstelling. De zwervende kunstenaar was eene voor het talent van Pisistratus Caxton uitstekend passende persoon. Hij mocht er zijne gantsche kracht van konstruktie en heel zijne vertellingsgave aan besteden. Gentleman Waife, de kunstrijke vagebond, die duizend grepen verstaat, om een sober onderhoud te winnen, die telkens door de schranderste vonden verbaast, die zijn onmiskenbaar gelukkigen aanleg zoo zonderling heeft verbrokkeld, dat hij in een dringend oogenblik wel „voor eenig stuivers waarde aan vernuft" kan aanbieden, maar altijd den man herinnert, welke zijn goudstuk onberaden gewisseld heeft en wien het kleingeld op onbegrijpelijke wijze door de vingers vloeit; Gentleman Waife kon van zijn duizendkunstenaarsgenie geen treffelijker proeve geven, dan het te Gatesborough vertoonde drama. De telkens terugkeerende geheimzinnige wending zijner plannen, de verrassende uitkomsten, waarmeê hij zijne omstanders verschalkt, de beminnelijke, kinderlijke zin, de vroolijkheid en goedhartigheid, waarmeê hij zijn kleinkind bejegent, dwingen zoo krachtige belangstelling voor zijne verschijning af, dat men zonder het minste leedwezen het klassieke Fawley, zelfs de elegante londensche apartementen van Kolonel Morley verlaat, om den fatsoenlijken landlooper op zijne zwerftochten te volgen.

Een blik op zijn voorleden zal een verrassend licht over deze zonderlinge persoonlijkheid doen opgaan. Gentleman Waife is de natuurlijke zoon van Sir Julian Losely en eene fransche aktrice. De winderige en gewetenlooze Baronet heeft hem als zijn erfgenaam opgevoed en zijn ongewoon

mimischen aanleg toegejuicht. Bij zijn plotseling overlijden wordt er geen testament gevonden en door de wettige erfgenamen aan Willy — iedereen noemt hem Willy — niets uitgekeerd. Willy wordt daarop door twee neven van den Baronet gepatronizeerd, om zijn jagers-, ruiters- en zangerstalenten overal gezocht, en eindelijk verliefd op een arm meisjen. Als hij getrouwd is — „een ding", merkt Kolonel Morley op, „dat een Willy, als een Willy verstandig kon zijn, nooit doen moest" — valt hem een legaat van tweeduizend pond ten deel. Men besluit hem aan eene boerderij te helpen. En zoo vlijtig en met zoo voortreffelijke kennis van zaken wist de acteur-de-salon zijne hoeve te bestieren, dat hij het stellig tot vermogend landbezitter zou gebracht hebben, ware niet zijne vrouw gestorven en hem daardoor de lust tot landbouwen vergaan. Hij verkoopt zijne hoeve, maakt voetreizen op het vaste land en hervat in Engeland zijn zwervend leven, telkens van het eene heerenhuis naar het andere. Opgeruimd, eerlijk en ridderlijk, nam hij de gastvrijheid zijner vrienden aan, „maakte hij vrij gebruik van hunne tafel, hunne paarden en hunne honden — maar van hun geld.... nooit!" Hij „vergoedde al wat hij van een gastheer genoot door de aangenaamste gast te zijn die ooit met gastvrijheid onthaald werd."

Zijne eenige zorg is de geliefde zoon zijner vroeg gestorven gade. Voor de opvoeding van dezen acht hij elke opoffering gering. In de vakantiedagen wil hij hem nimmer bij zijne vermogende vrienden voorstellen, uit vrees, dat de knaap zijn vader „Willy!" zou hooren noemen, of dat iemand hem mocht vragen om een staaltjen van zijn dramatisch talent. Goedhartig, tot overdrijvens toe, stelt hij zich borg voor een vriend, die later om groote speelschulden wordt aangesproken en niet beletten kan, dat bijna geheel Willys klein kapitaal de prooi van den eischer wordt. Om een bestaan te vinden, treedt hij als rentmeester bij een kijfziek oud-vrijer in dienst, en koopt voor de rest van zijn vermogen eene plaats van klerk in een aanzienlijk handelshuis voor zijn vurig geliefden zoon. Aanvankelijk gelukt het hem door zijne onvermoeide, vroolijke luim zijn melancholischen patroon te boeyen en diens

landgoederen zoo uitstekend te beheeren, dat voor Mr. Gunston een nieuw leven schijnt aangebroken. Weinig tijds daarna neemt men William Losely gevangen, van diefstal beschuldigd door Mr. Gunston.

Uit het proces blijkt, hoe Willy met zijn patroon over geldzaken sprekende, toevallig vernam, dat deze eene groote som gelds in zijne sekretaire bewaarde, zonder juist te weten of zij vijftienhonderd of zeventienhonderd pond bedroeg. Ernstig had de waakzame rentmeester hem vermaand, het geld nauwkeurig te tellen. Mr. Gunston had het terstond gedaan en de nummers der banknoten in zijn zakboekjen aangeteekend. Den volgenden morgen zijne sekretaire weder openend, had hij tweehonderd-vijftig pond gemist. Des nachts had een lakei gerucht gehoord en licht gezien in den gang tusschen de vertrekken van zijn meester en de kamer van Mr. Losely. Nauwkeurig oplettend, had hij iemand met den grijzen jas van den rentmeester door den gang zien komen, maar 't licht was spoedig uitgegaan en de man verdwenen. De lakei had zich gerustgesteld met de gedachte, dat Mr. Losely nog iets in orde te brengen had voor eene reis, die hij den volgenden dag naar Londen zou ondernemen. Mr. Gunston had Willy onmiddellijk na het ontdekken van den diefstal gevolgd, hem op de kamer van zijn zoon in de City gevonden, en hem zijn verhaal met onverbloemde verwondering doch zonder schrik zien vernemen. Maar toen de lakei naar de jas wees, die in dat vertrek op een stoel was neêrgelegd, verschoot hij plotseling van kleur en bekende sidderende den diefstal. Willy werd daarop tot zeven jaren deportatie veroordeeld.

En toch, schoon hij later in Engeland teruggekeerd, zijn onderhoud in eene kermistent moest zoeken, schoon hij telkens vreesde, dat iemand der vrienden van den ouden Willy den akteur Waife mocht herkennen; — toch was de bekentenis van dezen diefstal de edelste taal ooit door dien rampzaligen zwerver gesproken. De sekretaire van Mr. Gunston was door Willys zoon opengebroken. Deze, de welbeminde zoon van de jong gestorven echtgenoote — onze oude kennis Jasper Losely — in den tuimel der londensche uitspan-

ningen verdorven, had juist denzelfden avond waarop Mr. Gunston zijn rentmeester van zijne banknoten en zijne sovereigns sprak, in een aangrenzend vertrek geluisterd. Hij kwam zijn vader in 't geheim om geld smeeken, hij was in eene zijkamer geweken, toen Mr. Gunston kwam en had terstond het plan beraamd, liever dezen te bestelen, dan zijn goedhartigen vader lastig te vallen. Een genegenheidsblijk zijns vaders, het omslaan van den grijzen jas bij zijn gewaand vertrek, had eene zware verdenking op den onschuldige geworpen, welke deze, om den veelgeliefden zoon te redden, moedig gedragen had, tot de bekentenis der misdaad toe. Vandaar, dat Gentleman Waife op Mr. Rugges tooneel verscheen, vandaar dat Sir Izaäk het enthoeziasme van 't publiek van Gatesborough moest winnen en het hart van Josia Hartopp stal.

Men mag echter bij alle ingenomenheid met den grijzen duizendkunstenaar niet blind zijn voor de vlekjens, die er in zijn beeld zijn op te merken. Er schuilt in de voorstelling van den onbekommerden, opgeruimden, edelen Willy, die zich uit liefde voor zijn zoon der laagste vernedering in de armen werpt, en die later met kleine, handige grepen het onderhoud voor zijn kleinkind wint, iets van Lord Lyttons oude idiozynkraziën. De vereeniging van zoo onbegrensde zelfverloochening met zoo zonderlinge onbezorgdheid omtrent de fijnere eischen van 't zedelijk gevoel zou hem niet ongerijmd schijnen. William Losely bekent een diefstal, dien hij nimmer pleegde, om voor zijn schuldigen zoon tot zeven jaren deportatie te worden veroordeeld, en Gentleman Waife gevoelt zich nimmer beter t'huis, dan wanneer hij eene rol te vervullen heeft. Zoo spoedig hij als Mr. Chapman te Gatesborough optreedt, heet het:

„Hij was nu in zijn element. Hij akteerde; noem het geen bedriegen. Was Lord Chattham een bedrieger, toen hij zijne flanellen omhulsels drapeerde tot een toga en de krullen zijner pruik zoo schikte, dat zij het verheven effekt zijner trotsche trekken verhoogde? het schrikwekkende van zijn blik vergrootte? Zeker, wanneer wij bedenken, dat Waife toch eigendlijk slechts een landlooper was en welke omwegen en uitvluchten hij had moeten verzinnen om zijn dagelijksch brood te verdienen, dan moet men zich verwonderen, niet, dat hij vol komediestreken en kleine bedriegerijen zat, maar dat hij zooveel kinderlijke eenvoudigheid van hart had kunnen bewaren.

Wanneer iemand eene reeks van jaren enkel van zijn vernuft heeft moeten leven, wil ik niet zeggen, dat hij juist een schurk moet worden, hij kan een goede kerel blijven, maar men kan niet verwachten, dat zijn wetboek precies hetzelfde zou zijn, als dat van Sir Filip Sidney."

In 't bizonder plaatst Lord Lytton er den vinger op, dat Waife, schoon geslepen in „kleine bedriegerijen", toch „zooveel kinderlijke eenvoudigheid van hart" bewaard had. De oude voorkeur voor een raadselachtig karakter, die hem eens tot de konceptie eener zoo onmogelijke persoon, als Eugene Aram bracht, gluurt hier weder om den hoek. Toch is Eugene Aram door eene onmetelijke kloof van Gentleman Waife gescheiden. De kleine „bedriegerijen" zijn met takt verontschuldigd. Het voorleden wettigt den vagebond zijn naam te verloochenen en met grievende smart krimpt zijn hart te saâm, als Sofie hem vraagt, wanneer de tijd komen zal, dat ze niet meer zullen noodig hebben komedie te spelen, ook buiten het tooneel.

Hier en daar komt Lord Lyttons vernuft de gesprekken van Waife wat te sterk verlevendigen en den goeden indruk door zijne verschijning te weeg gebracht, onaangenaam verstoren. Op andere plaatsen, waar ze zijne handelingen vergezellen, mogen ze geprezen worden. Zijne oppervlakkige beschaving, de opwellingen van zijn edel hart en zijne zorgelooze zwervers-filozofie, zijn zoo treffelijk vereenigd, dat dezer figuur in 't gemeen het verwijt niet treffen kan, slechts eene vermoeyende herhaling van enkele karaktertrekken aan te bieden. Staaltjens genoeg zouden er van zijn saâm te lezen, we lasschen hier alleen het briefjen van den grijsaard aan zijne Sofie in, toen hij haar in 't geheim verlaten had, om naar eene geschikte woning om te zien:

„Lieveling! vergeef mij, ik ben stil van u weggeloopen, maar slechts voor weinige dagen en alleen om te gaan zien of wij dat tooverhuisjen niet kunnen krijgen, waarin ik de genius en gij de princes zult zijn. Ik ga met zulk een opgeruimd hart, Sofie-lief! Ik zal elken dag een uur of zeven loopen en niet de minste pijn gevoelen aan mijn kreupel been; gij zoudt het niet tegen mij kunnen volhouden, dat weet gij ook wel. Denk daarom aan het huisjen en het mandemaken en oefen u in teekenlappen en speldenkussens, wanneer het te warm is om buiten te spelen. Wees kloek en sterk tegen dat ik terugkom. Dat zal, naar ik vertrouw, van daag over acht dagen zijn — het zijn slechts zeven dagen; en dan zullen wij slechts feeën-dramaas spelen voor de knikkende boomen, met vlasvinken voor orkest,

en zelfs Sir Izaäk zal niet verlaagd worden door streken om aan geld te komen, maar zal zijne rekenkunstige talenten alleen gebruiken om de wekelijksche rekening op te maken, en hij zal nooit op zijne achterpooten staan, behalven op zonnige dagen, wanneer hij een parasol zal ophouden om de tooverprinces te beschaduwen. Lach, lieveling, laat ik mij verbeelden, dat gij lacht; — doe uw best om heel, heel, heel wèl te worden; ik bid er om op mijne knieën."

Eene lieve bladzijde, waarin vernuft en hart beide zich doen gelden en welke tegenover de gemaaktheid van den keurslijf-dragenden Maltravers met eenig recht in de schaal mag worden gelegd!

VI.

ARABELLA EN JASPER.

Op een bal te Clapham zag Arabella Fossett Jasper Losely voor het eerst. In den vollen bloei eener buitengewone welgemaaktheid, driest en koen in zijn gesprek, wint hij aanstonds Arabellaas liefde. De talentrijke, eigenzinnige Arabella, had tot nog toe slechts schichtige kavaliers om zich heên gezien; de doordringende blikken uit Jaspers fraaye, donkere oogen strooken uitmuntend met hare voorkeur voor moed en stoutheid. Bij hare tante wordt de kennismaking in tal van partijtjens voortgezet, liefdesbeloften gefluisterd en ringen gewisseld. Als Jasper aan Mr. Fossett door zijne dochter is voorgesteld en onder eene flesch Lafitte, „uit eene zeer eenvoudige, maar zware zilveren kan" geschonken — die Jasper deed watertanden, de kan namelijk — tot zijne ongeveinsde spijt verneemt, dat Arabella geene huwelijksgift zal worden afgestaan, maar dat zijn aanzoek wordt toegestemd, gevoelt hij zijne teederheid zeer geschokt. Kort daarop springt het kantoor van Mr. Fossett. Arabella ontslaat Jasper edelmoedig van zijne gelofte, en begint met kloeken moed, als sekondante, voor broeder en zuster te werken. Maar Jasper wenscht de kennismaking niet af te breken. Arabella kon een ruim „salaris ontvangen, misschien eene erfenis en daarenboven gevoelde hij nog iets voor haar, 't welk hij liefde noemde, daar 't hem streelde, dat

eene vrouw, als Arabella, trotsch was op hare liefde voor hem." In stilte worden brieven gewisseld. Belangstellende vrienden hebben aan de fiere jonkvrouw, die met zoo volhardende vlijt voor twee weesjens werkt, weldra eene kleine woning verschaft. Als het avond wordt, sluipt Jasper er binnen, om zijne trouwbeloften plechtig te herhalen. Weldra heeft hij haar in schulden gewikkeld, weldra gaat ze in 't geheim van haar hart onder de martelende wroeging over verloren eer gebukt.

Jasper verdwijnt thands plotseling. De ramp zijns vaders, als hij plach te zeggen, noodzaakte hem zich eenigen tijd op 't vasteland terug te trekken, en terwijl de rentmeester van Mr. Gunston voor diefstal naar Botany-baai wordt gedeporteerd, beweegt zijn zoon zich met voorname deftigheid in een kring van „studenten en grisettes, operadanseressen en auteurs, markiezen en avonturiers, romaneske lorettes en geslepen beursspekulanten" te Parijs, onder den vleyenden titel van: le bel Anglais. Eens door een bizonder geluk in 't spel ruim van geld voorzien, ontwerpt hij met drie fransche vrienden het plan, om te Londen eene erfdochter te veroveren. Jasper huurt een fraai apartement in Duke-Street, St. James en doet den naam van Mr. J. Hammond op zijne kaartjens drukken. Des morgens eene der stilste lanen van St. Jamespark doorwandelend, voegt eene dame zich plotseling aan zijne zijde. 't Is Arabella, die met hare leerlinge Mathilda Darrell — Arabella is goevernante geworden — eene morgenwandeling doet. Jasper heeft terstond eene geschiedenis gereed en verzoekt haar zijn waren naam niet te verraden, daar hij om zijns vaders ongeluk zich thands met dien van Hammond vergenoegt. „Zijne kleeding, waarvan hij altijd veel werk gemaakt had, was nu geheel als van een gentleman, eenvoudig en net. Hij zag er uit, als iemand, die het goed gaat en was verleidelijker dan ooit, door zijn vertoon van kalm zelfvertrouwen en zijne huichelachtige liefdesverzekeringen." Jasper doet aanstonds onderzoek naar de finantiën van Arabellaas élève en voegt zich elken morgen in 't park bij haar. Zoo spoedig hij Darrells rijkdom vernomen heeft, reikt hij Mathilde heimelijk

een briefjen toe, terwijl Arabella in 't midden, hij zelf aan hare slinker- en Mathilda aan hare rechterzijde wandelt. Op de volgende wandeling wordt het even heimelijk beandwoord. Weinige dagen later ontvlucht Darrels dochter met Jasper Losely en wordt Arabella, als schuldige medeplichtige, door den diep gegriefden vader met verachting uit zijne woning verdreven.

Vele jaren later klopt er des morgens vroeg een bezoeker aan bij een vervallen burgerhuis, Bloomsbury, Podden-Place. Hij vraagt naar Mrs. Arabella Crane. In een vochtig vertrek, waar nimmer een zonnestraal doordringt, toegelaten, staat de vrouw des huizes weldra vóor hem. Van de schoone Arabella Fossett is niets gebleven: de wangen zijn ingezonken, de neus is scherper geworden, heur hair, eens glanzig zwart, is ruw, grijzend en verwaarloosd, het gelaat van rimpels doorgroefd, alleen de oogen glimmen nog met den ouden gloed en zien den bezoeker scherp in 't aangezicht. Ook hij is veranderd. Schoon in keurig, nieuw kostuum, mocht de kleur minder „stemmig zijn, dan een Engelschman die gewoonlijk verkiest", is de roode blos zijner wangen zoo verdacht, is de glimlach om zijn fraayen mond zoo terugstootend, dat niemand in hem le bel Anglais van weleer zou herkennen. Arabella twijfelt niet of hij de schoone Hammond is, die met Mathilda Darrell is weggeloopen. „Zoo zien we elkaâr eindelijk weêr, Jasper Losely! Komt ge eindelijk terug!" zegt ze kalm, half verheugd, half verstoord, en schenkt hem den brandewijn, waarom hij gevraagd had.

Jasper was weduwnaar geworden, had in Parijs van het geld zijns schoonvaders geleefd, voor zoover deze hem eene aalmoes had willen toewerpen en kwam thands in Engeland om hem verder te exploiteeren. Arabella had van hare tante geërfd en „ter eere van hare nagedachtenis" den naam van Mrs. Arabella Crane aangenomen. Terstond verzoekt Jasper haar om vijf pond, die ze na eenig nadenken weigert. Van dit oogenblik heeft ze hem geheel in hare macht. Niet door geld alleen — Jasper weet zich soms kleine sommen te verschaffen — maar door de voortreffelijke grepen vooral, die

ze hem tot voltooying zijner intrigen aanwijst. Te vroeg waant ze haar doel getroffen. 't Was, toen ze hem, op zijn verzoek, naar de wedrennen van Humberston gevolgd was. Vroolijk was hij in hare kamer verschenen, trotsch had hij haar het geld getoond, bij de wedrennen gewonnen, en bevallig had hij gelachen, als in lang vervlogen tijd. Toen had ze hem ernstig smeekend herinnerd, dat ze een klein vermogen had, dat hij niets bezat, dan hetgeen hij, volgens eigen zeggen, morgen weêr verliezen konde en er bijgevoegd: „Deel mijn inkomen met mij, kom uwe plechtige gelofte na — neem mij tot uwe vrouw!" Een schimpend schaterlachen deed haar plotseling zwijgen. Neurend trok hij heên, om met zijne vrienden van den wedren feest te vieren: en zwijgend zwoer Arabella den duren eed, dat hij, spijt dien smadelijken lach, de hare zou worden, zoo zeker als had hij zijn woord nimmer gebroken. Schrandere list en onbegrensde zelfverloochening zouden hare middelen zijn en geen kracht ter waereld zou heur hare prooi ontrukken.

Zoo spoedig Jaspers geld verdwenen is — en er verliep geruimen tijd voor die dagen gekomen waren, dank zij zijn talent aan de groene tafel — keert hij naar Podden-Place terug. Veel is daar intusschen verbeterd. Arabella heeft zich netter gekleed, „schoon donkergrijs hare geliefkoosde kleur blijft." Ze staat Jasper juist genoeg gelds toe, „om hem in hare macht te brengen." Hij keert telkens om nieuwe toelage terug, eet en drinkt bij zijne pleegmoeder en smeedt geen plan, waarin ze niet haar deel eischt. Arabella zorgt voor keurige diners, voor marokijnen pantoffels en een prachtigen chambercloak; Arabella zorgt zelfs voor een gemakkelijk werk: het nazien van koopmansboeken, met eene hooge belooning. Maar nauw heeft hij de tien guineas voor zijn werk ontvangen, of hij verdwijnt voor geruimen tijd. Arabella weet echter spoedig zijn verblijf te ontdekken, en zijne liaison met eene fransche kennis van vroegere jaren op het spoor te komen; zij geeft der politie handen vol werks, de française wordt gevangen genomen en Jasper ijlt vluchtend naar Podden-Place.

Vier jaren later sluipt een haveloos man des morgens door

den mist in eene der voorsteden van Londen. Plotseling staat de lange gestalte eener in 't grijs gekleede dame vóor hem. Jasper herkent sidderende Arabella. Hij heeft hare tyrannie leeren vreezen en is haar ontloopen, ondanks hare vervolgingen op 't vasteland en in de boevenkwartieren der hoofdsteden. Hij is tot het laagste pijl van snoodheid gezonken. Een kleurlooze flambard overschaduwt het terugstootend, tot onkenbaar wordens veranderde gelaat. De oogen zijn dof en met bloed doorspat, de blos heeft voor eene loodkleur plaats gemaakt, waarin scherpe roode strepen vlammen, de neusgaten en wangen zijn afzichtelijk gezwollen. „En toch had een kunstenaar, die nog altijd forsche gestalte in zijn gescheurden blauwen kiel ontmoet, hij zou gezegd hebben: „wat moet die walgelijke kerel schoon geweest zijn."" Arabella waarschuwt hem, zich te verschuilen. Er is een Italiaan vermoord in de voorstad, men heeft honderd pond uitgeloofd voor wien den moordenaar ontdekt. Jasper heeft dien moord niet volbracht, dat stemt ze gaarne toe, maar ze bericht hem, dat er in de schavuitenklub, waar hij pleegt te heerschen en te drinken, tot de snijdende pijnen, die hem martelen, verdoofd zijn, eene samenzwering tegen hem beraamd wordt. Men wil hem van dien moord beschuldigen. Er is voor hem geene veilige plek meer in Londen. Als hij zich inschepen wil naar Australië, zal Arabella hem een goed inkomen verzekeren, maar.... ze zal hem vergezellen. Stampvoetend, in dolle woede vloeken opeenstapelend, deinst Jasper terug: het doffe oog flikkert plotseling — maar eer nog de bedreiging voltooid is, waarmeê hij Arabella poogt te ontstellen, legt ze de lange, magere hand op zijn reuzenarm, ziet hem met vasten blik in de bloedige oogen en zegt kalm: „ „dat durft ge niet! beproef het en uw arm zal verlamd aan uwe zijde neêrvallen."" En Jasper wordt bedaard door haar meêgetroond, ontvangt een paar goudstukken en belooft huichelend zich met haar naar Australië te zullen inschepen. Maar als hij haar weder bedriegt en niet terugkeert, voor alle zijne bronnen volkomen zijn uitgeput, als hij in verbittering de hand tegen haar opheft en door eene plotselinge beroerte getroffen aan hare voeten neêrstort, dan

heft ze hem met meêdoogen op, dan voert ze hem naar Clare-Cottage, eene aangename villa te Hampstead, dan kiest ze hem een vroolijk vertrek, dan wijkt ze niet van zijne zijde, als hij in den chambercloak, den rijken, veelkleurigen van vroegere dagen, op de sofa voor 't venster rust, dan hoopt ze op zijn herstel, omdat hij nog zoo jong is, en mocht eene vreeselijke verslaafdheid aan sterken drank hem ten grave slepen, dan troost ze zich met de gedachte, dat hij nu toch de hare is, „de hare alleen, tot in den dood!"

Arabella Crane en Jasper Losely zijn de beste figuren in What will he do with it?

Fier, schrander, vastberaden, volhardend, van onverzettelijke wilskracht, vol listige hardnekkigheid in 't bereiken van 't eens beraamde plan, mag Arabella Crane zonder schroom hare hand reiken aan Jane Eyre. Bevallige type der engelsche vrouw zal ze door niemand geacht worden; maar, dat ze eene waarachtige vrouw, eene met engelsche veerkracht worstelende, met echt engelsche onverschrokkenheid zegevierende vrouw is, zal niemand ontkennen. De auteur der Dame aux Camélias noemde de geschiedenis zijner heldin eene uitzondering, ware zij de geschiedenis van elken dag geweest, hij had zich de moeite niet getroost haar te schrijven [1]). Lord Lytton schrijve deze woorden bij den aanvang der hoofdstukken aan Arabella gewijd. Er moge bij hare verschijning van uitzondering sprake zijn, zeker nimmer zoo zeldzaam in Engeland, als Marguerite Gautier in Frankrijk, van anomalie te gewagen, is onmogelijk, het anglo-saxisch ras moge niet immer zijn moed, zijne stoutheid en zijne wilskracht in den boezem der vrouw tot zoo ongewone hoogte zien stijgen, Arabella Crane is geene onmogelijke persoon, daar juist als krachtigste drijfveer tot hare ontembare wilskracht een echt vrouwelijk gevoel in dien ijzeren boezem woont: de liefde voor Jasper.

---

1) „L'histoire de Marguerite est une exeption, je le répète; mais si c'eût été une généralité, ce n'eût pas été la peine de l'écrire." Alexandre Dumas, fils.

Jasper Losely is wellicht even goed geslaagd. Sints Pelham geoefend in de beschrijving van doortrapte schavuiten, is het hem ditmaal gelukt er een voortreffelijk exemplaar van te leveren. Schoon en sterk, ijdel en stout, verschijnt hij nauw in de kringen van den londenschen handelsstand, of hij bemerkt aanstonds, dat zijne eenvoudige verschijning volstaat, om een gunstigen indruk te maken. En terwijl zelfzucht en luiheid — daar hij alle wezenlijke verdienste, allen arbeid versmaadt, met zijn bevalligen persoon tevreden — langzaam zijn diepen val voorbereiden, stelt hij de heerlijke gaven, door de natuur hem zoo overvloedig geschonken, op cijns, om de groote plannen zijner zelfvergoding te bereiken. — „Hij geeft zich onvoorwaardelijk aan alle zijne driften en hartstochten gevangen. Het ontbreekt hem geenszins aan een scherpen, berekenenden blik. Hij is in staat een of ander ontwerp op te vatten, met het oog op eene of andere winst in de verre toekomst en tot verwezenlijking daarvan, plannen tot rijpheid te brengen, even fijn gesponnen, als listig geheim gehouden. Hij kan echter voor den goeden uitslag zijner onderneming niets opofferen, niet eenmaal de luim van het eene of de traagheid van het volgende oogenblik.”

Bij deze volstrekte zelfgenoegzaamheid en zelfzuchtige traagheid voegt zich terstond eene reusachtige ijdelheid. Bij zijn vertrek uit Parijs, pleegt hij te snoeven, verkocht hij drie kisten met hairlokken van ettelijke erfdochters aan zijne kappers. Hij draagt eene teedere zorg voor zijne kleeding, daar hij niet uit de gilde dier „pronkerige straatroovers is, die een zwierigen mantel over vuil linnen en valsche ringen aan ongewasschen handen dragen.” Hij rookt nooit, dan eene enkele peccadillo-cigarette: en had hij een pakhuis vol jenever kunnen drinken, ge zoudt niets bij hem gewaar geworden zijn, dan jasmijn- of heliotropengeur op den fijnen zakdoek, waarmeê hij de laatste droppelen van zijne lippen veegde. Al zijne moraal — met éene gewichtige uitzondering — bepaalt zich, om den grijnslach zijner makkers over zijne gemeene aardigheden te winnen. Angstige eerbied voor alle de behoeften en eischen van zijn fraai lichaam is zijne eenige

godsdienst. Zijne dierlijke natuur is dan ook zoo sterk ontwikkeld, dat hij gantsche nachten drinkt en speelt zonder vermoeyenis. Zijne blanke handen buigen een pook of een paardenhoef, alsof hij een kaartenblad krulde; hij grijpt zijn korpulenten vriend Samuel Adolfus Poole bij den gordel, heft hem van den grond en houdt hem met uitgestrekten arm van zich af, alsof hij een rotting had opgegrepen. Nog in zijne laatste vernedering, terwijl hij als afzichtelijk dronkaard door eene boevenklub wordt uitgeworpen, is zijne houding ontzachwekkend.

Lord Lytton heeft eene zijner beste bladzijden aan de beschrijving van dezen toestand gewijd. Jasper weet, dat zijne bentgenooten hem zullen verraden, als ze kunnen. Arabella heeft er hem voor gewaarschuwd. Hij begeeft zich terstond naar de klub. Er zit een ander op zijne plaats in 't eeregestoelte. Onmiddellijk grijpt hij dezen bij den nek en slingert hem midden op de tafel onder kannen en bekers. De schavuiten werpen woedend een zwaren bout op de deur, om hem den aftocht af te snijden. Sommigen trekken hunne messen, éen vertoont zijn revolver, allen vereenigen zich om wraak te nemen. Jasper drinkt bedaard het glas van zijn buurman uit. Een der klubbisten stelt voor Jasper te verbannen. Twintig dreigende gestalten dringen op Jasper aan:

„Op ging de stoel waartegen Jasper geleund had, op zijne rechterhand en twee van zijne bespringers vielen, als een os valt onder den knuppel van den slachter. Met zijne linkerhand wrong hij een mes uit de hand van een derden vijand en zoo gewapend met kling en beukelaar, sprong hij op de tafel en stak boven allen uit. Vóor hem stond de man met zijn revolver; een fatsoenlijker boef dan de rest — iemand, die om valschheid in geschriften verbannen geweest en thands ontslagen was. „Zal ik hem neêrschieten!” fluisterde die schelm Cutts toe. Cutts trok den aarzelenden arm terug. „Neen, het gerucht! knuppels zijn veiliger.” Als de haai op zijne prooi schoot Jasper op den valschen handteekenaar neder, en het volgende oogenblik, den stoel in 't aangezicht werpende van degenen, die zich om de tafel verdrongen, was hij gewapend met de pistool, die hij den ontstelden eigenaar uit de hand gerukt had. De driedubbele loop dreigde met den dood rechts en links, vóor en achter hem, van het eene gelaat op het andere. Onmiddellijk ontstond er stilte, onmiddellijk hield de aanval op. Ieder gevoelde, dat geene aarzeling die hand zou doen beven, of dien kogel zou doen missen. Waarheen het oog van Jasper zich richtte, weken de vijanden achteruit. Hij lachte met vermetelen spot, toen hij zijne blikken liet rondweiden over de deugnieten. „Weg met uwe wapenen gij allen — weg met dat mes, met dien knuppel. Zoo is het goed. Het uwe ook daar, het uwe,

het uwe! Hoe, liggen ze allen op den grond? Legt ze hier op tafel aan mijne voeten. Honden! waar zijt gij bang voor? voor den dood? De eerste, die weigert, sterft!" Stom en onderdanig, als een berouwvol legioen bij de bevelen van Caesar, legden de schelmen de wapens op een hoop. — „Neemt dien bout van de deur af, gij met uw beide. Gij, redenaar Cutts, ga vooruit; steek eene kaars aan — doe de voordeur open. Zoo, zoo, zoo! Wie wil mij op een afscheidsdronk trakteeren? Dank u, Sir! Achteruit daar; achteruit tegen den muur aan, allen! Dat ik door uw midden heen kan gaan. Ha, ha! Gij zoudt mij kwaad doen — gij zoudt mij bang maken, gij, gij! Wacht ik heb u nog een voorstel te doen. Hoort en juicht toe: „Dat deze klub de verbanning van Generaal Jasper herroept en hem nederig smeekt te blijven, als de trots en het cieraad der klub!" Zij, die er vóor stemmen, steken hunne handen op; zoo velen als er tegen zijn, de hunne ook. Met algemeene stemmen aangenomen! Heeren, ik dank u, het is de schoonste dag mijns levens; maar liever zag ik u hangen, en tot ik dat tooneel genieten zal, heeren, uwe gezondheid!" — Van de hoogte, waarop hij stond, afspringende, ging hij ongedeerd, onbedreigd, langzaam heên, en met een spottenden groet op den drempel liep hij den gang door tot aan de voordeur. Toen hij Cutts daar met het licht in de hand zag staan, ontspande hij de haan van het pistool, nam de perkussion er af, en dit aan zijn voormaligen makker gevende sprak hij: „geef dit aan den eigenaar terug en doe hem mijn kompliment!""

De teekening van Jaspers snoodheid is daarenboven nimmer buiten de aesthetische grenzen getreden. „Was ik in de wieg gelegd" — zegt hij ergens tot zijn vriend Poole — „om sommen uit te werken en pennen te vermaken, als een koopmansklerk. Ha, mijn arme vader! daarin hebt gij gedwaald! Het bloed wreekt zich. Wanneer men een harddraver voor een sjees spant, verzet hij zich als een booze duivel!" — Uit deze biecht straalt een opmerkelijk licht over Jaspers diepbedorven gemoed. Zij verklaart het verwoestend geweld, waarmeê zelfzucht en eigenliefde eene tot zinnelijkheid neigende natuur ondermijnen, totdat eene laatste vonk van beteren aanleg zich in eene soort van schuwe genegenheid voor een edelen vader wegschuilt. Juist deze trek redt Jasper. Zonder hem ware zijne figuur volkomen mislukt, zijne verschijning eene karikatuur. „Ik zou liever een regiment kavallerie aanvallen, dan dien ouden man ruw toespreken!" getuigt hij. Arabella zijne ontmoeting met Waife op Londen-Bridge verhalende, zegt hij:

„„Aan het einde van de brug kreeg ik den ouden man in het gezicht, veranderd, verouderd en blind aan één oog. Gij hadt mij gezegd, dat ik hem niet zou herkennen, maar ik herkende hem wel; ik zou zijn gelaat niet herkend hebben, maar ik kende hem aan zijne breede schouders, aan een zeker draayen met de armen, ik weet zelf niet wat; men herkent

iemand, die men van zijne geboorte af gekend heeft, zonder zijn gelaat te zien. O, Bella! ik kan u niet zeggen, hoe week ik mij gevoelde, zoo week als de onnoozelste hals, die ooit".... Jasper voltooide de vergelijking niet, maar zweeg een oogenblik, haalde diep adem en zeide toen iets anders. „Hij verkocht zwavelstokken, laarzenveters en drommel weet; wat al meer. En dat hij, die knappe man! Ik had al het geld, dat ik bij mij had wel in zijn mandjen willen werpen!"

We zouden nog op het gesprek tusschen Waife en Jasper kunnen wijzen, als de laatste in vertwijfeling zijne dochter komt opeischen, werd het niet te veel door den ouden pathos bedorven. Maar reeds blijken te over, dat het Lord Lytton althands ditmaal gelukt is een karakter te scheppen, 't welk onbeschroomd voor de rechtbank der aesthetiek verschijnen kan, mits het vooraf, voorzichtig, het grootste deel zijner gesprekken aan den auteur onbekrompen terugschenkt. Het proces zijner boosheid is dan lichtelijk te volgen, daar het uitmuntend is beschreven, van het eerste opbruischen der ijdelheid in de borst van den jonkman tot aan zijn diepsten zedelijken val. En juist die treffelijk goed opgevatte genegenheid voor zijnen vader, bewaart hem voor het verwijt, dat er niets menschelijks in zijn gemoed zou zijn overgebleven. Jasper Losely is een diep gevallen, volkomen boos mensch — een mensch, geen duivel.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

De laatste lustra van Lord Lyttons leven.

I.

Na 1859 trad Lord Lytton niet weer op als minister van de engelsche Kroon. Doch toen in Juli 1866 Lord Derby voor de derde maal aan het bewind kwam, gewerd hem de bekende onderscheiding, waardoor hij den titel kon voeren van Baron Lytton of Knebworth.

Schoon hij zich in het Huis der Lords dikwijls als een geestig spreker onderscheidde, wijdde hij toch de laatste lustra van zijn leven bijna uitsluitend aan de letteren. Van 1859 tot 18 Januari 1873 was hij voortdurend bezig zijne letterkundige nalatenschap aan zijn vaderland door sommige uitnemende en enkele althands belangwekkende werken te vermeerderen.

De eerste daarvan was een roman, welken hij voor zijn genialen vriend Charles Dickens schreef, om in diens tijdschrift: All the Year Round te verschijnen. In 1862 kwam het boek afzonderlijk uit [1]). De titel: A Strange

---

[1]) A Strange Story. 2 vols. London. Blackwood and Sons. 1862.

Story deed reeds vermoeden, dat hij tot zijne Zanoni-periode was teruggekeerd. Ondanks de toejuiching door zijn laatste roman: What will he do with it? gewonnen, verdiepte hij zich nu weder in de waereld van het raadselachtige en het geheimzinnige.

Hij had altijd bizondere voorkeur aan den dag gelegd voor de oplossing van het onmogelijke en bovennatuurlijke. Studiën van het dierlijk magnetisme, van allerlei magische wetenschap — eene oude liefhebberij! — verleidden hem tot eene zoo zonderlinge geschiedenis als: A Strange Story. Éen ding gelukte hem daarbij — hij wist de lezers door zijne krachtige fantazie in den waan te brengen, om althands zoolang als zij het boek in hand hadden aan de mogelijkheid zijner bovennatuurlijke spekulatiën te gelooven — want hij stelde zijne bespiegelingen over het dierlijk magnetismus zoo logisch mogelijk op en zorgde daarbij, dat hij den denkenden lezer nooit op ongerijmdheden vergastte. Tevens waarschuwde hij voor het misbruik door sommige kwakzalvers van spiritistische manifestatiën gemaakt, en gaf hij zich het voorkomen, alsof hij met zijn boek eene poging had aangewend tot wetenschappelijke ontwikkeling van het leerstuk omtrent de verwantschap van spiritisme en magnetisme.

In Engeland vond deze gril weinig toejuiching, misschien dat elders door de voorstanders der klopgeestige spiritisterij eene hoogere bewondering gekoesterd wordt voor Zanoni en A Strange Story.

Nog een derde werk (The Coming Race) zou Lord Lytton in deze orde van denkbeelden schrijven gedurende de laatste dagen van zijn leven, maar vooraf hielden andere letterkundige plannen zijne onvermoeide pen bezig. In 1863 verzamelde hij een bundel schetsen, die elders verspreid waren onder den titel: Caxtoniana, or Essays of Life, Literature and Manners by Pisistratus Caxton [1]). Uit het tijdvak 1863—1866 is zijne poëtische, in halfgrieksche metra opgestelde legendenkollektie onder den titel: The lost Tales of Miletus [2]), terwijl hij tevens zijne

[1]) 2. vols. London. Blackwood and Sons. 1863. [2]) Aldaar idem 1866.

steeds klimmende vereering van Horatius openbaarde door eene nette vertaling der Oden in antieke metra, met eene voorrede over de dichterlijke verdiensten van den uitstekenden lyricus en over de oorzaken zijner luisterrijke populariteit [1]).

Zijne belangstelling in het tooneel bleek op nieuw door een blijspel in den trant van Molière, in zesvoetige jamben geschreven: Walpole; or every man has his price (1869). 't Scheen of hij als zestiger zich buitengewoon aan poëzie ging wijden, want hij herzag in 1870 zijn epos King Arthur en schreef er eenige geheel nieuwe bladzijden bij. Lord Lytton werd steeds het liefst geprezen voor letterkundig werk, dat hem het moeyelijkst van de hand ging en waarbij hij den minsten bijval won.

Zijn eenig letterkundige duël was juist met den gelauwerden Alfred Tennyson, die in zijne Idyls of the King staafde, dat hij de bretonsche sagen van Koning Arthur met meer geluk tot onderwerp zijner zangen koos dan Lord Lytton. De strijd dagteekende van de verschijning zijner satyre: The new Timon (1847). Toen had Lord Lytton den „Poet Laureate" aldus aangevallen:

„Not mine, not mine (O Muse forbid!) the boon
Of borrow'd notes, the mock-bird's modish tune,
The jingling medley of purloined conceits,
Out-babying Wordsworth and out-glittering Keats;
Where all the airs of patchwork pastoral chime
To drown the ears in Teunysonian rhyme!

„Let school-miss Alfred vent her chaste delight
On „darling little rooms so warm and light";
Chant „I'm a-weary" in infections strain,
And catch the „blue fly singing i' the pane".
Though praised by critics and adored by Blues,
Though Peel with pudding plumb the puling muse,
Though Theban taste the Saxon purse controls,
And pensions Tennyson while starves a Knowles."

Maar Tennyson bleef hem het andwoord niet schuldig en schreef in „the Punch" een vinnig repliek:

---

[1]) Horace's Odes with a preliminary critical essay on the Genius of Horace, and the causes of his popularity. London. Blackwood and Sons. 1869.

„We know him out of Shakspere's art
And those full curses which he spoke;
The old Timon, with his noble heart,
That strongly loathing, greatly broke.

„So died the Old; here comes the New,
Regard him: a familiar face;
I thought we knew him: What, it's you,
The padded man that wears the stays.

„Who killed the girls and thrilled the boys
With dandy pathos when you wrote;
O Lion! you that made a noise
And shook a mane ,en papillotes.'

* * * *

„What profits now to understand
The merits of a spotless shirt —
A dapper boot — a little hand —
If half the little soul is dirt?

„You talk of tinsel! Why, we see
Old marks of rouge upon your cheeks,
You prate of Nature! You are he
That spilt his life upon the cliques.

„A Timon you? Nay, nay, for shame!
It looks too arrogant a jest —
The fierce old man to take his name,
You bandbox. Off and let him rest."

De strijd had geene gevolgen. Lord Lytton scheen later Tennyson dezen uitval niet kwalijk te hebben genomen, 't geen niet belette, dat hij zijn eigen heldendicht op Koning Arthur voortdurend herzag en hervijlde. Vandaar de nieuwe uitgave van 1870.

De drie laatste jaren zijns levens 1870—1873, tot op 16 Januari van dat jaar, hield Lord Lytton zich met den ouden ijver bezig aan drie nieuwe scheppingen. Twee dezer kunstwerken wilde hij anoniem onder het publiek brengen. Op zijn zes-en-zestigste jaar ondernam hij het nog iets geheel nieuws te beproeven, de reeds vermelde wondergeschiedenis, die in 1872 onder den titel van: The Coming Race een buitengewoon sukces heeft gewonnen. Over den auteur van dat boek werd opheldering gegeven, weinig dagen na Lord Lyttons dood, toen men tevens vernam, dat de belangrijke

novelle „The Parisians", die in dit jaar bij vervolgen in „Blackwood's Magazine" verscheen, van zijne hand was.

Reeds hadden zijne uitgevers in 1872 tot algemeene blijdschap zijner vereerders aangekondigd, dat zij weldra een nieuwen roman van den „Author of the Caxton-family" zouden in 't licht zenden onder den titel: „Kenelm Chillingly: His adventures and opinions." Een en ander zal weldra eenigszins uitvoeriger worden beschouwd, vooraf herinner ik alleen nog, dat Lord Lytton, behalven deze verwonderlijke menigte van letterkundige scheppingen, steeds kleinere artikelen schreef voor tijdschriften als: „The Edinburg Review", „Westminster Review", Blackwood's Magazine" en „The foreign Quarterly". Onder deze artikelen munt een zestal uit, dat alleszins waardig is in afzonderlijken band te worden vereenigd:

„The Criticism on the Writings of Sir Thomas Brown";

„A Review of the History of English Literature";

„Life and Genius of Goldsmith";

welk drietal door „The Edinburgh Review" werd opgenomen. Voorts:

„Bolingbroke and the Times of Anne";

„Gray the Poet";

welke beide door „The Westminster Review" werden uitgegeven, terwijl eindelijk: The foreign Quarterly" zijne historische studie mededeelde:

„The French Revolution and the Reign of Terror".

In produktiviteit en ijver werd Lord Lytton vast door niemand zijner tijdgenooten overtroffen. Arbeiden, voortbrengen van nieuwe studiën of boekdeelen bleef zijn dagelijksch brood tot op den dag van zijn dood. Hij had in de laatste maanden van zijn leven zijn intrek genomen te Torquay, eene geliefde badplaats van de engelsche aristokratie. Op Woensdag 15 Januari 1873 meldde hij aan een vriend, dat hij eene zoo hevige pijn in het oor en het hoofd leed, als hem nog nimmer in zijn leven had getroffen. Op Donderdag den 16 Januari schreef hij zijn allerlaatste briefjen aan den uitgever van

Blackwood's Magazine om te verklaren, dat hij ongesteld was en geene proeven kon nazien.

Het briefjen is door Thompson Cooper medegedeeld en luidt als volgt:

„Torquay Jan. 16. 1873.

„I am suffering terrible agony from a species of tic, „and am utterly unable to look at any proofs or do „any busines to day, or for some days; the pain I „have been suffering is very trying."

Lord Lytton had den morgen van den zestienden Januari nog hoop later weder te kunnen arbeiden — de pijn verergerde de volgende dagen, totdat hij op Saturdag 18 Januari in bewusteloozen staat den laatsten adem uitblies.

Het bericht van zijn dood werd alom met hooge belangstelling en met leedwezen ontvangen, inzonderheid in zijn vaderland. Zijn wensch luidde, dat zijn stoffelijk overschot in de familiekapel van zijn kasteel Knebworth zou worden ter aarde besteld, aan den meiroever van het park, waar hij als jongeling zoo dikwerf had gemijmerd [1]). De algemeene volkswensch verzette zich tegen de uitvoering van dit denkbeeld — heel Engeland wilde Lord Lytton een graf schenken in Westminster-Abdij naast de grootste dichters en staatsmannen van zijn vaderland. Ook Dickens was in den schoonen gothischen Dom begraven, ondanks zijn wensch om eenvoudig op het kerkhof te Rochester te worden ter aarde besteld — men wenschte Lord Lytton geene mindere eer te bewijzen.

Te midden van een ondoordringbaren, echt londenschen mist werd de plechtigheid voltrokken op 25 Januari 1873. In het koor en het zuidelijk transept van het indrukwekkend gebouw was gas ontstoken en brandden lampen — daar de mist ook de hooge zuilenrijen scheen te vullen. Lord Lyttons graf was in de nabijheid van de koninklijke tomben der Plantagenets gegraven, daar men zich herinnerde, dat de

---

1) Bladzijde 5.

Bulwers en de Lyttons met Willem den Veroveraar in Engeland waren gekomen.

Groote plechtigheid greep er bij deze teraardebestelling plaats. De doodkist, omhangen met een kleed van zwart en wit fluweel, werd gedragen door landlieden van Knebworth. Twee roode kussens lagen op de doodkist; de een droeg de Baronnenkroon, de andere de insigniën van de St. Michael- en Georgeorde. Een tak cameliaas lag tusschen beide kussens. Een groot aantal zeer aanzienlijke mannen en vrouwen was aanwezig, waaronder de eenige zoon van den overleden dichter, voorts: John Forster, de biograaf van Goldsmith en Dickens, de uitgevers Routledge, die eene goedkoope uitgave van al zijn romans hadden ondernomen, de eerste minister van Engeland: Gladstone en de bekende schrijver Hepworth Dixon. Allen zouden echter hebben moeten toegeven, dat noch baronnenkroon, noch ridderorden, noch aanzienlijke geboorte aan Lord Lytton deze eervolle begrafenis in West-minster-Abdij hadden beschikt, maar dat zijn letterkundig talent alleen hem deze hooge onderscheiding volkomen waardig maakte.

In de pers werden niets dan lofredenen op den verscheiden dichter vernomen, met uitzondering van twee vrij invloedrijke organen: „The Saturday Review" en „The Spectator." Niet onbelangrijk is het te vernemen uit het eerste, dat hij in het Huis der Lords eene voorzichtige en gematigde konservatieve politiek had voorgestaan, en dat zijne vriendschap met Disraeli hem in 1859 tot den rang van minister bevorderde, in welke betrekking hij eene groote politieke fout had begaan door Gladstone te benoemen tot „Lord Hich-Commissioner Extraordinary" van de Ionische-Eilanden in de hoop Gladstone voor de konservatieve partij te winnen.

Daarbij erkent „The Saturday Review", dat Lord Lytton, schoon geen staatsman van eenige beteekenis, toch als letterkundige veel vruchten geplukt heeft van zijne staatsrechtelijke wetenschap en zijne politieke studiën, terwijl Thackeray en Dickens, die waanden, dat zij als sociale hervormers zouden worden geëerd, nauwelijks eene schooljongenskennis van de staatswetenschappen hadden opgedaan.

Maar Lord Lytton had den strijd der partijen met kunstenaars-onverschilligheid bestudeerd en van Pelham tot Kenelm Chillingly eene rij van helden geschapen, die meer achting voor roem en macht belijden, dan voor beginselen.

Zeer juist merkt het blad op, dat Lord Lyttons onvermoeibaren ijver veel lof verdient, maar dat hij te vergeefs gestreefd heeft naar den roem van wijsgeer of humorist, schoon hij zich vleide beide te zijn. Aan zijn konstruktief talent brengt ook „The Saturday Review" hulde, terwijl er inzonderheid op gewezen wordt, dat Lord Lytton nooit het plan van een zijner romans gewijzigd heeft, zooals Scott, Thackeray en Dickens plachten te doen. Dichter was Lord Lytton niet, al bracht hij door vlijt en inspanning sommige dragelijke verzen voort. Gaarne wilde hij voor geleerde doorgaan, schoon zijn boek over Athene weinig waarde heeft. Voor het tooneel had hij eenige bekwaamheid, zijne stukken beteekenen letterkundig echter niet veel. Zijn beste werken zijn en blijven zijne romans.

„The Spectator" spreekt geheel in denzelfden geest, talent erkennend in den gestorven letterkundige, maar zwijgend van genie. Lord Lytton was een van de bekwaamste mannen van onzen tijd, die meende, dat hij een geniaal man was, omdat hij zooveel dingen doen kon, die anderen onmogelijk waren. Zijne tooneelstukken zijn zeer handig in elkander gezet en handig geschreven, maar zullen niet tot volgende geslachten komen, zoo als Sheridan's „School for Scandal". Zijne romans zondigen door eene al te groote theatrale cieraden, schoon hier en daar goede schilderingen van de maatschappij zijn gegeven. „Hypatia" en „Romola" staan oneindig hooger dan „Pompeii", „Rienzi" en „Harold".

Zijne Caxtonromans bieden eene al te kunstige navolging van Sterne, schoon Jasper Losely, de moderne bandiet, uitstekend geschilderd is. Daarenboven mag aan zijne magische vertellingen: Zanoni, A Strange Story en The Coming Race zekere poëtische verdienste niet ontzegd worden.

De meening van deze beide zeer geachte kritische tijd-

schriften was den steller dezer regelen te aangenamer, omdat ze nauwkeurig overeenstemt met het oordeel in vorige bladzijden geveld. Andere belangrijke organen van de publieke meening in Engeland, zoo als The Times, hebben zeer veel lof voor Lord Lytton ten beste gegeven, doch de nationale ingenomenheid met een man van groote verdiensten, als Lord Lytton, speelt hierbij eene niet geringe rol.

II.

Van al de talrijke geschriften, door Lord Lytton na zijn What will he do with it? uitgegeven, schijnen ons een tweetal inzonderheid nadere studie te verdienen: The Coming Race en Kenelm Chillingly. Beide zijn belangrijke scheppingen, die bij een algemeen overzicht van Lord Lyttons letterkundigen arbeid niet onvermeld mogen blijven.

Men weet, dat de auteur het eerste werk anoniem uitgaf en de voldoening mocht smaken van een buitengewonen bijval, welken men meende aan een onbekend, zeer begaafd, jong auteur te hebben gewijd. Op zijn zes-en-zestigste jaar smaakte hij nog de vreugde, na al zijne letterkundige ondernemingen, het publiek te hebben gemystificeerd. De eenvoudige konceptie van The Coming Race [1]), de schijnbaar kunstelooze stijl werkten voortreffelijk mee, om een geheim te bewaren, dat door zijn betreurenswaardigen, bijna plotselingen dood voor het eerst bekend werd.

Het boek leverde iets geheel nieuws.

De vorm en inkleeding mogen niet geheel oorspronkelijk zijn — de gedachte is volkomen origineel. Twee modellen koos Lord Lytton zich ter navolging: Swifts Gulliver en Holbergs zoogenaamden Klaas Klim. Inzonderheid den laatste. De vernuftige deensche hoogleeraar Ludwig Holberg (1684—1754) had zich niet alleen grooten naam verworven in de deensche letteren door zijne blijspelen en historische geschriften, maar vooral door eene merkwaardige

[1]) Eene nederlandsche vertolking is verschenen onder den titel van: „De mensch der toekomst" (1873).

satyre van de beschaafde waereld zijner dagen in het Latijn geschreven onder den titel: „Nicolai Klimii iter subterraneum novam telluris theoriam exhibens", welk boek door geheel Europa bekend is geworden; Jens Baggesen [1]) vertaalde het in het Deensch, Wolf in het Duitsch.

Holbergs roman had even als de reizen van Gulliver (1727) eene voor zijnen tijd duidelijk merkbare politisch-satyrische richting, waarvan thands echter de glans der aktualiteit verdwenen is, zoodat het boek alleen om de bizondere letterkundige waarde nog in aanmerking komt. Holberg laat zijn held Nil Klim in eene spelonk bij Bergen in Noorwegen afdalen en hem eene onderaardsche waereld bezoeken, waar de boomen menschen zijn. Nil Klim gaat daarna als courier van den boomenkoning een reis over de onderaardsche planeet Nazar maken.

Het is deze vinding, die Lord Lytton zich herinnerde bij het ontwerpen van „The Coming Race". De lyttonsche Klaas Klim is een amerikaansch ingenieur, die met een vriend eene diepe mijnschacht onderzoekt en plotseling door een val van zijn vriend met hem in een onderaardsch gewest aanlandt, waar hij de zonderlingste avonturen beleeft. De val had zijn vriend gedood en de Amerikaan zag geene mogelijkheid weer naar boven te klimmen. Een monster in den vorm van een reusachtigen alligator joeg hem op de vlucht en dus kwam hij in de nabijheid van woningen, die er als oud-egyptische paleizen uitzagen. Overal branden lampen, die een helder licht verspreiden. Weldra verschijnt een bewoner van deze onderaardsche gewesten. Hij scheen een Daemon of Genius, zoo als op etrurische vazen voorkomen, zijne gestalte was rijziger dan van een mensch, zijn gelaat geleek op een Sfinx, kalm en schoon. Op zijn hoofd schitterde een hairband met juweelen. Zijne kleeding bestond voornamelijk uit twee reusachtige vleugelen, over de borst te zaam gevouwen. In zijne rechterhand hield hij een staf van gepolijst metaal, dat schitterde als staal.

Deze zonderlinge man voert den ingenieur te midden van

---

[1]) 1764—1826.

zijn volk. Vreemde dingen openbaren zich daar aan den Amerikaan. Hij beziet paleizen van ongekende pracht en weelde, waar de diensten, in de bovenwaereld door menschen verricht, worden waargenomen door automaten, die bij eene aanraking met den metalen staf, zonder gerucht heen en weer gaan. In den beginne wilden de vleugelmenschen met roode aangezichten en zwarte oogen hem dooden, maar op voorspraak van een knaap, den zoon van een hoofdman, blijft hij leven. Men voert hem naar een paleis, waar hij de gast wordt van een der opperste magistraten, die voor de onafgebroken verlichting van het onderaardsche rijk zorgt.

Deze vogelmensch heet Aph-Lin, zijn echtgenoot Bra, zijne dochter Zee. De vrouwen zijn grooter dan de mannen en zien er forsch uit. De getrouwde leggen hare vleugels af, de jonkvrouwen bezitten grooter vleugels dan de mannen. Op het balkon van Aph-Lins egyptisch paleis neemt de Amerikaan een luchtdans van gevleugelde menschen waar, en valt door het aanschouwen van zoovele wonderen in onmacht.

Weldra ontvangt hij les van Zee in de taal der vliegende menschen en is hij in staat met zijn gastheer en diens familie te spreken. Aph-Lin, die den titel draagt van „Chief of the Light-preserving Counsil" en Zee, die medelid is van het „College of Sages", ondervragen den vreemden man over de waereld, waaruit hij gekomen is. Eene schildering van Amerika en de zegeningen van den demokratischen regeeringsvorm schijnt den minister voor de verlichting maar zeer weinig te bevallen.

De Amerikaan verneemt nu, dat het volk waaronder hij gekomen is, „the Vril-ya" geheeten wordt, omdat men over eene natuurkracht beschikt, die daar vril genoemd wordt, en die als eene vereenigde werking van elektriciteit, magnetisme en galvanisme wordt voorgesteld, of die, zoo als Faraday misschien zeggen zou, het best met atmosferisch magnetisme zou kunnen worden vertaald. Het vril-volk gebruikt deze natuurkracht met ongemeen sukces. Hunne staven zijn voorzien van eene lading dezer atmosferisch-magnetische kracht, zoodat zij voor geen enkel gevaar bevreesd zijn en

op mijlen afstand voorwerpen van allerlei aard, menschen, dieren, zelfs rotsen verpletteren tot gruis en asch.

Onder dit buitengewone volk leeft de amerikaansche ingenieur geruime poos. De wonderen nemen geen einde. Luchtbooten, automaten, vliegwerktuigen alles is in de hoogste volkomenheid aanwezig. Tot zijn ongeluk heeft de dochter van Aph-Lin voor hem liefde opgevat, welke liefde zij, naar de gewoonten van dit volk, met de meeste vrijheid belijdt, terwijl zij den bovenaardschen man om wederliefde smeekt. De Amerikaan deinst terug voor zoo gevaarlijke onderscheiding en poogt te vergeefs uit dit rijk van toekomstmenschen te ontvluchten. Door de buitengewone zelfverloochening van Zee wordt hij eindelijk weder door ondoordringbare rotsen naar de bovenwaereld gevoerd.

Het is Lord Lytton natuurlijk niet te doen geweest, om alleen eene geestige vertelling in den trant van Swift en Holberg te leveren. Ook hier ligt de satyre op den bodem van den roman — eene heftige, maar smaakvolle satyre op alles wat in de beschaafde waereld der laatste vijf-en-twintig jaren als nieuw, als vrijzinnig, als vooruitstrevend bekend is geworden. Lord Lytton werpt met The Coming Race aan de nieuwe wetenschap en de moderne waereldbeschouwing dezer eeuw den handschoen toe.

Hij schildert met zeer verdienstelijke kleuren een menschenras, dat al de volmaaktheid bereikt heeft, waarvan de nieuwe wetenschap heeft gedroomd en dat, met ontzettende macht over de natuurkrachten begaafd, op één oogenblik al de bewoners van onzen aardbodem kan vernietigen. De hoogste vrijheid wordt door ieder genoten, want ieder is koning en vreest niemand of niets. De vrouwen heerschen echter over de mannen, de emancipatie is voltrokken. Zij sluiten zelf spiritueele huwelijken, zooals Zee, de dochter van Aph-Lin met den amerikaanschen ingenieur wilde aangaan. Sociale quaestie bestaat er niet — automaten arbeiden, kinderen vervullen de moeilijkste werkzaamheden met hunne vrilstaven.

Duidelijk merkbaar is hier de meening van den engelschen konservatief, die van zijn hoog standpunt het woelen der liberale revolutionairen rustig uitlacht. Hij geeft in zijne

menschen van de toekomst eene troostelooze, onnatuurlijke, schrikinboezemende natie, waarbij alle menschelijke aandoeningen van liefde, hartstocht, eerzucht of geheel uitgebluscht zijn, of volkomen in een tegen de natuur aandruischenden geest werken. En na deze wonderlijke waereld met groot talent in alle details te hebben beschreven, gunt hij zich het genoegen in zijn studeervertrek tot zich zelven te zeggen: — „Zoo zal het er in de waereld uitzien, als de liberalen het maar voor het zeggen zullen hebben!"

Wie nog twijfelen mocht aan de ironische bedoeling van het boek, leze de bladzijde, waar de amerikaansche ingenieur de voortreffelijkheid der demokratische instellingen prijst. — „Ik herinnerde mij gelukkig de peroratie van eene redevoering" — verhaalt de onderaardsche reiziger — „die door zeker welbespraakt Senator was uitgesproken (voor wiens stem in den Senaat eene spoorwegmaatschappij, waarbij twee mijner broeders geplaatst waren, juist twintig duizend dollars had betaald) — ik herhaalde de schitterende voorspellingen van dien Senator nopens het geluk der menschheid, als de vlag der vrijheid over geheel het vasteland van Europa zou waayen en twee honderd miljoen beschaafde staatsburgers, van jongs af gewoon aan het gebruik van revolvers, aan het in 't stof gebogen heelal de theorien van den patriot Monroe zouden prediken."

Even duidelijk is de toespeling op de emancipatiewoede in Europa, als men elders verneemt, dat de vliegende vrouwen van het Vril-ya zich geschikter achten voor afgetrokkenen redeneeringen dan de mannen — „even als jonge dames in de bovenwaereld zich tot autoriteiten opwerpen in de moeyelijkste quaestiën van theologie, waarvoor maar weinig mannen genoeg fijnheid van intellekt bezitten."

Schoon hij het geheele werk aan den beroemden taalwijsgeer Max Müller toeeigent, schijnt hij zich daarom niet te onthouden van eene heimlijke satyre der moderne taalwetenschap. Bij de vril-menschen vindt men wonderlijke toepassingen van Max Müllers theoriën. In hunne taal vindt men allerlei praefixen met bepaalde beteekenis. Zoo heeft de

letter Gl de kracht, om eene verzameling van voorwerpen uit te drukken. Oon is een huis, gloon is eene stad; ata is droefheid, glata een publieke ramp; aar-an is rijkdom, glaaran volksrijkdom; aub is vinding, sila een toon in de muziek, glaubsila poëzie. Op dezen trant gaat Lord Lytton voort zijne vrij onschuldige spotternijen tegen Max Müllers taalfilozofie te uiten, waardoor de booze bedoeling van de opdracht nog duidelijker in het oog springt.

De moderne theologie krijgt tevens een wenk. Bij het vril-volk bestaat geen dispuut meer over het wezen Gods. In vroeger tijd waren er vele boeken geschreven over de natuur der Godheid en over de verschillende vormen van Godsvereering, maar men had zoo lang geredeneerd, dat men God had weggeredeneerd, of wel de Godheid geheel als een vrilmensch met zwakheden en passiën had afgebeeld. In de laatste eeuwen waren de theologische diskussiën dus geheel op den achtergrond gesteld.

Ook Darwin blijft niet onaangeroerd. Bij het vril-volk heeft 7000 jaren geleden een natuuronderzoeker bewezen, dat de kikvorsch de voorvader van hun ras zou geweest zijn, omdat kikvorschen en vril-menschen zekere gelijkheid bezitten, omdat beide aan dezelfde ziekten, aan dezelfde parasitische wormen in de ingewanden lijden — omdat er eindelijk kikvorschen gevonden zijn grooter dan menschen van dat ras. Doch de meening van dezen natuuronderzoeker was wederom bestreden door anderen, die beweerden, dat de mensch geenszins de afstammeling was van den kikvorsch, maar, dat het gemakkelijk aan te toonen was, dat de kikvorsch eene hoogere ontwikkelingsperiode van het menschentype aanbood.

Deze voorbeelden laten zich tot in het oneindige vermenigvuldigen. Met alle mannen van wetenschappelijken naam wordt de spot gedreven — Buckle, Stuart Mill, Faraday, Hepworth Dixon, Darwin en Max Müller ondervinden de antipathiën van den murmureerenden konservatief, die gedurende zijn laatste levensjaar met een onbeschrijflijk genoegen zijn anoniem werkjen, The Coming Race, van allerhande zijden als een zeer opmerkelijk verschijnsel heeft hooren prijzen.

III.

Van geheel anderen aard was zijn opus posthumum: Kenelm Chillingly.

. Het was zijne laatste gave als romancier. Naast What will he do with it? neemt dit uiterst zorgvuldig geschreven verhaal eene waardige plaats in. Het bewijst, hoe vroom de auteur den onvermoeiden strijd zijns levens heeft voortgezet tot op den laatsten dag, hoe eene alles ondernemende eerzucht van zijne jongelingsjaren tot op zijne grijsheid hem onversaagd voorwaarts heeft doen streven, hoe de pen hem uit de verstijfde vingeren viel, nadat hij nog eene laatste, veelszins voortreffelijke bijdrage tot zijne romantische nalatenschap had voltooid.

Jammer, dat Lord Lytton het sukces van zijn Kenelm Chillingly niet mocht beleven. Hij stierf te Torquay, juist terwijl hij de laatste proefbladen korrigeerde. Het boek is een der beste specimina van zijn talent. Schildering van het high-life en tevens van het landbouwend, boksend oud-Engeland staat op den voorgrond. Hij zoekt niet meer naar humor als in My Novel, hij koketteert een weinig minder met den antobiografischen vorm van Fielding, maar levert tevens een fijn uitgewerkt, modern engelsch karakterbeeld in zijn held Kenelm, als in geen zijner vroegere scheppingen. Een oogenblik vestig ik nog de aandacht op den Kenelm Chillingly, daar er bladzijden in voorkomen, die getuigen, dat de acht-en-zestig-jarige grijsaard eene zeldzame frischheid van geest had behouden, welke nieuwheid van vinding en aantrekkelijkheid van behandeling na zoo lang letterkundig leven nog geenszins onmogelijk maakte.

Bij den aanvang van Kenelm Chillinglys levensgeschiedenis vinden wij enkele tooneelen, die vrij nauwkeurig aan den Tom Jones herinneren, doch ditmaal alleen voor het uiterlijk. De redeneeringen van Sir Peter Chillingly bij de geboorte en naamgeving van zijn kind zijn volledig modern. Voegt men daarbij den familieraad, waarin over het opvoedings-systeem van den tijd wordt gespekuleerd en ein-

delijk Kenelms rede tot de pachters bij zijne meerderjarigheid, dan wordt het duidelijk, dat de auteur eene tweede gemoedelijke, humoristische satyre wilde leveren op alles wat den naam van modern of liberaal draagt in deze tweede helft der 19de eeuw.

Maar men zal moeten erkennen, dat de satyre met fijner smaak en dat de levensgeschiedenis van Kenelm met degelijker humor en schitterender vernuft is geschreven, dan ooit eenig boek uit de Caxtons-periode. Reeds aanstonds blijkt de polemische richting van den auteur, als hij Sir Peter, een model van een rechtschapen landedelman, met twee bloedverwanten doet raadplegen over Kenelms opvoeding. De heeren, die hun advies moeten uitspreken, zijn hoogst merkwaardige personen, inzonderheid de heer Chillingly Mivers, vertegenwoordiger van een jongeren tak der familie, bachelor, die uitmuntte door eene „uiterst fatsoenlijke geringschatting van allen en van alles", die een nieuw ultraradikaal blad „the Londonner" bezat en daarin schreef zonder dat iemand wist wat hij schreef. De andere raadgever was de eerwaarde John Stalworth Chillingly, een aanhanger van wat men „Gespierde Christelijkheid" heet.

De heer Chillingly Mivers is voorstander van wat de auteur realisme noemt, de predikant verdedigt het idealisme. De predikant wil Kenelm opvoeden door de lektuur van dichters, waarop de ander beweert, dat hij dan tot een lichtgeloovigen stumpert of tot een sentimenteelen bloodaard zal opgroeyen. De heer Mivers wil, dat Kenelm zoo spoedig mogelijk de begrippen machtig zal worden, die op zijne tijdgenooten invloed zullen oefenen, dat hij te Londen terstond onder bekwame leiding worde gesteld. Zoo ontvangt de jonkman dan eene londensche opvoeding bij een oud-theoloog, die door en door wetenschappelijk realist is en het Christendom beschouwt als een kenmerk der bestaande beschaving, 't welk geëerbiedigd moet worden, gelijk men ook andere kenmerken dier beschaving, als daar zijn: de vrijheid van drukpers, het vertegenwoordigend stelsel, de witte das en den zwarten rok voor een bal enz., behoort te erkennen.

Lord Lyttons plan is nu aan te toonen, hoe de allerge-

lukkigste aanleg van zijn held door deze liberale, progressistische opvoeding bijna geheel bedorven wordt en hoe steeds de nobele natuur van Kenelm de overwinnning behaalt op de verfoeilijke leer, waarin deze onderwezen is. In menig opzicht weet de auteur zeer gevat partij te trekken van de zwakheden zijner tegenstanders en levert hij een doorgaand pleidooi, als tory voor de konservatieve partij in den Staat; als behoudsman in alle opzichten, voor het ideale in kerk, opvoeding en leven. Het spreekt daarbij van zelf, dat hij het idealisme het bizonder domein der konservatieven acht en dat vooruitgang en realisme bij Lord Lytton bijna identisch zijn.

Zoodra Kenelms opvoeding voltooid is en hij gepromoveerd bij zijn vader te huis komt, blijkt het, dat hij een voorstander is der nieuwe begrippen. Zijns vaders pachters komen hem feestelijk begroeten en drinken dan eene teug met de gebruikelijke toasten, waarbij de verdiensten van Sir Peter Chillingly en Kenelms eigen toekomst zeer luisterrijk worden uitgemeten. De jonkman andwoordt in den geest der nieuwe begrippen.

Een kort citaat zal het duidelijk maken. Omtrent den lof, aan zijn vader geschonken, zegt hij:

„Als mensch verdient mijn vader ongetwijfeld alles wat door den eenen mensch in het voordeel van den anderen kan worden gezegd. Maar wat is, op zijn best, de mensch? Eene vormlooze, worstelende, onontwikkelde kiem, wier verhevenste eigenschap het is, dat zij een vaag bewustzijn heeft van slechts eene kiem te zijn, en van zich niet te kunnen volmaken voor dat zij ophoudt mensch te wezen, dat is voor dat zij een ander wezen wordt in een anderen vorm van bestaan. Wij kunnen een hond als hond prijzen, omdat een hond een voltooid ens en niet eene kiem is. Maar een mensch als mensch te prijzen, vergetende dat hij slechts de kiem is, waaruit ten slotte een geheel verschillend wezen zal ontstaan, is evenzeer in strijd met het schriftuurlijk geloof in zijne tegenwoordige onrijpheid en onvolkomenheid, als met eene psychologische en metafyzische onderzoeking van een geestelijk samenstel, 't welk blijkbaar bestemd is voor bedoelingen, welke het in het menschelijk lichaam niet kan bereiken.

Dat mijn vader een kiem is, die niet onvolmaakter is, dan een der hier aanwezigen, is volkomen juist; maar dit, gij zult het bij nadenken inzien, zegt weinig tot zijn lof. Hoe veelgeroemd ook de fysieke vorm van ons menschen wezen moge, het zal u niet onbekend zijn, dat de schoonst gevormde onder ons, overeenkomstig de jongste wetenschappelijke ontdekkingen; niet meer is dan de ontwikkeling van een of ander afzichtelijk harig dier, zooals een gorilla; en de voorouderlijke gorilla zelf had tot oorspronkelijken voorvader een klein zeedier, dat den vorm had van een flesch met twee halzen. De waarschijnlijkheid is er voor, dat wij allen te eeniger tijd zullen worden uitgeroeid door de een of andere nieuwe ontwikkeling der soort."

Ik behoef niet meer te citeeren. Men begrijpt nu duidelijk wat Lord Lytton wil. Kenelm moet in alle vorderingen der nieuwe wetenschap zijn doorgedrongen, maar er geen weg mee weten. Vandaar dit Darwinismus in een toast. Het staat den auteur vrij partij te kiezen tegen Darwin, zooals een goed behoudsman natuurlijk betaamt, maar of deze darwinistische toast van Kenelm tot de psychologische waarschijnlijkheden behoort, is een andere vraag.

Het eerste gevolg van deze opvoeding is natuurlijk dorheid van hart en gebrek aan fantazie, die evenwel door Kenelms uitmuntende natuur in zoover worden aangevuld, dat hij steeds een zonderling melancholiek jongmensch blijft, die eene onnatuurlijke antipathie koestert tegen het idee van een huwelijk. Dat eindelijk een allerliefst modeldametjen, Lily Mordaunt, onder een zeer ingewikkelden samenloop van omstandigheden indruk begint te maken op Kenelms dubbel gepantserd gemoed, behoort tot de gewone roman-ficelles, welke ditmaal door Lord Lytton nog bovendien als een wapen tegen de moderne waereldbeschouwing worden gebezigd.

Kenelm Chillingly blijft nobel ondanks zijne onchristelijke opvoeding, maar een neef, Chillingly Gordon, wordt onder dezelfde omstandigheden een zeer fatsoenlijk geslepen schurk, die het volmaakste toppunt van egoïsmus en cynismus bereikt en, volgens Lord Lytton, het model vormt van de moderne liberalen. Langzamerhand worden

Kenelm en Gordon antagonisten en lijdt natuurlijk de liberale schurkennatuur — liberaal en schurk is voor vele behoudsmannen synoniem! — de nederlaag tegenover Kenelms oorspronkelijke noblesse.

Dit een en ander wordt zeer handig uiteengezet en met stijgenden spot worden de vooroordeelen der eeuw gekastijd. In 't algemeen zijn de toasten van bekeerde radikalen tegen den geest der eeuw van zeer vervelenden aard. Lord Lytton evenwel verwerft ten volle den lof van een alleronderhoudendst boek te hebben geschreven. Sommige van zijne kritische opmerkingen verdienen behartiging; als hij Kenelm na zesjarig rondzwerven op het vasteland naar Londen doet terugkeeren, schrijft deze een uitmuntenden brief aan zijn vader.

„Voor zes jaren" — schrijft Kenelm — „waren er lang zoovele dames niet, die hare oogleden schilderden en heur hair verfden, eene enkele sprak toen de dieventaal, die door romanschrijvers van den derden rang in de mode was gebracht; nu spreken zeer vele eene dieventaal des gevoels, waaraan niets vrouwelijks is overgebleven, omdat zij op een man spekuleeren." Zeer merkwaardig is Kenelms oordeel over den liberalen Chillingly Gordon: — „Hij is meer dan iemand de man, om de ouderwetsche sentimenteele begrippen weg te redeneeren, als daar zijn: liefde tot het Vaderland, bezorgdheid voor het handhaven van Engelands plaats onder de natiën, ijver voor Engelands eer, trots op Engelands roem. Begrippen als deze worden hoe langer hoe meer tot de rubriek der dwaasheden gerekend. En wanneer de rubriek volledig zal zijn — wanneer Engeland geene koloniën meer te verdedigen, geene marine meer te bekostigen zal hebben, geen belang meer zal stellen in de zaken en — (luister! luister!) DEN GELUKKIGEN TOESTAND VAN NEDERLAND ZAL BEREIKT HEBBEN, dan zal Chillingly Gordon Engelands eerste minister zijn!" Hoe deze woorden uit het hart van sommige nederlandsche publicisten gegrepen zijn. Is het mogelijk, dat zij ze nog niet hebben aangehaald tegen ons liberalen met ons vulgair realismus? Ik doe ze hun hierbij aan de hand, maar verzoek er hen tevens bij,

wel in 't oog te houden, dat de goede Lord Lytton het niet alleen voor 't zeggen heeft, en dat het monopolizeeren van vaderlandsliefde ten nadeele der liberalen een zeer oude boezemzonde is der fijnst beschaafde konservatieven.

De voortreffelijke zijde echter van den Kenelm Chillingly [1]) is de uitstekende bekwaamheid, waarmee de geschiedenis is verhaald — gelijk van ouds Lord Lyttons kracht steeds in eene uitmuntend voorbereide ontknooping der ontwikkeling is gebleken.

Kenelms liefde voor Lily Mordaunt is met fijn gevoel beschreven — soms wederom wat te gekunsteld in de dialoog tusschen de twee gelieven. Alles noopt den lezer te hopen, dat Kenelm en Lily elkander zullen begrijpen en liefhebben. Met zekere voldoening woont men eindelijk het lief tooneel bij, als Kenelm zijne teedere genegenheid met het geschenk van een eenvoudig ringetjen schuchter openbaart. Nu treedt evenwel, alleronverwachtst, de reizende dichter op, die Kenelm gedurende zijne voetreizen door Engeland zoo dikwijls ontmoette en weldra blijkt het, dat hij Lilys pleegvader is, dat hij hare hand als belooning voor al zijne liefde en edelmoedigheid vraagt.

Het jonge meisjen gehoorzaamt met een gebroken hart. Kenelm begrijpt haar motief en eerbiedigt het met gadelooze smart. Hij zoekt te vergeefs verstrooying in eene reize naar het vasteland. Na langdurige afwezigheid wil hij zich overtuigen of Lily de gelukkige echtgenoote van haar voogd en pleegvader is geworden — hij vindt slechts een graf en een briefjen door haar geschreven, dat hem in stilte door eene moederlijke vriendin, mevrouw Cameron wordt ter hand gesteld. Lily Mordaunt is niet gehuwd. De bittere smart, die ze in stilte heeft onderdrukt, sloopte de jeugdige jonkvrouw, welke van hare jonge vriendinnen den naam van het „Nymfjen" had ontvangen. Kenelm zoekt diep geschokt haar graf. Ik citeer hier de uitmuntende vertolking van Mr. D. Beets:

---

[1]) Eene vloeyende vertolking van dit boek verscheen bij de Erven F. Bohn van de hand des heeren Mr. D. Beets. (Haarlem 1873.)

„Hij was nu zoo nabij het kerkhof. Waar kon de eerste brief, dien hij ooit van haar ontvangen had — de eenige brief, dien hij ooit van haar ontvangen kon — zoo eerbiedig, zoo liefhebbend gelezen worden, als bij haar graf?

„Hij ging het kerkhof op, zette zich naast het graf neder, brak den omslag open; een eenvoudig ringetje met een enkel eenvoudig steentje viel er uit en lag daar aan zijne voeten. De brief behelsde slechts deze woorden:

> „De ring keert tot u terug. Ik kon niet blijven leven, om een ander te trouwen. Nimmer wist ik, hoe innig ik u liefhad — totdat ik begon te bidden, dat gij mij niet te veel mocht beminnen. Lieveling! Lieveling! vaarwel, Lieveling!
>
> Lily.
>
> „Laat Lion (den pleegvader) dezen nooit zien en nooit weten wat hij u zegt. Hij is zoo goed en verdient zoo gelukkig te wezen. Herinnert Gij u den dag van het ringetje? Lieveling! Lieveling!"

Ik wil onder den indruk van deze allerliefste epizode besluiten. Wat mijn eindoordeel is, zullen de voorgaande bladzijden 't best kunnen getuigen. Mogen de groote letterkundige gewrochten van Lord Lytton voor een deel althands de schaal in bedwang houden, waarin loodzwaar de steen der beschuldiging viel met het opschrift: „Het ontbrak hem aan overtuiging."

INHOUD.

EERSTE HOOFDSTUK.

TWEEDE HOOFDSTUK.

DERDE HOOFDSTUK.

VIERDE HOOFDSTUK.

VIJFDE HOOFDSTUK.

ZESDE HOOFDSTUK.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

